

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Geografie a kartografie

Stanislav Rataj

**PODPORA CESTOVNÍHO RUCHU V CHRÁNĚNÝCH
ÚZEMÍCH NA PŘÍKLADU
NÁRODNÍHO PARKU ŠUMAVA**

**TOURISM PROMOTION IN PROTECTED AREAS:
CASE STUDY THE ŠUMAVA NATIONAL PARK**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Dana Fialová, Ph.D.

Praha 2011

Velice děkuji své vedoucí bakalářské práce RNDr. Daně Fialové, Ph.D. za její velmi cenné rady a zkušenosti, které mi byly velkou pomocí při sepisování této práce.

Zároveň děkuji všem zástupcům oslovených aktérů na Šumavě, zejména starostům vybraných obcí za jejich čas a ochotu a v neposlední řadě také řediteli Odboru péče o národní parky v České republice Ing. Vladimíru Dolejskému z Ministerstva životního prostředí ČR za poskytnuté informace a komentáře.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne: 26. 5. 2011

Podpis:

Abstrakt:

Práce se zabývá problematikou podpory cestovního ruchu v chráněných územích s příkladem Národního parku Šumava. Toto sociogeograficky poměrně komplikované území, které bylo zasazeno do prostoru řízené ochrany přírody, hledá jednu z vhodných cest, jak se dál rozvíjet i v podmínkách 21. století. Cestovní ruch je jednou z možných variant vzhledem k přírodním podmínkám a existující turistické infrastruktuře. Tato bakalářská práce seznamuje s významem tohoto odvětví na Šumavě, s formami cestovního ruchu, které jsou vhodné pro provoz v chráněných územích a konkrétními projekty podporující cestovní ruch z hlediska vybraných skupin aktérů působících ve sledovaném území. Součástí práce byl terénní průzkum provedený formou řízeného rozhovoru s představiteli lokálního rozvoje a komentář představitel Ministerstva životního prostředí ČR k problematice řízení cestovního ruchu v Národním parku Šumava.

Klíčová slova:

cestovní ruch, regionální rozvoj, chráněná území, Národní park Šumava, podpora cestovního ruchu

Abstract:

The work deals with the promotion of tourism in protected areas with the example of the Šumava National Park. This geographic fairly complicated region, which is developing in the area of nature protection management, is looking for one of the appropriate ways to develop even in the 21st century. Tourism is one of the possible variations thanks to natural conditions and existing tourism infrastructure. The Bachelor thesis introduces the importance of this sector in the Šumava Mountains, suitable forms of tourism in protected areas and specific projects to promote tourism in light of selected groups of actors operating in the monitored area. The field survey work contains the interview with local development officials and representatives of the Ministry of Environment on the issue of environmental management of tourism in the Šumava National Park.

Key words:

tourism, regional development, protected areas, Šumava National Park, tourism promotion

Obsah:

Seznam zkratk	6
Seznam grafů.....	7
Seznam obrázků	7
Seznam příloh.....	8
1. Úvod	9
2. Rešerše literatury a teoretické vymezení problematiky	11
2.1 Obecná a regionální literatura cestovního ruchu a oblasti Šumavy.....	11
2.2 Teoretický vstup do problematiky cestovního ruchu v chráněných územích	13
2.2.1 Vymezení cestovního ruchu.....	13
2.2.2 Dopady cestovního ruchu	14
2.2.3 Cestovní ruch a ochrana přírody	17
2.2.4 Trvale udržitelný cestovní ruch	18
2.2.5 Chráněné území jako reklamní značka turismu	23
3. Metodika práce.....	25
4. Geografická charakteristika Šumavy	28
4.1 Přírodní podmínky.....	31
4.2 Socioekonomické podmínky	32
4.3 Ochrana přírody a lokální rozvoj.....	33
4.4 Charakteristika obcí zahrnutých do terénního průzkumu.....	35
5. Cestovní ruch na Šumavě.....	40
5.1 Vývoj turismu na Šumavě	40
5.2 Formy cestovního ruchu na Šumavě	42
6. Organizace a podpora cestovního ruchu	49
6.2 Podpora cestovního ruchu na lokální úrovni sledovaného území	50
7. Projekty pro podporu cestovního ruchu na území NP Šumava.....	57
7.1 Nedaňové příjmy obcí z cestovního ruchu	57
7.2 Dotační možnosti obcí	57
7.3 Podpora cestovního ruchu jednotlivými aktéry	60
7.3.1 Mikroregion Šumava – západ	60
7.3.2 Mikroregion Šumava – západ a Horní Vltava – Boubínsko	60
7.3.3 Svazek lipenských obcí.....	61
7.3.4 Národní park Šumava.....	63

7.3.5 Regionální rozvojová agentura Šumava	65
7.4 Podpora cestovního ruchu ve vybraných obcích	67
7.5 Podpora cestovního ruchu v dalších obcích	70
8. Závěr.....	71
Seznam použité literatury a zdrojů.....	74

Seznam zkratk

CzechTourism	Česká centrála cestovního ruchu
ČSAD	Česká autobusová doprava
ČSÚ	Český statistický úřad
EA	Ekonomicky aktivní
EFRR	Evropský fond pro regionální rozvoj
CHKO	Chráněná krajinná oblast
HDP	Hrubý domácí produkt
KČT	Klub českých turistů
KSGRR	Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
MŠZ	Mikroregion Šumava západ
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NP	Národní park
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSN	Organizace spojených národů
PřF	Přírodovědecká fakulta
ROP Jihozápad	Regionální operační program Jihozápad
RRA Šumava	Regionální rozvojová agentura Šumava, o. p. s.
SLDB	Sčítání lidí, domů a bytů
SLO	Svazek lipenských obcí
SROP	Společný regionální operační program
UK	Univerzita Karlova

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Základní údaje o cestovním ruchu v ČR, příklad za roky 2007 a 2008

Tab. č. 2: Využití půdy v Národním parku Šumava

Tab. č. 3: Ekoturistické aktivity na Šumavě

Tab. č. 4: Zonace národních parků České republiky v roce 2011

Tab. č. 5: Podpora cestovního ruchu v národních parcích Česka v roce 2009

Tab. č. 6: Operační programy EU umožňující čerpání finančních prostředků pro podporu
turismu v letech do r. 2013

Tab. č. 7: Finanční podpora podle příjemců v letech 1991 – 2006

Seznam grafů

Graf č. 1: Objem finanční podpory podle příjemců v letech 1991 - 2006 v mil. Kč

Graf č. 2: Počet projektů podle vybraných subjektů v letech 1991 - 2006

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Vztahy ve venkovském cestovním ruchu z hlediska trvale udržitelného rozvoje

Obr. č. 2: Logo Evropské charty pro udržitelný cestovní ruch v chráněných oblastech

Obr. č. 3: Turistické regiony Česka

Obr. č. 4: Euroregion Šumava – Bayerischer Wald - Mühlviertel

Obr. č. 5: Vymezení regionu podle činnosti RRA Šumava

Obr. č. 6: Obce v NP a CHKO Šumava

Obr. č. 7: Turisticko-rekreační funkce obcí v jihozápadních Čechách v roce 2006

Obr. č. 8: Svazky obcí na území NP a CHKO Šumava v roce 2010

Obr. č. 9: Poplatky z parkování ve Stožci

Obr. č. 10: Logo projektu Šumava originální produkt

Obr. č. 11: Návštěvnické centrum dřevařství v Modravě

Obr. č. 12: Rozcestník naučných stezek v Kašperských Horách

Seznam příloh

- Příloha I: Pohled ředitele Odboru péče o národní parky v České republice Ministerstva životního prostředí Ing. Vladimíra Dolejského na problematiku řízení NP Šumava
- Příloha II: Osnova řízeného rozhovoru se starosty vybraných obcí a zástupcem NP Šumava
- Příloha III: Schéma spolupráce hlavních aktérů rozvoje cestovního ruchu na Šumavě a v Bavorském národním parku
- Příloha IV: Průvodci divočinou
- Příloha V: Nouzová nocoviště a odstavná parkoviště v Národním parku Šumava
- Příloha VI: Lyžařské stopy upravované v rámci projektu Bílá stopa
- Příloha VII: Propagační tisk v rámci projektu Turistický destinační management Bavorský les – Šumava

1. Úvod

Obor cestovního ruchu zahrnuje poměrně mnoho aktivit, které vychází především z charakteristiky určitého území a sociálního kapitálu, které s sebou tato oblast nese. Cestovní ruch je významným celospolečenským fenoménem, který významně ovlivňuje ekonomiku regionů a je jedním z faktorů, na jehož základě mimo jiné posuzujeme životní úroveň obyvatel států (Galvasová a kol. 2008). V některých oblastech se stal dokonce určujícím hospodářským odvětvím, na němž je závislá celá řada místních lidí. Profitují z něj především oblasti, jež mají velký přírodní či kulturní potenciál pro jeho rozvoj. Takovými regiony jsou mimo jiné i horské oblasti a velkoplošná chráněná území.

V rámci této práce jsem jako modelové území zvolil oblast Národního parku Šumava a Chráněné krajinné oblasti Šumava. Celý region má velký potenciál pro rozvoj především přírodně orientovaného cestovního ruchu (Vystoupil a kol. 2006). Zároveň spadá většina jeho území do jednotlivých zón ochrany přírody, což mu teoreticky zaručuje vyšší atraktivnost u návštěvníků (Pásková, Zelenka 2010). Ochrana přírody však bývá často v rozporu s významnějším hospodářským využitím území, které může způsobit oslabení, narušení nebo dokonce i zničení přírodních ekosystémů a krajiny, která je v případě cestovního ruchu horských oblastí hlavním lokalizačním předpokladem pro jeho rozvoj (Galvasová a kol. 2008).

Území Šumavy bylo v nedávné minulosti vystaveno velmi citelným politicko-demografickým změnám, které se dotkly primárně jejího sociálního prostředí, avšak následky těchto změn jsou vidět i v přírodě. Na Šumavě se více než kdekoli jinde projeví negativně důsledky totalitních režimů od roku 1938, které vedly k zásadní výměně obyvatelstva a částečnému nahrazení nepůvodními obyvateli. Vznik pohraničního pásma v období socialismu a zákaz nebo omezení vstupu do rozsáhlých území kolem státní hranice ponechal přírodní ekosystémy jejich přirozenému vývoji. Paradoxně tak toto období zanechalo „kvalitní a atraktivní materiál“ pro návštěvníky a rozvoj turismu¹ po sametové revoluci. Sledované území se však nerušeného a přirozeného vývoje dlouho nedočkalo. Krátce po roce 1989 se zachovalé ekosystémy staly předmětem ochrany přírody a většina oblasti se ocitla v jiném zájmovém a v konečném důsledku opět hlídaném útvaru, kterým je dnešní národní park (dále NP) a jeho nárazníková zóna v podobě chráněné krajinné oblasti (dále CHKO). Tím se otevřela celá řada problematických témat spojených s otázkou regionálního rozvoje a

¹ turismus = „alternativní termín pro cestovní ruch odvozený z angl. tourism. Součást jednoslovného označení řady aktivit spojených s cestovním ruchem“ (Pásková, Zelenka 2002, s. 295).

vzájemné kooperace mezi jednotlivými aktéry působícími v území, tedy zejména místní samosprávou, soukromým sektorem, Správou NP a CHKO Šumava, dále také rezidenty, návštěvníky apod.

Složitá otázka regionálního rozvoje Šumavy, v němž má cestovní ruch silné postavení, vzhledem k zachovalé přírodě, absenci jiných významných hospodářských odvětví a periferní geografické poloze v rámci Česka, je stále předmětem řady jednání.

Právě složitý sociogeografický vývoj oblasti v kontrastu s velice atraktivní krajinou, se staly hlavním motivem pro sepsání této práce.

Hlavním cílem bakalářské práce je **zhodnocení podpory cestovního ruchu v území s legislativně ustanovenou ochranou přírody na příkladu Národního parku Šumava.**

Formuloval některé dílčí cíle spojené s problematikou rozvoje cestovního ruchu ve sledovaném území a vytvořil k nim pracovní otázky, na které jsem se v průběhu zpracování práce snažil odpovědět na základě studia dostupné literatury a terénního průzkumu na Šumavě.

Mezi dílčí cíle a k nim náležející pracovní otázky patří:

- Zhodnocení postavení turismu v obcích na území NP Šumava.

Je postavení cestovního ruchu závislé na poloze obce v rámci národního parku?

Hrají služby v turismu z hlediska zaměstnanosti obcí významnou roli?

- Které typy cestovního ruchu má význam podporovat?
- Zhodnocení vlastní podpory aktivit v cestovním ruchu z hlediska jednotlivých aktérů působících v území

Jak obce přispívají k podpoře cestovního ruchu?

Spolupracují obce s jinými subjekty, případně se kterými a jakou formou?

Jak přispívá NP k podpoře turismu?

Spolupracuje Správa NP Šumava s místní samosprávou nebo se v tomto smyslu jedná o antagonistický vztah?

Jaké další subjekty se podílejí na podpoře cestovního ruchu v zájmovém území a jaký je jejich případný vztah k ostatním aktérům?

Na základě zjištěných informací jsem se v závěru pokusil o celkovou charakteristiku zázemí rozvoje cestovního ruchu na území Národního parku Šumava jako klíčového aktéra v území.

2. Rešerše literatury a teoretické vymezení problematiky

První část následující kapitoly se zabývá stručnou rešerší a hodnocením významu vybraných publikací, které byly především důležité pro teoretické zarámování tématu cestovního ruchu v chráněných územích. Ve druhé části je představena problematika udržitelného cestovního ruchu a jeho aplikace v prostředí chráněných území.

2.1 Obecná a regionální literatura cestovního ruchu a oblasti Šumavy

Tématem cestovního ruchu se zabývá celá řada odborných článků a publikací, z nichž některé jsem použil při zpracování bakalářské práce. Základní učebnicí Univerzity Karlovy zabývající se turismem je publikace *Geografie cestovního ruchu* (Štěpánek a kol. 2001). V úvodní obecné části jsou popsány funkční mechanismy turismu jako systému. Zbytek knihy se zabývá především regionalizací a popisem lokalizačních předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu po celém světě. Pro potřeby této práce představuje tato literatura jen obecný základ. V publikaci nejsou příliš zmíněny dopady turismu na prostředí, ve kterém se realizuje a celková udržitelnost tohoto oboru.

Cestovnímu ruchu jako odvětví se věnuje publikace *Průmysl cestovního ruchu* (Galvasová a kol. 2008). Obecné aspekty cestovního ruchu jakými jsou například vymezení a možnosti rozvoje odvětví turismu jsou rozšířeny o problematiku organizace a marketingu. Pro účely bakalářské práce je velmi vhodná i závěrečná část této publikace věnovaná činnosti subjektů veřejné správy v rozvoji cestovního ruchu a jednotlivým nástrojům zajišťující rozvoj turismu, ze kterých jsem čerpal v 6. a 7. kapitole. Na základě této publikace jsem stanovil základní aktéry ovlivňující rozvoj turismu na lokální úrovni.

Výše uvedená literatura se věnuje spíše funkčním principům a mechanismům cestovního ruchu, avšak potřebnou problematiku udržitelnosti diskutuje jen okrajově. Z tohoto pohledu je pro potřeby této práce vhodná publikace *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu* (Pásková 2009), kde jsou podrobně studovány vlivy turismu na prostředí, ve kterém se realizuje, dále koncepce udržitelnosti z hlediska únosné kapacity území a marketing a management udržitelného cestovního ruchu. V publikaci jsou popsány i příklady environmentálně příznivých typů turismu v chráněných územích, z nichž vhodným pro Šumavu se blíže věnuje podkapitola 5.2.

Tématu cestovního ruchu v chráněných oblastech se věnuje monotematické vydání časopisu *Ochrana přírody – zvláštní číslo* 2010. Je zde představena problematika řízení a politiky turismu v chráněných oblastech, formy cestovního ruchu vhodné pro tato území

včetně příkladů z konkrétních území nejen v Česku. I když se téma udržitelnosti turismu, podle mého názoru, teprve dostává do českých publikací, např. formou podobných článků v odborných časopisech, lze zaznamenat určitý posun v této problematice oproti minulosti, kdy nebyla v rámci turismu příliš zohledněna otázka místních zdrojů a jejich vyčerpatelnosti.

Ze zahraniční literatury se udržitelným turismem zabývá publikace *Sustainable Tourism Development* (Coccossis, Nijkamp 1995). Z pohledu šetrného turismu označují autoři za hlavní aktéry působící v území rezidenty, návštěvníky, místní soukromé podniky, cestovní kanceláře, agentury a národní turistické organizace. Na rozdíl od zmíněné publikace *Průmysl cestovního ruchu* zde není zdůrazněn subjekt místní samosprávy, který hraje právě v českých podmínkách spolu se soukromým sektorem důležitou úlohu v řízení rozvoje cestovního ruchu v daném území (Galvasová a kol. 2008). V této britské publikaci je, podle mého názoru, poměrně vhodně zobrazen princip udržitelnosti na jednotlivých odlišných příkladech turistických destinací, např. řecké ostrovy Mykonos a Lesbos či oblast skotské vysočiny.

Tématem Šumavy a způsobem života v tomto regionu se zabývá řada literatury. Pro účely této práce jsem využil v rámci regionální literatury rozsáhlou publikaci *Šumava – příroda, historie, život* (Anděra a kol. 2003). V jednotlivých kapitolách je postupně představována řada přírodních i sociálně kulturních aspektů Šumavy. Vývoj turismu a návštěvnosti pohoří je v knize dokumentováno v závěrečné kapitole *Turistika na Šumavě* (Moser 2003), která byla důležitým zdrojem informací

Další regionální publikací použitou v této práci je *Šumava od A do Z* (Záloha 1972), komplexní dílo mapující přírodní a sociální aspekty oblasti.

Významným informačním zdrojem k problematice regionálního rozvoje sledovaného území je studie *Lokální rozvoj na Šumavě* (Perlín, Bičík 2010). Autory publikace, která byla zpracována v rámci projektu „Analýza vývoje Národního parku Šumava za 15 let jeho vývoje“, jsou členové místní katedry sociální geografie a regionálního rozvoje (dále KSGRR). Studie je v podstatě analýzou socioekonomického vývoje Šumavy v letech 1991 – 2006 v prostředí vytvořeného národního parku. Pro účely práce byly použity zejména informace, které jsou spojeny s turismem a dotační politikou obcí. Podle mého názoru je výhodou této studie, že byla vytvořena mimo dotčené území, a proto je celá řada problematických témat řešena s objektivním odstupem. Navíc podává pohled nejen z hlediska ochrany přírody, nýbrž i z hlediska obcí a jejich obyvatel. Podobná analýza nebyla do té doby ještě publikována. Studii vydala Správa NP a CHKO Šumava.

Jednou z prvních kvalifikačních prací zabývajících se Šumavou na KSGRR je *Rekreační oblast Šumava* (Buchbergerová 1971), která spíše charakterizuje lokalizační a realizační

předpoklady turismu jednotlivých částí pohoří. Zajímavý je především dnes již spíše historický pohled na organizovaný vázaný cestovní ruch hojně provozovaný za minulého režimu. Vázaný cestovní ruch „zavazuje účastníky předem stanoveným programem a omezuje možnosti vlastního rozhodování, výběr účastníků je omezen na základě určitých kritérií“ (Štěpánek a kol. 2001 s. 30).

Infrastrukturou cestovního ruchu na Šumavě se dále zabývají dvě práce *Hodnocení vybraných zařízení občanské vybavenosti Šumavy z pohledu cestovního ruchu a rekreace* (Roučka 1990) a *Nouzová nocoviště v Národním parku Šumava* (Crhonková 2009), která zkoumá nový projekt NP Šumava umožňující aktivním turistům nocovat uvnitř národního parku (viz podkapitola 7.3.4).

V rámci zpracování práce jsem dále použil metodickou publikaci *Kvalitativní výzkum* (Hendl 1997) zabývající se jednotlivými sociologickými metodami, jak získat potřebné informace. Pro účely bakalářské práce byla důležitá problematika zpracování řízeného rozhovoru a jeho struktura.

2.2 Teoretický vstup do problematiky cestovního ruchu v chráněných územích

2.2.1 Vymezení cestovního ruchu

Podle základní definice Světové organizace cestovního ruchu lze cestovní ruch chápat jako „souhrn aktivit osob cestujících do míst mimo jejich obvyklé prostředí a pobývajících v těchto místech po dobu ne delší než 1 rok za účelem trávení volného času, podnikání či jiným účelem“ (World Tourism Organisation, cit. v Galvasová a kol. 2008, s. 18). Existuje také celá řada definic z hlediska různých oborů, se kterými je toto odvětví ve vzájemné interakci, tedy geografie, ekonomie, sociologie a ekologie. Základní geografická definice vymezuje cestovní ruch jako „pohyb a pobyt lidí mimo jejich obvyklé prostředí“ (Pásková 2009, s. 20). Ekonomické vymezení charakterizuje turismus jako „specifickou formu spotřeby, přičemž výdaje s ní spojené jsou realizovány mimo místo daňové příslušnosti cestující osoby“ (Pásková 2009, s. 20). Z pohledu sociologie lze turismus charakterizovat „jako specifickou formu uspokojování lidských potřeb, jakými jsou např. odpočinek, poznání, seberealizace, společenský styk apod.“ (Pásková 2009, s. 21). Z ekologického hlediska je cestovní ruch jevem vyznačujícím se „dočasným opuštěním působiště člověka ve zdrojových oblastech a periodickou návštěvností působišť jiných lidí“ (Pásková 2009, s. 21, 22). Z této definice tedy vychází problematika dopadů turismu na ekosystémy destinací i zdrojových oblastí. Z pohledu ekonomického odvětví, je turismus „souhrnem veřejných a soukromých subjektů a

organizací, které se podílejí na vývoji, produkci, distribuci, poskytování marketingu a služeb sloužícím potřebám cestujících“ (Galvasová a kol. 2008, s. 18).

Právě turismus jako odvětví prošlo v průběhu druhé poloviny 20. století poměrně významnou transformací, která spočívala zejména v posílení jeho ekonomického významu. S rozvojem občanské a technické vybavenosti se výrazně rozvinula jeho role ve společnosti. Ve většině zemí patří mezi 5 odvětví s největším podílem na vývozu zboží. V mezinárodním obchodu je podle obratu na 3. místě po obchodu s ropou a automobily (Galvasová a kol. 2008). Potvrdilo se, že svými efekty dokáže přenést kapitál, příjmy i pracovní příležitosti z bohatších městských a rozvinutých oblastí do hospodářsky zaostalých regionů (Šimková 2008). Podstatu přeměny tohoto odvětví lze sledovat ve vzniku masového turismu, který je z ekonomického hlediska mnohem přínosnější a v řadě případů se tak stal poměrně snadným nástrojem regionálního rozvoje.

2.2.2 Dopady cestovního ruchu

Následující podkapitola pojednává zejména o důsledcích aktivit cestovního ruchu na prostředí, ve kterém se realizuje. Vedle jeho nesporného ekonomického přínosu pro regiony, které mají odpovídající předpoklady pro jeho rozvoj, také svým dlouhodobým působením do jisté míry odčerpává daný potenciál, ze kterého těží.

Pozitivní dopady cestovního ruchu

Cestovní ruch jako odvětví patří mezi nejdynamičtější se rozvíjející ekonomická odvětví konce 20. a počátku 21. století, jehož aktivity se pozitivně uplatňují vedle zaměstnanosti také na tvorbě hrubého domácího produktu (dále HDP), platební bilanci státu, příjmech státních a lokálních rozpočtů, podpoře investičních aktivit, rozvoji malého a středního podnikání či finančních příjmech obcí a jejich obyvatel. V Česku se např. v roce 2009 podílel 2,8 % na HDP (Vystoupil a kol. 2006, Základní data a fakta o cestovním ruchu 2011).

Vedle uvedených příkladů jeho ekonomického významu, které jsou poměrně snadno průkazné díky statistikám a činnosti příslušných organizací spočívá přínos turismu též v jeho poznávací, psychologické a výchovné funkci (Pásková 2009). Cestovní ruch přispívá jak k rozvoji regionů a tím k jejich sociálně-kulturní stabilizaci, tak k duševnímu obohacení účastníků cestovního ruchu (Vystoupil a kol. 2006). Tento kvalitativní přínos je ve svém důsledku mnohem podstatnější než výše uvedené ekonomické příklady.

Tab. č. 1: Základní údaje o cestovním ruchu v ČR, příklad za roky 2007 a 2008

	2007	2008
Hrubý domácí produkt cestovního ruchu:	101,8 mld. Kč	103,5 mld. Kč
Podíl cestovního ruchu na HDP:	2,9 %	2,8 %
Počet zahraničních návštěvníků v ČR:	24 538 tis. Kč	23 589 tis. Kč
- počet zahraničních turistů:	10 162 tis. Kč	10 119 tis. Kč
- počet zahraničních jednodenních návštěvníků:	14 376 tis. Kč	13 470 tis. Kč
Výdaje realizované v ČR:	234,3 mld. Kč	239,6 mld. Kč
- výdaje zahraničních návštěvníků v ČR:	128,6 mld. Kč	129,3 mld. Kč
- výdaje Čechů v ČR:	105,6 mld. Kč	110,3 mld. Kč
Zaměstnanost v cestovním ruchu rok 2006:	240 tis. osob	241 tis. osob

Zdroj: Základní data a fakta o cestovním ruchu 2011

Negativní dopady cestovního ruchu

a) ekonomické dopady

Jak již bylo uvedeno, základem cestovního ruchu a cestování by mělo být poznání přírodního či kulturního bohatství, které má mít především výchovnou, vzdělávací, psychologickou a relaxační funkci (Pásková 2009). Ekonomický rozvoj by měl být až druhotnou záležitostí. Při posuzování dopadů cestovního ruchu jako odvětví je však jeho ekonomický přínos pro určitý region jedním ze stěžejních ukazatelů jeho významu. Tento přínos je však spojen s náklady vznikající s rozvojem cestovního ruchu, závislostí místní komunity na turismu, ekonomických krizích, sezonním charakterem práce apod. (Galvasová a kol. 2008). Turismus a s ním spojené aktivity tak těží z existence nenahraditelných přírodních či kulturních lokalit, zároveň jim však svou činností bere energii a znehodnocuje tak podmínky pro další „ekonomicky, ekologicky i společensky udržitelný rozvoj“ (Galvasová a kol. 2008, s. 53). V praxi má tento efekt označení turistické pasti (Pásková, Zelenka 2002). Masový turismus tak není v řadě případů vzhledem k výrazné zátěži prostředí žádoucí.

Vedle popsané neudržitelnosti, především masového turismu, je negativním ekonomickým dopadem turismu odvod hodnoty vyprodukované v daném území jinam, často do sídel firem mimo oblast podnikání. S tímto problémem se potýká také řada šumavských obcí.

b) dopady na přírodní prostředí

Kromě výše uvedených ekonomicky prokazatelných dopadů cestovního ruchu rozlišujeme dále dopady na místní prostředí, přírodní a sociální, které jsou ve svém důsledku zásadnější a v řadě případů nevratné. V následující kapitole jsem se na některé zásadní dopady na environmentální a sociální prostředí zaměřil.

V posledních letech se stala ochrana přírodního prostředí jedním ze stěžejních témat i v rámci cestovního ruchu. Lidé si uvědomili, že planeta má omezené zdroje, které přinášejí užitek a proto je třeba hledat nové možnosti, které povedou k jejich ochraně (Coccossis, Nijkamp 1995). Nadměrné využívání území vede velmi rychle k degradaci životního prostředí dané lokality. Toto ohrožení se týká zejména přírodně cenných lokalit. Využívání přírodních zdrojů a fyzické znečišťování, jejichž projevem jsou emise a eroze, směřují k neudržitelnosti a ztrátě schopnosti obnovy dané lokality (Galvasová a kol. 2008). S podobným scénářem se potýkají i kulturní či technické památky.

c) dopady na sociální prostředí

Turismus ve svém důsledku ovlivňuje vedle prostředí také lokální komunity, které určitým způsobem reagují na poptávku návštěvníků. Dopady turismu na společenský systém se neprojevují tak zřetelně jako v předchozím případě. Typickým projevem trvalé zátěže cestovního ruchu na místní prostředí je proces turistifikace, tedy „pozdvolný proces vytlačování základních funkcí sídla, které se stává destinací cestovního ruchu“ (Pásková, Zelenka 2002, s. 297, 298). Důsledkem tohoto procesu je vznik turistických ghett. Tento pojem označuje „část území sídla, na níž postupně došlo k vytlačení (potlačení) běžných funkcí sídla funkcí komerční, ve značné míře zaměřenou na nabídku cestovního ruchu“ (Pásková, Zelenka 2002, s. 297). Tyto typy zátěže na sociální prostředí jsou typické zejména v destinacích městského cestovního ruchu. Příkladem v širším zázemí zkoumaného regionu je centrum Českého Krumlova. Přesto je možné i v oblasti Šumavy podobně zatíženou destinaci najít v Lipně nad Vltavou, kde se z místní mariny stalo de facto turistické ghetto.

Dalším projevem tlaku turismu na rezidenty je proces tzv. „akulturace“, tedy „přejímání hodnot a kulturních vzorců návštěvníků rezidenty“ (Galvasová a kol. 2008, s. 51) a s ním spojené vytlačování původních kulturních, estetických a duchovních hodnot.

Místní kulturu vedle zmíněných negativních dopadů ovlivňuje též tzv. „inscenizace“, tedy komerční nabídka původních tradic a obyčejů místních komunit, které jsou nabízeny na trhu cestovního ruchu. To vede nakonec podle Páskové a Zelenky k „narušení autentických prvků místní kultury“ (Pásková, Zelenka 2002, s. 120).

Rezidenti pochopitelně reagují na zvýšený zájem návštěvníků o své destinace. V rámci terminologie cestovního ruchu se jako ukazatel vztahu místních obyvatel k návštěvníkům užívá tzv. Doxeyho iritační index (Pásková 2009). Výše uvedené dopady turismu jsou spjaty spíše s kulturně orientovaným cestovním ruchem, přesto je možné tyto projevy analogicky demonstrovat i v jakémkoli obydlém venkovském prostoru včetně Šumavy.

2.2.3 Cestovní ruch a ochrana přírody

Pro zachování přírodně cenných lokalit byla v minulosti zakládána velkoplošně chráněná území s různým stupněm ochrany, která měla za cíl především úplné nebo částečné omezení aktivit lidské činnosti. Výsledkem byl pokus o vytvoření zakonzervovaného území, ve kterých na jednu stranu budou uchovány přírodně zajímavé a cenné lokality, zároveň však bude jakkoli znemožněna lidská činnost, která by mohla alespoň v základních obrysech vytvářet podmínky pro rozvoj takových typů cestovního ruchu, které budou vstřícné k životnímu prostředí.

Častým problémem je skutečnost, že výše popsané oblasti jsou v řadě případů z hospodářského hlediska periferním územím států, ve kterých je cestovní ruch jedním z mála podpůrných odvětví, které pozitivně ovlivňuje zaměstnanost. Takovým příkladem je celá řada obcí v NP Šumava. Výsledkem je poté spor mezi subjekty ochrany přírody a místní veřejností, který se týká především způsobu hospodaření v oblasti. Reakcí z obavy rozšíření neudržitelného turismu je snaha o vytvoření co nejpřísnějších forem ochrany přírody, které všechny vlivy masového i tzv. měkkého cestovního ruchu preventivně odstraní. Avšak lidé projevují stále větší zájem trávit volný čas v co nejméně dotčené přírodě. Výsledkem mohou být na jedné straně stále vyhrocenější konflikty mezi institutem ochrany přírody a subjekty jak cestovního ruchu, tak místní samosprávy, na druhé straně také postupné sbližování obou zájmových skupin (Pásková, Zelenka 2010).

Důležitá je v tomto ohledu pozice cestovního ruchu a jeho schopnost obsáhnout co nejvíce zájmů zainteresovaných stran, tj. environmentální, ekonomické, sociální, kulturní a regionální (Pásková, Zelenka 2010). Tento jakýsi konsenzus, jehož hnacím motorem je trvale udržitelný rozvoj území a tudíž i cestovního ruchu, je zřejmě jedním z hlavních řešení vzniklých sporů a problémů.

Názorové rozdíly, jak využívat přírodně cenná území z pohledu různých zájmových skupin, nejsou natolik široké, jak se na první pohled zdá. Pro rozvoj ochrany přírody a krajiny je důležitá zejména osvěta, podpora její infrastruktury a zejména pozitivní vnímání její existence širokou veřejností. Pro cestovní ruch je statut ochrany určitého území dobrou

reklamou, která výrazně přitahuje návštěvníky a tím pádem podstatně šetří prostředky, které by jednotlivé subjekty musely vynaložit na její realizaci (Pásková 2009). Zdravá příroda a průmyslem nezasazená krajina, kterou velice dobře v očích veřejnosti reprezentuje statut zvláště chráněného území, např. národního parku či chráněné krajinné oblasti, se stává jedním z nejatraktivnějších produktů, který výrazně zvyšuje poptávku (Vítek, Pešout 2010).

Chráněná území, která měla původně v určitém prostoru především regulovat či úplně vylučovat jakoukoli činnost člověka, včetně aktivit cestovního ruchu, tak paradoxně postupně lákají stále více návštěvníků. Jak již však bylo zmíněno, budoucí vývoj v dotčených lokalitách spočívá především ve spolupráci všech zainteresovaných subjektů, který povede k udržitelnému rozvoji (Pásková, Zelenka 2010). Dobrým ilustrativním příkladem je v nedávné době ustanovený Národní park České Švýcarsko, kde iniciativa vzniku parku vzešla mimo jiné přímo ze strany místních obcí. Dalším příkladem velmi úspěšné spolupráce mezi správou chráněného území a místních obyvatel je CHKO Blaník. Hlavním faktorem udržitelnosti místních aktivit turismu je péče ochránců přírody o návštěvníky, například formou přípravy osvětových materiálů či koordinace průvodců apod. (Pásková, Zelenka 2010).

2.2.4 Trvale udržitelný cestovní ruch

Turismus v chráněných oblastech vyžaduje vzhledem ochraně přírody zvláštní režim a specifické formy, které budou svými dopady minimálně působit na dané prostředí (viz podkapitola 2.2.2). Následující část pojednává obecně o aktivitách udržitelného turismu a jeho podpoře v Evropě.

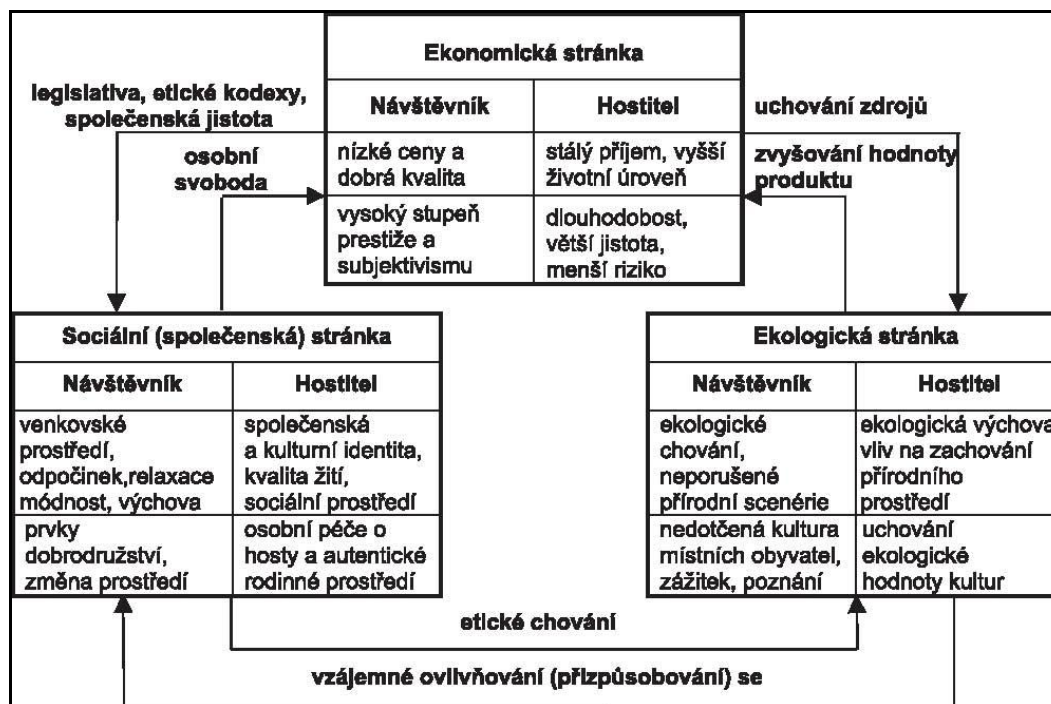
Pojem trvale udržitelného cestovního ruchu je zakotven v několika definicích a jeho pojetí je poměrně obsáhlé. Podle Výkladového slovníku cestovního ruchu se jedná o „formy turismu, který dlouhodobě nenarušuje přírodní, kulturní a sociální prostředí. Environmentální vymezení udržitelného turismu má za cíl „ochranu a zachování životního prostředí ve všech jeho aspektech a respektování životního stylu“ (Pásková, Zelenka 2002, s. 302). Aktivity spojené s cestovním ruchem by tedy neměly neobnovitelně negativně měnit prostředí, ve kterém jsou provozovány a znemožňovat tak možnost budoucího využití pro cestovní ruch (viz podkapitola 2.2.2). Jedná se tak vlastně o odpovědný cestovní ruch, kdy jeho organizátoři a účastníci deklarují svou odpovědnost k prostředí, kde působí, tedy v přírodě, kulturní krajině a místní komunitě (Pásková 2009).

Trvale udržitelný cestovní ruch je úzce spjat s venkovským cestovním ruchem, respektive agroturistikou, jež je jejím specifickým produktem. Ve své podstatě je úzce spjata

s ochranou přírody a přírodních zdrojů. Venkovský turismus tedy v sobě prolíná tři základní principy, kterými je charakteristický udržitelný cestovní ruch – ekonomický, sociální a ekologický (Šimková 2008). Existuje celá řada konkrétních znaků udržitelnosti, které jsou interpretovány mnoha autory různě. Je možné je však shrnout podle základních principů následovně:

- Ekonomická udržitelnost – znamená především prosperující místní ekonomiku, zvyšující se příjmy obyvatel a podporu místní zaměstnanosti v cestovním ruchu včetně pozitivních dopadů na jiná odvětví v oblasti.
- Sociální a etická udržitelnost – představuje rozvoj sociálního prostředí, jakým je podpora bydlení, rozvoj veřejné dopravy, zvyšování kvality zdravotní péče, vzdělání, zachování kulturních zvyklostí apod.
- Environmentální udržitelnost – znamená zachování přírodních a kulturních zdrojů a ochranu životního prostředí (Šimková 2008).

Obr. č. 1: Vztahy ve venkovském cestovním ruchu z hlediska trvale udržitelného rozvoje

Zdroj: Šimková 2008 (scan tabulky)

Z obrázku č. 1 vyplývá, že jednotlivé faktory tvořící model udržitelného turismu se navzájem ovlivňují a jeho hlavní aktéři z pozice cestovního ruchu – návštěvníci a hostitelé z tohoto vztahu profitují. Vývoj cestovního ruchu je ovlivněn společenskou směnou mezi

těmito skupinami uživatelů destinace, kteří se tak oboustranně snaží dosáhnout určitých statků a hodnot. Návštěvníci hledají tzv. stabilizující prvky typu odpočinek, duševní rovnováha atd. Hostitelé tzv. dynamizující prvky, jakými jsou např. ekonomický rozvoj, inovace, modernizace apod. (Pásková 2009). Tento koncept sociální směny je vzhledem ke své interdisciplinární povaze popsán v Sociologickém slovníku (Geist 1992), ze kterého vyplývá, že „základem procesů ve společnosti je vzájemná odměna (směna) mezi jednotlivými subjekty“ (Geist 1992, cit. v Pásková 2009, s. 113). S rostoucí mírou vzájemné směny roste vztah mezi danými subjekty, v případě turismu mezi hosty a hostiteli (Pásková 2009). Významnou úlohu hraje i vztah aktérů k ochraně přírody a životnímu prostředí.

Trvale udržitelný cestovní ruch na evropské úrovni

Téma trvale udržitelného cestovního ruchu je zakotveno také v řadě mezinárodních politik, strategií a koncepcí. Jedním z nejvýznamnějších dokumentů je *Úmluva o biologické rozmanitosti*, která byla přijata na konferenci O životním prostředí a rozvoji (Summit Země) pořádanou Organizací spojených národů (dále OSN) v Rio de Janeiro v roce 1992. Dokument mimo jiné řeší i vztah turismu a biodiverzity. Dále byla sepsána *Agenda 21*, na základě které vznikly další návrhy a dokumenty týkající se zkvalitňování sociálního života a životního prostředí v podmínkách udržitelného rozvoje (Staňková, 2006).

Problematicke evropských chráněných území se věnuje Federace Europarc, jež je nezávislou nevládní organizací, jejímž hlavním cílem je podpora rozvoje těchto lokalit.

V rámci Federace Europarc vznikla na základě dohody ochránců přírody a zástupců cestovního ruchu tzv. Evropská charta, jejíž základní vizí je lokální rozvoj dotčených území z hlediska ekonomického, sociálního a environmentálního. Má za cíl podporu návrhů, které jsou spojeny s Agendou 21. Dokument se snaží naplňovat hlavní zásady směrnic v dokumentu „Mezinárodní pokyny pro udržitelný cestovní ruch“ v rámci Úmluvy o biologické diverzitě.

Charta je rozdělena do 3 základních částí:

1. *Udržitelný cestovní ruch pro chráněnou oblast*
2. *Udržitelný cestovní ruch pro místní podniky cestovního ruchu*
3. *Udržitelný cestovní ruch pro cestovní operátory*

V současné době jsou realizovány pouze cíle 1. části Charty. Ty chráněné oblasti, které následující cíle splňují, mohou požádat o formální zařazení mezi členy Charty (European Charter for sustainable tourism in protected areas 2002). V době sepsání této práce bylo součástí Charty celkem 77 chráněných území z 9 zemí Evropy. Žádné velkoplošné chráněné území z Česka dosud není na seznamu Charty ani na kandidátské listině.

V rámci Charty je vyčleněno 10 základních cílů, desatero principů udržitelného turismu, které lze zároveň interpretovat jako vzorový příklad destinačního managementu v chráněných oblastech.

1. Podpora partnerství mezi stranou ochrany přírody, místní samosprávou, místními obyvateli, společenskými organizacemi a podnikateli v cestovním ruchu.
2. Příprava a řízení cestovního ruchu podle vytvořené strategie. Podle principů charty je v ní vyčleněno několik důležitých bodů. Nejprve se vyčlení území, které bude strategii podléhat. Dále se zhodnotí potenciál cestovního ruchu v daném území, turistická infrastruktura a současná návštěvnost území. Nejdůležitější součástí strategie je vlastní soubor opatření, která povedou na jedné straně k pokračující ochraně životního prostředí v oblasti, na druhé straně k ekonomickému a sociálnímu rozvoji zajišťující lepší kvalitu života v oblasti. Současně strategie pojímá i zefektivnění managementu cestovního ruchu ve vztahu k návštěvníkům.
3. Ochrana přírodního a kulturního dědictví jak pro cestovní ruch, tak před jeho masovým rozvojem. Zahrnuje především sledování dopadů turismu na přírodní ekosystémy a jeho případnou regulaci v biosféricky citlivých oblastech. Zároveň neopomíjí ani ochranu historického a kulturního dědictví a tradic.
4. Poskytnutí vysoké kvality zážitků pro všechny návštěvníky. Tento cíl zahrnuje výzkum spokojenosti návštěvníků se službami včetně potenciálních účastníků cestovního ruchu, kteří oblast ještě nenavštívili. Součástí výzkumu stávající situace je série návrhů, které budou poskytované služby dále rozvíjet a zlepšovat.
5. Zajištění návštěvnické informovanosti o přednostech a kvalitách území. Podstatou je především poskytnutí informací v nejrůznějších podobách. Příkladem mohou být tištěné či elektronické články v odborných časopisech, brožurách, publikacích či informačních panelech nebo služby zajišťující osvětu o dané problematice například formou odborných seminářů.
6. Vytváření takových produktů cestovního ruchu, které povedou k poznání a porozumění daného území.
7. Vzdělávání účastníků cestovního ruchu o chráněném území. Tento cíl zahrnuje vytváření edukačních programů pro zaměstnance správy chráněného území, místní podnikatele a příslušné organizace.
8. Zajištění trvalého růstu kvality života místních obyvatel a eliminace konfliktů, které by ho omezovaly.

9. Zajištění přínosů z turismu místní ekonomice. Zahrnuje především reklamu místním produktům (gastronomie, řemesla, služby) jak místními podnikateli, tak samotnými návštěvníky a podporu zaměstnanosti rezidentů v turistickém průmyslu.
10. Monitoring negativních dopadů návštěvnosti a jejich redukce. Součástí tohoto bodu je i vytvoření plánu návštěvnického managementu (European Charter for sustainable tourism in protected areas 2002).

Obr. č. 2: Logo Evropské charty pro udržitelný cestovní ruch v chráněných oblastech

Zdroj: Federace Europarc 2011

Některé z těchto bodů se daří naplňovat i v NP Šumava, každopádně většina podobných projektů, které by v budoucnosti měly vést k jeho zařazení na seznam Charty, jsou teprve v začátcích.

Na Šumavě existuje několik rozvojových strategií cestovního ruchu z hlediska různých aktérů působících v území, např. svazků obcí. Důležitý je především „Rozvojový koncept udržitelného cestovního ruchu na Šumavě“ (dále Rozvojový koncept), jehož význam spočívá v jeho společné podpoře ze strany Jihočeského kraje i Správy NP a CHKO Šumava. Koncept, který vznikl v roce 2007, byl dále podporován Programem OSN pro životní prostředí v rámci projektu „Šetrný turismus“ (Cestovní ruch na Šumavě 2007). Na základě tohoto dokumentu vychází aktivity projektu Turistický destinační management Bavorský les – Šumava, který je v současné době nejvýznamnějším projektem, který se snaží komplexně podporovat širokou škálu aktivit udržitelného turismu na Šumavě (viz podkapitola 7.3).

Projekt vlastně naplňuje některé cíle, které jsou uvedeny ve výše zmíněné Chartě, zejména 2. bod, který se týká vytvoření strategie, ze které bude management turismu vycházet. Úspěšně se daří naplňovat i 5. bod uvedeného seznamu. V oblasti marketingu a podávání informací byla zrealizována řada aktivit např. provoz turistického informačního a ve Stachách, zpracování marketingového plánu, vydávání elektronických manuálů pro průvodce, je zajištěna účast a propagace regionu na veletrzích cestovního ruchu apod. (Turistický destinační management 2011). V rámci projektu je organizováno také vzdělávání

pracovníků informačních center formou seminářů a studijních cest, částečně je tak naplňován 7. bod Charty. Reklama místním produktům a některým podnikatelům v 9. bodě Charty je zajištěna díky realizaci a podpoře certifikace Šumava – originální produkt (viz podkapitola 7.3.5).

Národní park Šumava se na řízení turismu podílí např. formou vytváření prvních tzv. ekoturistických produktů (viz podkapitola 5.2), které vedou k poznání a osvětě přírodně cenných území. Podle informací z rozhovoru s koordinátorem průvodců z března 2011 také zajišťuje svůj monitoring pohybu návštěvníků na území parku.

Některé důležité body Charty nejsou na Šumavě stále naplňovány. Jedná se především o neefektivní formu spolupráce a partnerství mezi místní samosprávou a stranou ochrany přírody (viz podkapitola 4.1.4).

Turistický management se na Šumavě začíná v posledních letech poměrně zdárně rozvíjet, alespoň podle dílčích výsledků projektu Turistický destinační management Bavorský les – Šumava (viz podkapitola 7.3.5).

Problémem však zůstává efektivnější a pružnější spolupráce mezi jednotlivými subjekty, především Správou NP a CHKO Šumava a obcemi (Perlín, Bičík 2010). Příčin problémů je několik. Většina z nich se týká především využití půdy v NP Šumava k různým účelům a podle vyjádření starostů vybraných obcí také současná zonace parku. Stabilní politické klima oblasti je základem úspěšného rozvoje turismu, který je pro řadu místních obcí důležité hospodářské odvětví.

2.2.5 Chráněné území jako reklamní značka turismu

V marketingu cestovního ruchu hraje poměrně důležitou roli značka, tedy jakýsi identifikátor, kterým se daný subjekt, oblast, kraj apod. může reprezentovat na trhu a lákat tak své potenciální návštěvníky. V případě chráněných území je již vlastní značkou samotná destinace, která láká návštěvníky z důvodu statutu ochrany dané lokality. Dá se tedy předpokládat, že čím vyšší je stupeň chráněného území, tím vyšší potenciál pro cestovní ruch bude daná destinace mít (Pásková 2009). Tedy samotná destinace funguje v tomto případě jako značka.

Pokud na danou problematiku nahlédneme z pozice teorie marketingu turismu, bude destinace chápána z pohledu návštěvníků ve 2 dimenzích – funkční a reprezentativní (Kovařík, 2010). Funkční dimenze tvoří v podstatě nabídku destinace, která je do jisté míry ovlivňována geografickými podmínkami. Reprezentativní dimenze je pak vlastní podobou či náplní destinace, kterou se odlišuje od ostatních. Reprezentativní podoba destinace je spíše

věcí sociální prestiže. Z marketingového hlediska je velmi důležitá. Zatímco funkční dimenze tvoří základ nabídky cestovního ruchu, reprezentativní dimenze je nadstavbou, která by měla být z pozice marketingu zaměřena na určité cílové skupiny například podle věku, zájmu, vzdělání apod. a zároveň by měla podpořit a zefektivnit vynaložené prostředky na propagaci. (Kovařík, 2010).

Z uvedeného teoretického pohledu tedy vyplývá, že samotná destinace, která je ovlivněna různými geografickými podmínkami funguje do jisté míry jako dobrá marketingová značka, avšak z hlediska efektivity je nutné tyto přirozené předpoklady nějakým způsobem naplnit tak, aby daná lokalita byla pro návštěvníky skutečně jedinečná a lákavá. Proto je nezbytné vytvářet různé formy podpory cestovního ruchu, které povedou k zlepšování a rozšiřování nabízených služeb. Tento přístup však musí opět zohlednit únosnost daného území k provozovaným aktivitám, neboť by tak snaha o naplnění reprezentativní dimenze negativně ovlivnila potenciál, který je představován dimenzí funkční. Jak již bylo řečeno, nastal by případ, ve kterém by se cestovní ruch lokality dostal do slepé uličky či také turistické pasti, kdy by svou činností vyčerpал podmínky pro svůj další rozvoj (Pásková, Zelenka 2002).

3. Metodika práce

V rámci zpracování tématu cestovního ruchu v chráněných územích jsem použil nejprve vybranou dostupnou literaturu, která se věnuje především udržitelnému turismu, jež je pro rozvoj podobných území žádoucí (viz podkapitola 2.1). Vedle uvedených publikací a příslušných skript jsem se zabýval i některými odbornými a populárně naučnými články vztahující se k problematice turismu ve velkoplošných chráněných územích.

Dále jsem využíval i internetových článků, propagačních materiálů pro návštěvníky a do jisté míry i strategických rozvojových koncepcí příslušných mikroregionů, ve kterých je téma cestovního ruchu zakomponováno.

Kvalitativní průzkum

Podstatnou součástí této práce byl terénní kvalitativní výzkum, ve kterém jsem se snažil zjistit informace o řízení cestovního ruchu v zájmovém území na základě teoretických poznatků z prostudované literatury. Postupně jsem oslovil vybrané aktéry působící v území, tedy zástupce místní samosprávy, národního parku a rozvojové agentury, jejíž činnost mimo jiné spočívá v marketingu cestovního ruchu a spolupráci s ostatními subjekty. Vedle zástupců většiny místních aktérů jsem dále oslovil odbor péče o národní parky na Ministerstvu životního prostředí ČR (dále MŽP).

První oslovenou skupinou byli zástupci samosprávy. Rozhovory se starosty obcí se uskutečnily ve třech termínech: 21. 2. 2011 v Borových Ladech a Modravě, 28. 2. 2011 v Horní Plané a Stožci a 21. 3. 2011 v Kašperských Horách.

Všechny obce leží z větší části na území NP či CHKO Šumava. Horní Planá a Kašperské Hory jsem vybral proto, že se jedná o dvě přibližně stejně velká města, která mají spolu se svým okolím oproti zbývajícím obcím rozvinutější turistickou infrastrukturu. Liší se především lokalizačními předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu.

Borová Lada a Stožec jsou opět dvě podobně velké obce, které leží v atraktivním prostředí národního parku, avšak na nižší úrovni turistické infrastruktury. Obě obce se orientují téměř výhradně na letní turismus.

Obec Modrava je plošně největší obcí, podle počtu obyvatel se však jedná o malou obec s méně než 80 obyvateli, ve které je poměrně velká zaměstnanost v cestovním ruchu vzhledem k počtu obyvatel, zároveň celý její katastr leží v národním parku. Obec jsem vybral, protože jsem předpokládal, že aktivity v oblasti turismu tak budou značně ovlivněny ochranou přírody.

Rozhovor byl rozdělen do pěti částí. V úvodu jsem zjišťoval délku funkčního období starosty (starostky) a jak dlouho žije v obci. S výjimkou Stožce plní ostatní starostové více než druhé funkční období. Ve druhé části jsem zjišťoval, jaká je nezaměstnanost obcí a jak významná je zaměstnanost v cestovním ruchu. Podpora turismu ze strany obcí prostřednictvím různých projektů byla tématem třetí části rozhovoru. Čtvrtá část byla věnována spolupráci obcí s jinými subjekty v podpoře cestovního ruchu na Šumavě. V závěru měl rozhovor osvětlit, jak starostové vnímají pozici NP z hlediska turismu a jeho podpory. Vzhledem k politizaci a medializaci vztahů mezi místní samosprávou a Správou NP a CHKO Šumava jsem se snažil v rozhovoru omezit jen na téma cestovního ruchu. Jednotlivé výsledky rozhovoru jsou k dispozici v rámci jednotlivých kapitol, které se věnují podpoře forem cestovního ruchu na Šumavě a konkrétním projektům. Osnova řízeného rozhovoru se starosty je k dispozici v Příloze II.

Druhou oslovenou skupinou vybraných aktérů působících v území byla Správa NP a CHKO Šumava se sídlem ve Vimperku. Rozhovor s představitelem Oddělení vztahů s veřejností a koordinátorem průvodců šumavskou přírodou z NP Šumava se uskutečnil 21. 3. 2011. Cílem rozhovoru bylo zjistit, jakým způsobem se NP snaží podporovat turismus, jeho formy a které případné projekty byly a jsou realizovány (viz Příloha II).

Třetím osloveným aktérem byla Regionální rozvojová agentura Šumava o. p. s. (dále RRA Šumava) se sídlem ve Stachách na Prachaticku. Agentura zřízená Regionálním sdružením Šumava (viz podkapitola 6.2) se snaží řídit celkový turistický management celého regionu. Informace týkající se její činnosti jsem získal nejen z jejích bohatých propagačních materiálů, nýbrž i na základě krátkého rozhovoru s projektovou manažerkou a referentkou cestovního ruchu 21. 3. 2011.

Důležitým prvkem celé situace je, podle mého názoru, pohled „zvenku“ nezatížený lokálními problémy. Proto jsem 16. 3. 2011 oslovil zástupkyni MŽP Ing. Martinu Páskovou z Odboru územních vazeb, která mě následně odkázala na ředitele Odboru péče o národní parky v České republice Ing. Vladimíra Dolejského, Ph.D. V tomto případě se nejednalo o standardní rozhovor. Odpovědi na předem připravené otázky jsem získal po dohodě elektronicky. Na rozdíl od rozhovorů s představiteli, kteří působí přímo ve sledovaném území jsem otázky v tomto případě směřoval k fungování parku jako celku, významu turismu pro NP Šumava, zonaci parku apod. (viz Příloha I).

Získané informace z rozhovorů jsem upravil a zařadil je do práce v rámci jednotlivých kapitol věnující se různým tématům problematiky podpory cestovního ruchu. Rozhovory byly

velmi cennou součástí průzkumu, protože mi pomohly mimo jiné poznat atmosféru vztahů mezi zainteresovanými aktéry.

V území působí pochopitelně více subjektů, které ovlivňují řízení cestovního ruchu, významnými v tomto směru jsou místní podnikatelé. Pro účely této práce jsem se však rozhodl oslovit zejména aktéry, kteří vytvářejí zázemí pro rozvoj tohoto odvětví. Pro ucelený obraz by bylo vhodné zahrnout do problematiky i komerční sféru. Případné rozšíření práce o další subjekty včetně místních obyvatel a podnikatelů by bylo předmětem dalšího hlubšího výzkumu.

Zpracování informací

Informace získané z řízených rozhovorů jsem dále zpracoval spolu s dalšími dostupnými zdroji informací především na webových stránkách zainteresovaných subjektů, Českém statistickém úřadě (dále ČSÚ) apod. Podrobnosti o projektech podporující cestovní ruch jsem srovnával s teoretickými informacemi o řízení turismu v chráněných oblastech v odborné literatuře uvedené v podkapitole 2.1. Na základě poznatků získaných uvedeným způsobem jsem vytvořil závěrečné úvahy a komentáře v kapitole 9. Poslední kapitola zároveň odpovídá na hlavní a dílčí cíle vytyčené v úvodu práce.

4. Geografická charakteristika Šumavy

Oblast Šumavy je možné vymezit z několika hledisek. Vedle základního fyzickogeografického vymezení a prostorového určení dané hranicí CHKO, resp. NP Šumava existuje též několik marketingových vymezení z hlediska cestovního ruchu, která se do jisté míry kryjí s administrativními jednotkami okresů. V úvodu této kapitoly jsou některá základní vymezení popsána. Vlastní území, kterému se věnuje tato práce, je však omezeno na oblast NP Šumava, resp. katastry obcí, jejichž území alespoň zčásti do parku spadá. Území NP je nutné chápat v geograficky širším prostoru, který dohromady vytváří sociokulturní region Šumavy a jejího podhůří. Uvedená vymezení, která jsou převážně vztažena k turistickému managementu a marketingu oblasti, se však s dalšími kulturními vymezeními často kryjí.

Fyzickogeografické vymezení

Geomorfologický celek Šumava náleží orograficky Šumavské subprovincii, jako součást provincie Česká vysočina. Tvoří přibližně 140 km dlouhé pohoří sz. – jv. směru mezi Všerubským (485 m) a Vyšebrodským průsmykem (652 m), (Balatka 2006).

Centrální část vyplňuje druhohorní parovina Plání s průměrnou nadmořskou výškou mezi 900 – 1100 m. Zřídka jsou narušovány klenutými kupami nevýrazných vrcholů, které však svou výškou často převyšují 1300 m (např. Velká Mokrůvka 1370 m, Debník 1336 m či Černá hora 1315 m (Balatka 2006)). Z Plání se oddělují samostatné horské hřebety. Na SZ je to Královský hvozd s Jezerní horou (1343 m) a Ostrým (1280 m), který do dnešní doby nese stopy kvarterního zalednění v podobě ledovcových jezer. Na JV vybíhají z Plání 2 rovnoběžné horské hřebety oddělené 45 km dlouhým podélným údolím horní Vltavy. Při státní hranici leží Trojmezenská hornatina s nejvyšším vrcholem Plechým (1378 m), která se k JV snižuje podél Lipna v tzv. Svatotomášské pohoří. Vnitrozemskou část Šumavy pak lemuje druhá výrazná horská skupina Boubínsko – želnavská s vrcholy Boubínem (1362 m), Bobíkem (1264 m) či Knížecím Stolcem (1226 m).

K Šumavě přiléhá rozsáhlý orografický celek Šumavského podhůří, který má vrchovinový až pahorkatinný charakter. Nejvyšším bodem je Libín u Prachatic (1096 m). Široké podhůří přirozeně navazuje na vlastní Šumavu, proto má celé pohoří na české straně méně výrazný charakter než v Německu a Rakousku, kde spadá podél výrazných zlomů do údolí Dunaje (Balatka 2006).

Vymezení Šumavy pro potřeby cestovního ruchu

Česká centrála cestovního ruchu (dále CzechTourism) dělí Česko na specifické oblasti s vlastním marketingem a managementem. Toto vymezení vychází z potřeby účelné propagace turistické nabídky území. Z Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2007 – 2013 vyplývá dělení na turistické regiony a oblasti. Cílem této rajonizace je vytvoření přehledu předpokladů rozvoje turismu v jednotlivých částech Česka (Turistický potenciál regionů 2011). Současné členění těchto regionů, resp. oblastí zohledňuje administrativní dělení nižších územních celků, tj. obcí, ale nerespektuje vždy hranice okresů či obcí s rozšířenou působností (dále ORP).

Turistický region je území, které svou atraktivitou vytváří návštěvnost. Z hlediska turismu je řízeno profesní organizací a představuje národní jednotku propagace a marketingu cestovního ruchu země (Turistický potenciál regionů 2011). Turistický region obvykle slouží k propagaci území v zahraničí. Rozdělení Česka na turistické regiony naznačuje obr. č. 3.

Obr. č. 3: Turistické regiony Česka

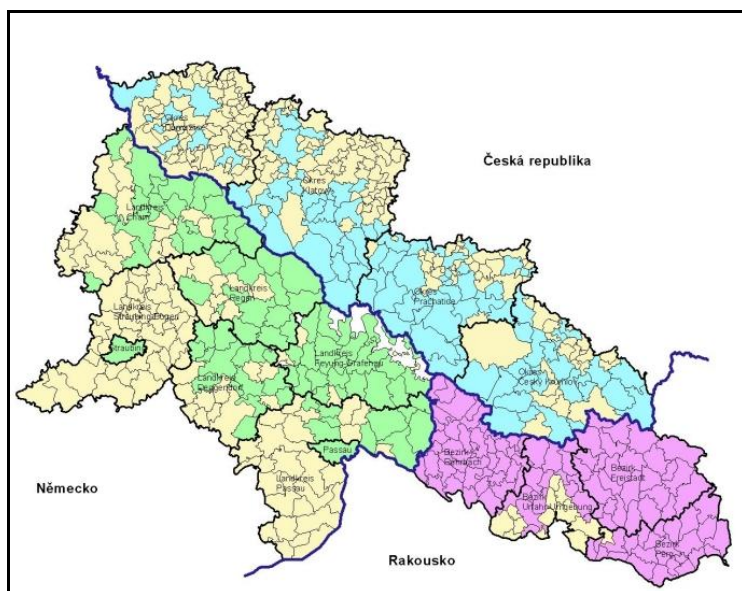
Zdroj: Turistický potenciál regionů 2011 (scan obrázku)

Některé turistické regiony se dělí na turistické oblasti. Turistická oblast je celek se specifickým potenciálem (přírodní a kulturní podmínky) pro rozvoj cestovního ruchu a rekreace. Území je v oblasti turismu opět řízeno zvláštní organizací (Turistický potenciál regionů 2011). Oblast je obvykle propagována pro potenciální návštěvníky z Česka. Šumava jako turistický region není dělen na žádné turistické oblasti, území oblasti tak odpovídá turistickému regionu. Tvoří ho okresy Klatovy, Prachatice a část okresu Český Krumlov bez

území ORP Kaplice s výjimkou obcí Horní a Dolní Dvořiště, které se k turistické Šumavě také člení.

Pro účely propagace a marketingu destinační oblasti Šumava existuje další vymezení na základě hranic Euroregionu Šumava, jehož členy jsou některé obce ze 4 okresů – Domažlice, Klatovy, Prachatice a Český Krumlov. Do oblasti spadají již zcela jiné jak fyzickogeografické, tak třeba kulturní regiony (např. Chodsko). Toto vymezení používá RRA Šumava, která by v oblasti měla fungovat jako hlavní koordinátor turismu (viz podkapitola 6.2). Oblast Euroregionu Šumava přibližuje obr. č. 4. Barvami jsou vyznačeny členské obce euroregionu. Modrou barvou obce z Česka, zelenou z Německa a fialovou z Rakouska.

Obr. č. 4: Euroregion Šumava – Bayerischer Wald - Mühlviertel

Zdroj: Perlín, Bičík 2010, s. 157 (scan obrázku)

Samostatnou propagaci Šumavy a do jisté míry i vymezení oblasti koordinují další subjekty, jakými jsou mikroregiony, Správa NP a CHKO Šumava či regionální centrály cestovního ruchu. Prozatím nebyl v této oblasti vytvořen jednotně používaný přístup pro regionalizaci cestovního ruchu. V současné době je v této oblasti aktivní RRA Šumava, jejíž vymezení na základě Euroregionu Šumava je prezentováno nejčastěji (viz obr. č. 4). Příkladem prezentace mohou být veletrhy cestovního ruchu či jiná podobná marketingová propagace destinace Šumavy.

Obr. č. 5: Vymezení regionu podle činnosti RRA Šumava

Zdroj: Regionální informační servis – Šumava 2011 (scan obrázku)

4.1 Přírodní podmínky

Šumava patří do tzv. hercynské Evropy, tedy jedné z geologicky nejstarších částí Evropy. Nejrozšířenějšími horninami jsou žula a rula s vložkami krystalického vápence a břidlic. Oblast byla v pleistocénu ovlivněna horským ledovcem, jehož činnost je dokumentována pozůstatky morén, kary vyplněnými vodou, ze kterých vznikla dnešní ledovcová jezera, jezerními stěnami apod.

Klima Šumavy se vyznačuje horským charakterem s průměrnými ročními teplotami 3,5 – 5° C a srážkami 1100 – 1300 mm (Cestovní ruch na Šumavě 2007), výjimečně na Modravských Pláních až 1500 mm. Maximální sněhová pokrývka dosahuje v průměru mocnosti 1,5 – 1,8 m (Strnad 2003). Celkový úhrn srážek je na Šumavě nižší než ve srovnatelných polohách jiných českých pohoří. Poměrně výrazně se zde projevuje alpský fén (Strnad 2003). Ve srážkovém stínu Šumavy leží část Šumavského podhůří, zejm. na Prachaticku a Českokrumlovsku, proto jsou zde mnohem nižší úhrny srážek s větším počtem hodin slunečního svitu a vyššími teplotami.

Šumava leží na hlavním evropském rozvodí mezi Černým a Severním mořem a je pramennou oblastí Vltavy, Otavy (pův. Vydry, resp. Modravského potoka), Úhlavy, Blanice a Volyňky. V oblasti Železné Rudy odvádí řeka Řezná vodu do Dunaje stejně jako několik menších toků v oblasti Vítkova Kamene u Frymburka na Lipensku.

Z hlediska flory patří Šumava do středoevropské květnaté oblasti s přirozenou vegetací, jako jsou bučiny či klimaxové smrčiny. Kromě těchto druhů se zde vyskytují další azonální společenstva, např. reliktní bory, údolní luhy či ekosystémy mokřadního bezlesí a stojatých či tekoucích vod (Cestovní ruch na Šumavě 2007). Ve sníženinách náhorních plošin, tzv. Plání se vyskytují rašeliništní ekosystémy, které jsou jedním z hlavních objektů ochrany přírody v NP Šumava.

Národní park Šumava se nachází v jihozápadních Čechách na území Plzeňského a Jihočeského kraje na průsečíku tří historických zemí – Bavorska, Horního Rakouska a Čech. Svou rozlohou 67 966 ha zasahuje na území 3 bývalých okresů – Klatovy, Prachatice a Český Krumlov. Spolu se sousedním národním parkem Bavorský les jde plošně o největší takto chráněnou oblast ve střední Evropě. Geograficky pokrývá většinou střední a vyšší partie Šumavy v nadmořské výšce mezi 578 m (údolí Otavy u Rejštejna) a 1378 m (vrchol Plechého, nejvyšší hory české části pohoří), (Základní údaje o NP Šumava 2011). Využití ploch v NP Šumava zobrazuje tabulka č. 2.

Tab. č. 2: Využití půdy v Národním parku Šumava v roce 2011

lesní plocha	80 % (54 100 ha)
zemědělská plocha	9 % (5 900 ha)
vodní plocha, vodní toky	0,9 % (1 100 ha)
ostatní plochy	10 % (6 800 ha)
zástavba	0,1 % (66 ha)

Zdroj: Základní údaje o NP Šumava 2011, vlastní úprava

4.2 Socioekonomické podmínky

Sociogeografické prostředí tohoto regionu je výrazně ovlivněno politicko-demografickými změnami ve 20. století. Vylidnění rozsáhlých oblastí při státní hranici a zřízení vojenských újezdů po 2. světové válce podpořily stagnaci a následně hospodářský úpadek regionu. Nevýznamná hospodářská činnost na Šumavě byla omezena převážně na neefektivní zemědělství v nepříznivých geografických podmínkách. Tradiční průmyslové obory jako sklářský či textilní průmysl byly po válce v této oblasti utlumeny a nejvýznamnějším odvětvím se stala těžba a zpracování dřeva. Po roce 1989 se odvětvová struktura zaměstnanosti začala jen pomalu měnit a přibližovat celorepublikovému trendu zvyšování významu terciérního sektoru (Cestovní ruch na Šumavě 2007).

Po politických změnách na počátku 90. let došlo k transformaci a restrukturalizaci regionálního hospodářství. Postupně se změnila již zmíněná odvětvová zaměstnanost a v obcích přibýlo investic do veřejné, technické, příp. dopravní infrastruktury.

Odliv obyvatel z priméru a sekundéru však nebyl zpočátku vyrovnáván sektorem služeb. Došlo k dalšímu odlivu obyvatel a zvýšení nezaměstnanosti. I když zaměstnanost v zemědělství a lesnictví klesla z 25 % v roce 1989 na nyníšších cca 10 % (Cestovní ruch na Šumavě 2007), zůstává oproti republikovým hodnotám nadprůměrná. Zejména zaměstnanost

v lesnictví je stále významná a pro mnoho charakter. Na základě rozhovorů se starosty obcí uskutečněných v únoru a březnu 2011 jsou lesnické práce dominantní pro zaměstnanost v Borových Ladech, Kašperských Horách a Stožci.

V průběhu 90. let se do oblasti začali dostávat investoři a podnikatelé, kteří se pokusili využít zdejší mimořádně vysoký potenciál pro rozvoj cestovního ruchu. V tomto odvětví je zaměstnáno 6 – 8 % ekonomicky aktivních (dále EA) obyvatel. Podle šetření RRA Šumava z roku 2007 je v letním období přibližně 30 – 50 % nabídky pracovních míst navázáno na cestovní ruch a s ním spojená další odvětví (Cestovní ruch na Šumavě 2007). I přes dynamický rozvoj turismu však stále nabídka neodpovídá poptávce na pracovním trhu.

Zásadní změnou v průběhu posledních 20 let bylo vedle obměny odvětvové struktury otevření místní ekonomiky prostřednictvím spolupráce jednotlivých subjektů jak v rámci české části Šumavy, tak napříč státní hranicí, která tak postupně ztrácí svůj dřívější význam. Zároveň se stal cestovní ruch a aktivity s ním spojené jedním z nejdůležitějších hospodářských odvětví regionu, kterým zůstane i nadále podle současné úrovně poptávky a předpokládaného vývoje trhu (Perlín, Bičík 2010). Jednoduché schéma spolupráce aktérů v cestovním ruchu na české a bavorské straně Šumavy zobrazuje Příloha III.

4.3 Ochrana přírody a lokální rozvoj

Důležité je si uvědomit, že všechny obce na Šumavě nemají pro rozvoj turismu a jiných aktivit stejné podmínky. Vedle prostých lokalizačních předpokladů, které ovlivňují atraktivitu obcí např. pro investory, je důležitým prvkem ochrana přírody.

Institut ochrany přírody představovaný v území NP Šumava významně ovlivňuje socioekonomický vývoj oblasti. Jak již bylo řečeno v podkapitole 2.2.4, environmentální potřeby ekologických aktérů jsou často problematicky diskutovány s ostatními subjekty, které mají jiné představy o lokálním rozvoji. Oblast Šumavy je typickým příkladem tohoto sporu, který se stal jakýmsi fenoménem porevolučního vývoje v oblasti.

Podstatnou roli v tomto případě hraje i politika. Priority a výkon činností NP více méně kopírují situaci na Ministerstvu životního prostředí ČR (Perlín, Bičík 2010). Z toho také vyplývá atmosféra mezi jednotlivými subjekty, zejména vzájemné vztahy mezi obcemi a Správou NP Šumava. Situaci mezi jednotlivými aktéry v chráněných územích obecně se věnuje část příspěvku ředitele Odboru péče o národní parky na MŽP v Příloze I. Většina sporů, které byly patřičně mediálně zviditelněny, se týká především využití ploch v NP a způsobu lesního hospodářství spojeným se zpracováním dřeva po větrných a následně kůrovcových kalamitách. Z některých rozhovorů se starosty vybraných obcí vyplynulo, že

základem sporů je především současná zonace parku a otázka využití jeho ploch. Odborný pohled k zonaci z MŽP, je k dispozici v Příloze I.

Vzhledem k zaměření této práce se věnuji zejména otázce rozvoje cestovního ruchu, i když stav lesů a jejich funkce ovlivňují mimo jiné značně atraktivnost území, proto je tato problematika nepřímo spojena i s rozvojem turismu, jak mimo jiné vyplynulo z rozhovorů se starosty výše zmíněných obcí v únoru a březnu 2011.

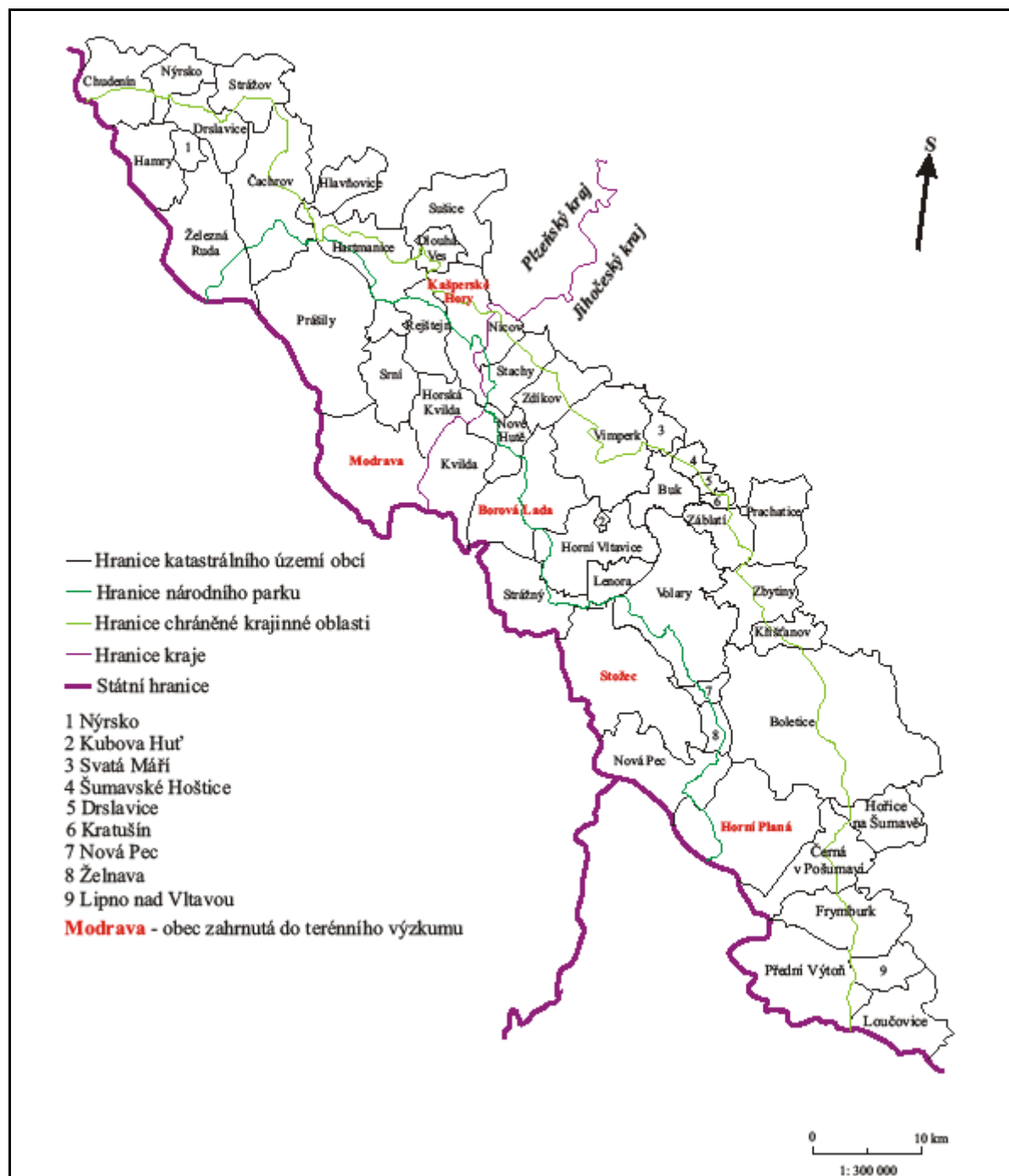
Rozvoj sledovaného území je založen především na společných a jasně formulovaných cílech mezi klíčovými aktéry rozvoje v území, tedy místní samosprávou a institutem ochrany přírody. Správa NP a CHKO Šumava a další přidružené environmentální subjekty by si měly uvědomit, že bez aktivnější lidské činnosti, dostatku pracovních příležitostí lákající do oblasti mladé lidi a stabilního osídlení nebude možné dostatečně plnit úkoly ochrany přírody, případně ji nadále finančně podporovat (Perlín, Bičík 2010). Je však také nezbytně nutné smysluplně řídit a vytvářet takové aktivity, které povedou k dlouhodobě udržitelnému rozvoji a chránit přírodní prostředí před neuváženým boomem ekonomických činností, které mohou potenciál pro další rozvoj zničit (viz podkapitola 2.2.2).

Území je tedy nutné chápat jako historicky osídlenou oblast, kde nemůžou být ochrana ekosystémů a neuvážený prostor pro vědecký výzkum jednoznačně postaveny před potřeby a zájmy obyvatel, jak se tomu často v posledních letech dělo. Obce však musí na druhou stranu počítat se specifickými podmínkami pro svůj rozvoj vzhledem k lokalizačním faktorům a výše uvedeným aspektům trvale udržitelného rozvoje (Perlín, Bičík 2010).

4.4 Charakteristika obcí zahrnutých do terénního průzkumu

V rámci terénního průzkumu jsem navštívil 5 obcí, které alespoň z části leží na území NP Šumava. Jejich poloha je zvýrazněna na obr. č. 6.

Obr. č. 6: Obce v NP a CHKO Šumava

Zdroj: Perlín, Bičík 2011, s. 15, vlastní úprava

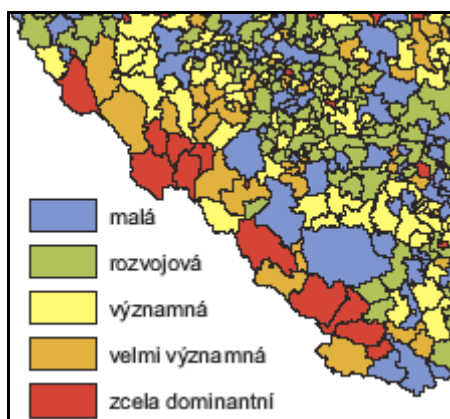
Modrava

Obec Modrava leží v centrální oblasti Šumavy přibližně 25 km J od Sušice v nadm. výšce 985 m na soutoku Roklanského a Modravského potoka, jejichž spojením vzniká řeka Vydra (Modrava – propagační materiál 2010).

Celé katastrální území obce leží v národním parku. Počet obyvatel k 31. 12. 2009 byl 55 (ČSÚ: obec Modrava 2011). Na základě Sčítání lidí, domů a bytů 2001 (dále SLDB) žilo v obci 27 EA obyvatel (ČSÚ: obec Modrava 2001). Z hlediska turisticko-rekreační funkce² je cestovní ruch v obci zcela dominantní. Turisticko-rekreační zatížení území podle obcí jihozápadních Čech zobrazuje obr. č. 7.

Z rozhovoru se starostou obce vyplynulo, že až 80 % EA obyvatel zaměstnáno v ubytovacích a stravovacích zařízeních. Zbýlých 20 % EA obyvatel pracuje pro Správu NP a CHKO Šumava. Vysoká zaměstnanost v cestovním ruchu je však relativní vzhledem k nízkému počtu obyvatel obce. Modrava se však potýká podobně jako celá řada jiných obcí v turisticky atraktivních regionech s problémem lokace podnikatelských subjektů, které vytváří největší zaměstnanost. Vzhledem k sídlu firem v jiných obcích není daňová výtěžnost Modravy z podniků v cestovním ruchu významná.

Obr. č. 7: Turisticko-rekreační funkce obcí v jihozápadních Čechách v roce 2006

Zdroj: Vystoupil a kol. 2006 (scan obrázku)

Borová Lada

Borová Lada se nachází v oblasti Plání přibližně 15 km JZ od Vimperka v nadmořské výšce 900 m na soutoku Vydřího potoka, Teplé Vltavy a Malé Vltavy. Území obce leží částečně v NP, částečně v CHKO Šumava (Borová Lada – propagační materiál 2010). K 31. 12. 2009

² Turisticko-rekreační funkce vyjadřuje „poměr počtu stálých turistických lůžek ku počtu trvale bydlících obyvatel (obvykle vyjádřeno v %)“ (Vystoupil a kol. 2006, s. 98). Konkrétní klasifikace je k dispozici v *Atlase cestovního ruchu České republiky* (Vystoupil a kol. 2006).

měla obec 268 obyvatel (ČSÚ: obec Borová Lada 2011). Podle SLDB 2001 bylo v obci 155 EA obyvatel (ČSÚ: obec Borová Lada 2001).

Turisticko-rekreační funkce obce je podle Atlasu cestovního ruchu (Vystoupil a kol. 2006) sice velmi významná, vzhledem k nízkému počtu obyvatel, avšak z rozhovoru se starostkou obce vyplývá, že turismus pro obec příliš důležitý není. Význam mají ubytovací a stravovací zařízení, avšak obec vlastní jen jeden podobný objekt. Zaměstnanost místních obyvatel v těchto zařízeních je minimální. Obec je z pohledu cestovního ruchu napojena jen na síť cyklotras a běžeckých stop, žádné větší zázemí a služby pro návštěvníky neposkytuje, proto z turismu v zásadě neprofituje. Borová Lada pasivně podporují turismus formou propagace oblasti s ostatními obcemi (viz podkapitola a 7.3). Pro místní zaměstnanost má význam lesnictví, které je podobně jako turismus sezonně proměnné.

Stožec

Obec se nachází v jižní části NP Šumava asi 10 JZ od Volar ve výšce 770 – 800 m. Skládá se z několika dílčích osad. Největším sídlem Stožec protéká Studená Vltava. Celý katastr obce leží v prostoru parku (Stožec – historie a současnost 2010). Stožec měl k 31. 12. 2009 celkem 210 obyvatel. (ČSÚ: obec Stožec 2011). Na základě SLDB 2001 bylo v obci 124 EA obyvatel (ČSÚ: obec Stožec 2001). I když je okolí obce velice atraktivní oblastí pro aktivity v cestovním ruchu, má společné znaky s Borovými Ladi. Díky malému počtu obyvatel a většímu počtu ubytovacích zařízení je turisticko-rekreační funkce obce zcela dominantní, avšak zaměstnanost místních obyvatel v turismu je minimální. Jak potvrdil starosta obce v rozhovoru, význam mají podobně jako v jiných malých šumavských obcích sezonně proměnné lesnické práce. Podnikatelé působící v obci mají svá sídla v jiných obcích mimo národní park, proto je daňová výtěžnost z tohoto pohledu minimální. Využití okolí obce pro turismus má v zásadě význam jen v létě. Význam turismu je ve Stožci mnohem nižší, než by mu teoreticky příslušelo i z důvodu velmi špatného dopravního spojení s většími sídly v okolí (Prachatice, Vimperk).

Kašperské Hory

Město Kašperské Hory leží nad údolím řeky Otavy v nadmořské výšce 740 m, 13 km JV od Sušice. Část území leží v NP, část v CHKO Šumava a severní okraj náleží přírodnímu parku Kašperskohorská vrchovina (Kašperské Hory – propagační materiál 2009). Ve městě žilo k 31. 12. 2009 celkem 1563 obyvatel (ČSÚ: obec Kašperské Hory 2011). Podle SLDB 2001 bylo z celkového počtu 824 EA obyvatel (ČSÚ: obec Kašperské Hory 2001).

Informace o stavu a podpoře turismu byly získány řízeným rozhovorem se starostkou města. Vzhledem k několika násobně většímu počtu obyvatel oproti výše uvedeným malým obcím je turisticko-rekreační funkce města o něco nižší než v předchozím případě. Přibližně polovina subjektů v cestovním ruchu sídlí přímo ve městě. Poměr zaměstnanosti v turistických zařízeních je přibližně stejný jako v obcích v NP Šumava.

Obec se však relativně aktivně zapojuje do podpory turistického ruchu prostřednictvím propagačních projektů a rozšiřováním infrastruktury pro návštěvníky. Mezi nejvýznamnější projekty patří rekonstrukce kostela sv. Mikuláše a tvorba nových naučných stezek mapující bohatou historii města. Kašperské Hory mají oproti jiným obcím výhodu v lokalizačních předpokladech a kulturním zázemí. Na rozdíl od jiných sledovaných obcí se městu daří naplňovat potenciál, který má pro rozvoj cestovního ruchu.

Horní Planá

Město Horní Planá leží na levém břehu Lipenské nádrže 30 km JZ od Českého Krumlova ve výšce 776 m. Jižní okraj katastru města u Zvonkové leží v NP, většina obce však spadá do CHKO Šumava (Horní Planá 2011). K 31. 12. 2009 žilo v H. Plané 2229 obyvatel (ČSÚ: obec Horní Planá 2011) Podle SLDB 2001 působilo ve městě 1179 ekonomicky aktivních obyvatel (ČSÚ: obec Horní Planá 2001).

Informace o postavení turismu jsem získal na základě řízeného rozhovoru se starostou města. Oblast Lipna je z hlediska cestovního ruchu dynamicky se rozvíjejícím regionem. Turisticko-rekreační funkce města je zcela dominantní a to i vzhledem k desetinásobně většímu počtu obyvatel oproti většině obcí v NP Šumava. Naopak rozvoj města a části Lipenska stále omezuje sousední vojenský výcvikový prostor Boletice, kvůli kterému je mimo jiné do oblasti komplikovaná doprava z regionálních center.

Ve službách a cestovním ruchu je zaměstnáno 40 – 50 % EA obyvatel. Z hlediska návštěvnosti dominuje podobně jako v celém regionu letní turismus tvořící přibližně 70 % klientely.

Podobně jako Kašperské Hory má město výhodné lokalizační předpoklady pro další rozvoj turismu. Město v tomto směru aktivně spolupracuje s okolními obcemi v rámci Svazku lipenských obcí (viz podkapitola 6.2) a místními podnikateli. Některé z projektů pro podporu turismu, v jehož rozvoji se město bude v budoucnosti dále angažovat, jsou představeny v podkapitole 7.3.3. Významný je také zimní turismus tvořící přibližně třetinu roční návštěvnosti.

Rozvoj turismu v této oblasti je též ovlivněn polohou Lipenska většinou mimo území národního parku. Z tohoto důvodu zde nedocházelo tak často ke konfliktům s institutem ochrany přírody týkající se využití území. Přesto je určitá regulace aktivit cestovního ruchu směřující k udržitelnému rozvoji a dekoncentraci návštěvníků nutná. Příkladem je nedaleké Lipno nad Vltavou, které lze doložit jako příklad destinační turistifikace (viz podkapitola 2.2.2). Rozvoj cestovního ruchu v rámci celé lipenské oblasti (včetně Horní Plané a okolí) může, podle mého názoru, přílišné koncentraci návštěvníků v jedné lokalitě zabránit.

5. Cestovní ruch na Šumavě

5.1 Vývoj turismu na Šumavě

Individuální formy cestovního ruchu se začaly objevovat ve druhé polovině 19. století. Cílem výletníků se v té době stalo především Železnorudsko, které bylo od roku 1877 poměrně snadno dostupné z Plzně a Klatov po železnici. Nejčastějšími cíly turistických cest byla v té době dvě šumavská jezera pod Jezerní horou – Černé a Čertovo, dále místní vrcholy v okolí Železné Rudy nabízející rozsáhlé výhledy do okolí, například Svaroh, Pancíř, Můstek nebo německý Velký Javor (něm. Grosser Arber), nejvyšší hora celého pohoří. V prvních letech rozmachu cestovního ruchu měl význam především letní turismus, zejména infrastrukturně méně náročná pěší turistika, postupně se však i na Šumavě objevuje zimní forma turismu, kterou představovalo běžecké lyžování. První pár norských lyží sem byl přivezen v roce 1894 (Moser 2003).

Místní formy cestování se skutečným odvětvím staly po založení organizovaných spolků. Ty nejen publikovaly řadu map a průvodců, nýbrž postupně také na Šumavě organizovaly zájezdy různého zaměření a časového trvání. Zpočátku bylo oblíbeno především Železnorudsko díky snadnější dostupnosti a velké koncentraci přírodních a kulturních atraktivit na relativně malé ploše. Se zahájením činnosti ostatních spolků a jejich poboček se však nabídka postupně dekoncentrovala po větším území.

Ve druhé polovině 19. století byly zakládány podobné turistické spolky jak místními Čechy, tak i Němci. Tak vedle sebe od 80. let 19. století fungovaly německý Deutscher Böhmerwaldbund, který „podporoval hospodářské a národnostní cíle německého obyvatelstva“ (Záloha 1972, s. 26) a český spolek Národní jednota pošumavská. Na přelomu století se dále objevuje významná regionální organizace Český spolek okrašlovací, který působil v řadě pošumavských měst, například v Klatovech, Horažďovicích, Sušici nebo ve Volyni (Moser 2003). Přínosná byla jeho činnost propagace místní krajiny formou průvodců a letáků, dále zprostředkování a údržba turistických ubytoven apod. Vedle tehdejších okrašlovacích spolků fungovaly také sokolské jednoty, jejichž aktivní organizace výletů pro širokou veřejnost byla též významná.

V roce 1888 byl založen Klub českých turistů (dále KČT). První odbory vznikaly na přelomu 19. a 20. století především v západní části Šumavy (v r. 1890 v Sušici), po r. 1918 i v jihočeské části (Moser 2003). Aktivita KČT spočívala nejen v organizování výletů, tvorbě map a průvodců, nýbrž i financování a propagaci turistické infrastruktury, která byla představována např. turistickými ubytovnami, hotely, chatami, nebo rozhlednami.

První ubytovny se objevily již před ustanovením KČT zejména v okolí Železné Rudy. Lůžková kapacita byla poměrně značná. Mezi nejznámější, které vznikly na počátku 20. století, patřily turistické chaty a ubytovny na Špičáku, Velkém Javoru, Jezerní hoře, Pancíři, Můstku nebo u Černého jezera (Záloha 1972). Do dnešní doby se jich však dochovalo minimum. Nezřídka k chatě přiléhala i rozhledna jako atraktivní turistický objekt zajišťující stálou návštěvnost. Dodnes stojí rozhledna s chatou na Pancíři. Tato tradiční kombinace turistické vybavenosti tvořená chatou s rozhlednou je v Česku poměrně rozšířená, především v severních Čechách. Na Šumavě a v jejím podhůří je možné tyto objekty také nalézt. Nejstarší rozhledna v Čechách z roku 1825, ke které byla o století později přistavěna ubytovna, stojí na vrcholu Kleti, nejvyšší hory Blanského lesa v Šumavském podhůří u Českého Krumlova. V roce 1893 byla postavena další rozhledna na Libíně u Prachatic a krátce před 2. světovou válkou z popudu místních obcí další podobný objekt na Javorníku u Vacova na Vimpersku nebo Svatoboru u Sušice (Moser 2003). V době činnosti KČT za první republiky stávalo na šumavských kopcích více podobných objektů, např. na Svarohu u Železné Rudy, Zhůří u Kašperských Hor (Moser 2003). Ke konci období meziválečného Československa se tak turistická síť na Šumavě dekoncentrovala a přibýlo několik dalších významnějších středisek jako Prášily, Modrava, Kašperské Hory, Želnavá či Lenora (Buchbergerová 1971).

Cestovní ruch v letech 1918 - 1938 tak byl význačný především svým letním pobytovým charakterem (Buchbergerová 1971).

Během druhé světové války byly aktivity KČT a celkově aktivní turismus ochromeny. Území Šumavy více méně připadlo Říši a veškerý turistický ruch tak byl velmi omezen jak ve své činnosti, tak i území, kde se mohl provozovat. Sokol jako organizace byla rozpuštěna. Území bylo velmi postiženo odsunem zpočátku českých, po válce německých obyvatel ze svých domovů. Deportace znamenaly částečný nebo úplný zánik řady sídel zejména centrální Šumavy, což se projevilo v celkovém socioekonomickém charakteru území. Vedle sociální sféry byl však narušen i charakter krajiny ať již zánikem řady sídel či změnou využívání ploch. Tradiční zemědělská krajina byla ponechána svému přirozenému vývoji.

Po válce se činnost odborů začala obnovovat, avšak na základě politických změn v roce 1948 se zásadně změnila jejich administrativní forma. Majetek KČT a Sokola byl převzat orgány Revolučního odborového hnutí, státní správy atd. Rozsáhlé pozemky v okolí hranice získala armáda (Moser 2003). Vytvoření pohraničního pásma, které bylo v průběhu socialismu postupně rozšiřováno, omezovalo v neposlední řadě i aktivity turistů.

Turismus byl po celé období let 1948 – 89 velmi postižen. Nemohl se vyvíjet přirozeně na celém území. Tradiční formy cestovního ruchu byly územně omezeny. Zcela záměrně byly vydávány mapy, které ignorovaly blízké pohraničí (Moser 2003). Cenzurovány byly také turistické průvodce (Crhonková 2009). Řada atraktivních lokalit v blízkosti státní hranice byla veřejnosti odepřena, původně turistické objekty byly zestátněny nebo byly odborům KČT odejmuty. Role návštěvníka jako hosta, který území poznává, se změnila. V řadě případů se jasně ukázalo, že turisté nejsou vítáni. Příkladem toho byly časté komplikace s ubytováním v bývalých objektech KČT nebo jiných původně turistických zařízeních.

Změnily se i druhy cestovního ruchu. Základem se staly hromadně organizované zájezdy do vybraných lokalit. Nová turistická infrastruktura se však příliš nerozšiřovala. I když turistů neubývalo, cestovní ruch se nijak zvlášť nerozvíjel. Situaci nepřispěla ani neustálá kontrola politických orgánů a Pohraniční stráže, jež byla důsledkem nepřirozeného vývoje celého systému.

Po roce 1989 se situace začala postupně vracet do normálu, alespoň co se týče politické a hospodářské otázky. Pohraniční pásmo bylo opět otevřeno odstraněním drátěných zátaras, zpřístupnily se rozsáhlé vrcholové partie pohoří a dříve zapomenuté lokality si turisté opět sami našli (Moser 2003). Původní pohraniční silnice využívané armádou jsou rekonstruovány a využívány cykloturisty. Svou činnost obnovily i jednotlivé organizace, které zajišťovaly mimo jiné turistickou obslužnost, jakými jsou například KČT či sokolské odbory. Oblast turismu je však po roce 1989 podporována výrazně také ze strany místních samospráv, státu nebo privátní sféry. Oblast se zdánlivě po dlouhé době, v podstatě od roku 1938, vrací do normálu.

Region Šumavy, respektive jeho část se však ani po roce 1989 nevyvíjí zcela přirozeně. Zmíněné území je totiž od založení NP v roce 1991 ovlivňováno řadou problematických střetů mezi jednotlivými aktéry, jež mají rozdílný pohled na rozvoj zájmového území.

5.2 Formy cestovního ruchu na Šumavě

Na základě převládající činnosti účastníků cestovního ruchu rozeznáváme podle terminologie turismu různé formy cestovního ruchu (Štěpánek a kol. 2001). Následující kapitola pojednává o nejrozšířenějších formách turismu na Šumavě vzhledem k přírodním podmínkám a existující technické infrastruktuře. Tyto formy turismu jsem vybral podle příslušné typologie destinací cestovního ruchu v Česku, které vznikly na základě předchozích rajonizací a kategorizací turismu (Pásková 2009). Celá klasifikace je k dispozici v publikaci *Udržitelnost cestovního ruchu* (Pásková 2009, s. 129, 130). Oblast NP Šumava podle tohoto dělení spadá

do typu destinací horských a přírodně hodnotných oblastí. Tomu odpovídají i příslušné formy cestovního ruchu, které v zásadě vycházejí z ekoturismu. Přehled typických forem turismu na Šumavě zobrazuje tabulka č. 3.

Tab. č. 3: Ekoturistické aktivity na Šumavě

Ekoturismus a turistika	<i>pěší turistika</i>
	<i>cykloturistika</i>
	<i>běh na lyžích</i>
	<i>vodácká turistika</i>
	<i>hipoturistika</i>
	<i>další ekoturistické aktivity (např. pozorování fauny a flory, montanistika apod.)</i>

Zdroj: Pásková, Zelenka 2002, vlastní úprava

Ekoturismus

Podle terminologie turismu se jedná o formu cestovního ruchu, „jejíž účastníci jsou motivováni využitím chráněných výtvarů přírody, přírodních rezervací, národních parků, dále kulturních památek a akcí apod. tak, aby nebyly cestovním ruchem nadměrně narušovány.“ (Pásková, Zelenka 2002, s. 75). Na základě zmíněné definice jde tedy o přírodně orientované a udržitelné formy turismu (viz podkapitola 2.4.4).

V rámci zmíněné klasifikace se řadí k aktivitám ekoturismu celá řada subtypů turistiky, například pěší turistika, cykloturistika, pozorování volně žijících živočichů apod. (Pásková, Zelenka 2002).

Jak již bylo několikrát zmíněno, cílem ekoturismu je minimalizovat negativní ekonomické a ekologické dopady a zároveň k rozvoji využívat stávající infrastrukturu a lidské zdroje (Coccossis, Nijkamp 1995). Místní obyvatelé bývají často v zahraničí proškolení např. v průvodcovské činnosti, dále se mohou účastnit propagace ekoturismu, případně se uplatnit v dalších podobných službách.

Ekologické formy turismu jsou tedy typické pro chráněná území. V pravém slova smyslu není podle rozhovoru s Ing. Páskovou v Česku zatím zaveden, i když v zahraničních rezervacích jsou časté a velmi žádané kvalitní ekoturistické produkty, které výrazně pomáhají rozvoji cestovního ruchu v chráněných územích.

Následující vybrané formy cestovního ruchu, které jsou vlastně dílčími formami turistiky, se dají svou povahou do jisté míry označit za ekoturistické, i když se výše popsané aktivity na území NP Šumava zatím spíše pomalu rozvíjí. Některé příklady nových ekoturistických produktů jsou popsány v podkapitole 7.3.4.

Turistika

Turistikou je myšlena jedna z forem cestovního ruchu, kdy člověk vykonává příslušné aktivity vlastní silou, případně s využitím síly zvířat, ale nemotorizovaně. Jedná se o aktivní formu účasti návštěvníků na cestovním ruchu. Formami turistiky jsou cykloturistika, vysokohorská turistika, speleoturistika, hipoturistika, dobrodružný cestovní ruch, vodní turistika, běh na lyžích apod. (Pásková, Zelenka 2002).

Lokalizaci turistiky významně ovlivňují přírodní předpoklady. Limitujícím faktorem je například reliéf, přítomnost vodního toku, konkrétní využití půdy či klimatické podmínky. Přírodní zdroje jsou pro rozvoj turistiky velmi důležité, avšak její neřízený rozvoj je zároveň ničí a vyčerpává. Tento problém nastává zejména ve zvláště chráněných územích (Galvasová a kol. 2008).

a) pěší turistika

Účastníci této formy turismu jsou motivováni aktivním pohybem v přírodě (Pásková, Zelenka 2002). Potenciálně představuje riziko pro vzácné ekosystémy v chráněných územích například sešlapem vegetace, proto je v podobných lokalitách doporučena dekoncentrace pěších cest (Galvasová a kol. 2008). Poměrně moderní a jistě přínosné jsou pěší naučné stezky, které jsou vybaveny upravenými informačními panely informující o předmětech a důvodech ochrany přírody v daném území. Mají především psychologickou a výchovnou funkci, čímž se snaží naplňovat jedno ze základních poslání cestovního ruchu vůbec. Na území NP Šumava se také vyskytují poměrně hojně.

Vzhledem ke své relativní infrastrukturní nenáročnosti a minimálnímu finančnímu zatížení při jejím provozování, patří pěší turistika mezi nejčastější formy cestovního ruchu v Česku. Tomu odpovídá i kvalitní hustá síť stezek vznikající díky Správě KČT již od roku 1889 (Galvasová a kol. 2008).

b) cykloturistika

Tento typ cestování „zaměřený na poznávání přírodních a společenských zajímavostí na kole“ (Pásková, Zelenka 2002, s. 50, 51) je dynamicky se rozvíjejícím odvětvím turismu jak v geomorfologicky plochých oblastech, tak právě také v horských regionech. I když se na

území Česka vykytuje velké množství značených cyklotras, celkem měří kolem 28 000 km, jen cca 500 km z nich tvoří cyklostezky.

Na Šumavě je rozvoj cykloturistiky spojen zejména s otevřením vojenských cest v bývalém pohraničním pásmu při státní hranici na počátku 90. let. Cykloturisté postupně začali využívat i nezpevněných pěších tras, čímž docházelo k nežádoucím kontaktům s turisty. Navíc v tomto případě hrozí eroze podkladu (Perlín, Bičík kol. 2010).

Problémem současné sítě cyklotras je jejich kapacitní přetlak v letní sezoně, a jejich časté vedení po komunikacích 2. a 3. třídy s automobilovým provozem. Navíc značení cyklotras je nejednotné. Silniční značení představované žlutou tabulkou s číslem trasy je v terénu doplněno o značení, které je podobné pěšimu, bílé krajní pruhy jsou nahrazeny žlutým značením. Řešením je stavba cyklostezek, tedy účelových komunikací, které jsou odděleny od silniční dopravy (Pásková 2009). Příkladem výstavby nové cyklostezky je 5 km dlouhý úsek z Gerlovy Huti u Železné Rudy do Nové Hůrky jako součást plánované cyklostezky spojující Železnorudsko se Srním a Modravou (viz podkapitola 7.3.4).

Pro rozvoj cykloturistiky je důležité napojení na veřejnou dopravu. Na Šumavě existuje služba převozu kol z regionálních center Č. Budějovic a Plzně. Důležitá je však kromě dostatečné přepravní kapacity také návaznost těchto spojů na celé Šumavě bez ohledu na krajskou hranici, kterou na rozdíl od objednatele spojů návštěvník v podstatě neregistruje (Perlín, Bičík a kol. 2010).

c) běžecké lyžování

Běžecké lyžování představuje velmi oblíbenou formu zimní turistiky, ke které nabízí Šumava při dostatku sněhu výborné podmínky. Spolu s cykloturistikou se jedná o nejrozšířenější formu cestovního ruchu v oblasti, která je patřičně podporována. Výhodou je, že na rozdíl od ostatních typů zimních sportů nevyžaduje náročnou infrastrukturu a může využívat standardních pěších nebo cyklistických tras. Dopady na životní prostředí jsou minimální.

S nárůstem potřeb návštěvníků na kvalitu služeb, roste i tlak na zkvalitňování infrastruktury běžeckého lyžování, např. formou rozšiřování ubytování, pohostinství, informací apod. (Perlín, Bičík a kol. 2010). Touto formou by se do budoucna zvýšil podíl příjmů z tohoto typu turistiky do místní ekonomiky, který v současné době není příliš významný vzhledem k rozšířenosti a oblíbenosti běžeckého lyžování.

V rámci podpory cestovního ruchu na Šumavě vznikl projekt Bílá stopa, který má postupně usměrňovat využití jednotlivých běžeckých tratí vzhledem k ekologickým limitům (Perlín, Bičík 2010). Podrobněji je projekt Bílá stopa popsán v podkapitole 7.3.5.

d) hipoturistika

Hipoturistika, nebo též jezdecký cestovní ruch, je poměrně mladá forma cestovního ruchu, „jejíž účastníci jsou motivováni vyjížděkami na koních a odehrávají se nejčastěji v rámci pobytu na koňské farmě“ (Pásková, Zelenka 2002).

Šumava, resp. Šumavské podhůří patří v rámci Česka k regionům s rozvíjející se hipoturistikou. Problémem je především využívání stávajících tras, které slouží nejen hipoturistice, nýbrž i pěší turistice či cykloturistice. Systém hipostezek se začíná jen velmi pomalu tvořit. Nejvíce se nabízí jejich vedení po lesních cestách v zázemí či na okraji národního parku, kde jsou podmínky nejprázdnější (Perlín, Bičík 2010).

Tato forma cestovního ruchu je spíše zajímavým doplňkem majícím spíše lokální význam, protože „nemůže pružně reagovat na větší výkyvy v poptávce“ (Perlín, Bičík 2010, s. 86), přesto se v některých oblastech těší podpoře. Příkladem je především Hartmanicko, kde byl v roce 2006 ukončen projekt Zázemí pro hipostezky, jehož nositelem bylo město Hartmanice (Malíková 2006).

e) vodácká turistika

Tato v Česku oblíbená forma turismu je na Šumavě rozšířena na horním toku Otavy z Čeňkovy Pily do Sušice a na horním toku Vltavy od Soumarského mostu u Lenory do Nové Pece, přičemž úsek od Soumarského Mostu k mostu u Pěkné je vzhledem k vzácným ekosystémům nejdiskutabilnější z hlediska letního provozu.

Úsek horní Vltavy vede atraktivní lokalitou 1. zóny NP Šumava v okolí Mrtvého luhu, proto je zejména v letních měsících při nízkém stavu vody nutná regulace návštěvníků vzhledem k ochraně přírody. Minimální stav vody se odečítá u mostního pilíře na Soumarském mostu (Perlín, Bičík 2010). V poslední době se vedly dlouhé diskuze mezi jednotlivými zainteresovanými subjekty o návštěvním řádu, který by upravil splouvání v tomto chráněném území. Více o návštěvním řádu pojednává podkapitola 7.3.4.

Druhý splavný úsek na horní Otavě neprochází přímo národním parkem, pouze levý břeh je nedostupný, neboť tvoří hranici s I. zónou NP.

f) další ekoturistické aktivity

Jednou z nejčastějších aktivit ekoturistického cestovního ruchu je pozorování volně žijící zvěře v jejím přirozeném prostředí a specializované prohlídky do nejcennějších míst. Speciálně vyškolený průvodce seznamuje návštěvníky s přírodními ekosystémy a podává odborný výklad. Tyto formy prohlídek, které umožňují turistům za poplatek poznat často unikátní člověkem nedotčené prostředí, jsou v zahraničí velmi oblíbené a jako produkt

cestovního ruchu velmi výnosné (Pásková 2009). Umožňují zaměstnávat místní obyvatele, kteří předávají návštěvníkům cenné informace a naplňují tak základní funkce cestovního ruchu.

Šumava má několik vhodných lokalit s potenciálem pro podobné prohlídky. Příkladem je okolí Březníku na Modravských pláních, oblast Smrčiny v Trojmezí, kaňon řeky Křemelné či okolí Plešného jezera.

I když podobné aktivity nejsou v Česku ve větší míře doposud rozvinuty, lze na území NP najít alespoň první příklady takových produktů, které vycházejí z poměrně silné turistické poptávky. Nositeli těchto projektů je většinou Správa NP a CHKO Šumava. Některé z nich jsou již vlastně plnohodnotným produktem cestovního ruchu, tedy „souhrnem nabídky zahrnující různé služby návštěvníkům, např. vlastní organizaci výletů, služby kvalifikovaných průvodců, zpoplatnění vstupu apod.“ (Pásková, Zelenka 2002, s. 225).

Vedle těchto projektů dále Správa NP a CHKO Šumava zřizuje síť naučných a zážitkových stezek včetně poznávacích okruhů.

Podobné projekty podporující rozvoj šetrné turistiky jsou realizovány i ze strany místní samosprávy. Příkladem je známý projekt Tierisch Wild (viz podkapitola 7.3.1).

g) sjezdové lyžování a snowboarding

Tato forma zimního cestovního ruchu představuje pohodlnější a stále oblíbenější alternativu k běžecému lyžování. Sama o sobě je zároveň poměrně kontroverzní, neboť provoz lyžařských středisek probíhá často v horských chráněných územích a vystavuje tak krajinu velké zátěži vzhledem ke své koncentrační povaze. Zároveň je však ze všech uvedených forem turismu pro místní ekonomiku nejprínosnější a z hlediska návratnosti investic nejefektivnější. Oblíbenost u návštěvníků spočívá právě v tom, že se na stejné místo vícekrát vracejí, což je velmi dobrá reklama pro provozovatele. Problémem je koncentrační povaha tohoto odvětví, což je v rozporu s turismem v chráněných územích.

I když je Šumava plošně rozsáhlé pohoří, lyžařských středisek střední až menší velikosti různé kvality zde najdeme jen 10 (Perlín, Bičík 2010). Částečně je to dáno nepříznivými geomorfologickými podmínkami s rozsáhlými zarovnanými povrchy Plání, částečně i vysokým stupněm ochrany přírody.

Pro rozvoj regionu je důležité, podle mého názoru, sjezdové sporty a příslušné areály podporovat s ohledem na ochranu přírody. Většina vhodných lokalit pro potenciální vybudování nového střediska se navíc nachází mimo vlastní území parku. Vhodnějším

způsobem je však rozšiřování stávajících středisek či jejich modernizace namísto budování nových destinací, které by představovaly větší zátěž do krajiny.

V současné době je naplánován projekt lanové dráhy, která by spojila Lipensko s rakouským střediskem Hochficht. Po mnohaletých diskuzích mezi zainteresovanými subjekty se podařilo na jaře 2011 dojít ke kompromisu, od kterého si místní starostové slibují nový impuls regionálního rozvoje nejen v zimní sezoně.

6. Organizace a podpora cestovního ruchu

V rámci této kapitoly jsem zkoumal aktivitu v podpoře cestovního ruchu z hlediska vybraných aktérů na lokální úrovni. Zmíněnými aktéry jsou obce a jejich svazky, Správa NP a CHKO Šumava a RRA Šumava. Dalšími důležitými subjekty na lokální úrovni jsou především místní podnikatelé, jednotlivé fyzické osoby či jejich sdružení apod. (viz podkapitola 6.2).

6.1 Aktéři rozvoje cestovního ruchu

Podpora a rozvoj cestovního ruchu je v současné době zajišťován především jednotlivými organizacemi cestovního ruchu fungující na základě spolupráce jednotlivých aktérů v daném území. Jak již bylo řečeno, cestovní ruch a aktivity s ním spojené vychází primárně z charakteristiky území a sociální sféry, která v tomto prostoru operuje. Tyto subjekty řídí a koordinují rozvoj turismu na jednotlivých řádovostních úrovních. Tento proces spolupráce založený na participaci na jednotlivých problematických tématech za účasti různých subjektů se nazývá „deliberativní demokracie“ (Galvasová a kol., s. 122).

Ve sledovaném území působí 3 základní skupiny subjektů. Do první skupiny (tzv. podílejících se) patří subjekty, které se přímo podílejí na přípravě a realizaci projektů. V rámci veřejného sektoru na regionální a lokální úrovni sem patří obce a různé formy jejich spolupráce (například mikroregiony), které mohou velmi výrazně zasahovat do procesu řízení destinace. Ze soukromého sektoru do této skupiny aktérů patří především komerční podniky, které výrazně stimulují zaměstnanost místních obyvatel. Kromě samotných firem se sem řadí na vyšších řádovostních úrovních také sdružení cestovního ruchu, jakými jsou například Asociace hotelů a restaurací ČR, Asociace cestovních kanceláří ČR nebo také účelově založená uskupení podnikatelských subjektů. V rámci infrastruktury turismu je význam podnikatelského sektoru patrný zejména v poskytování ubytování a pohostinství (Galvasová a kol. 2008).

Druhou skupinu tvoří subjekty, které jsou vystaveny působení první skupiny spolupracujících subjektů. Bezesporně sem patří návštěvníci a také místní obyvatelé. Odvětví cestovního ruchu tuto skupinu nazývá subjekty zainteresovanými (Galvasová a kol. 2008).

Třetí skupinu tvoří subjekty, na jejichž území se aktivity realizují, například kraj, správa chráněného území apod. (Galvasová a kol. 2008). Role jednotlivých aktérů v rámci této klasifikace se mění podle konkrétní situace. V rámci subjektů podílejících se tak často bývají správy chráněných území v první skupině a pozice obcí ve skupině třetí. Takovým příkladem je v řadě případů samospráva šumavských obcí, jejíž problematice se věnuje tato práce.

6.2 Podpora cestovního ruchu na lokální úrovni sledovaného území

Na lokální úrovni je regionální rozvoj řízen především prostřednictvím obcí a místních podnikatelů. Právě fyzická blízkost je výhodou při řešení jednotlivých činností v oblasti dlouhodobého plánování na rozdíl od státní a regionální úrovně, které plní funkce vedení a metodického plánování (Galvasová a kol. 2008).

Spolupráce obcí s místními podnikateli je velmi výhodná symbióza, ze které velmi těží právě cestovní ruch. Obce vytvářejí zázemí a institucionální podporu, podnikatelé pak přinášejí finance. Toto spojení je velmi časté právě v prostoru šumavských obcí ať již přímo v NP nebo CHKO.

Kromě této formy spolupráce mají obce možnost podle zákona č. 128/2000 Sb. sdružovat se ve svazky obcí. V rámci této kooperace obce častěji a snadněji vytvářejí strategické plány a územně-plánovací dokumentace, v rámci kterých má cestovní ruch určitý význam. Záleží vždy, jaké postavení má turismus pro danou obec. V rámci sledovaného území nejsou všechny obce z hlediska podmínek pro rozvoj cestovního ruchu homogenní.

Častými formami spolupráce obcí jsou mikroregiony. V sledované oblasti se nacházejí celkem tři významné: Mikroregion Šumava – západ, Mikroregion Horní Vltava – Boubínsko a Svazek lipenských obcí zasahující do území NP Šumava jen zčásti.

Mikroregion Šumava – západ

Mikroregion, který vznikl v roce 2001, sdružuje samosprávné, komerční a nestátní neziskovou sféru. Základem spolupráce je vytvoření regionální rozvojové strategie. Cílem je získání investic v regionu podporou komerční a municipální aktivity. Součástí rozvojové strategie vydané v roce 2006 je rozsáhlá část věnovaná rozvoji cestovního ruchu v oblasti (Mikroregion Šumava – západ 2006).

V tomto směru jde spíše o dlouhodobou vizi, která je vzhledem k nevyhovující infrastruktuře v současné době obtížně realizovatelná. Zmíněná strategie je k dispozici na internetových stránkách mikroregionu (Mikroregion Šumava – západ 2006).

Součástí mikroregionu jsou obce Borová Lada, Čachrov, Dlouhá Ves, Hamry, Horská Kvilda, Kašperské Hory, Kvilda, Modrava, Prášily, Rejštejn, Srní, Sušice a Železná Ruda. Stručné představení vybraných projektů je v podkapitole 7.3.1.

Mikroregion Horní Vltava – Boubínsko

Mikroregion Horní Vltava – Boubínsko vznikl v roce 1999 z iniciativy místních obcí. Hlavní náplní spolupráce měl být společný postup při rozvoji cestovního ruchu. Součástí kooperace obcí v cestovním ruchu je podle jejich prezentace propagace celé oblasti a vytváření

podmínek pro rozvoj turismu jako celku. Podobně jako v předchozím mikroregionu je jedním z cílů blíže nespecifikovaný ekonomický rozvoj obcí, zvýšení občanské vybavenosti území apod. Tento účelový svazek má dnes 13 členů: Vimperk, Volary, Želnavá, Nová Pec, Stožec, Strážný, Lenora, Volary, Horní Vltavice, Kubova Huť, Borová Lada, Kvilda, Buk, Vimperk, Zbytiny (Mikroregion Horní Vltava – Boubínsko 2006).

V současné době mikroregion nevykazuje významnější aktivitu.

Svazek lipenských obcí

Tento mikroregion funguje od roku 1991, sdružuje celkem 11 obcí: Černou v Pošumaví, Frymburk, Horní Planou, Hořice na Šumavě, Ktiš, Lipno nad Vltavou, Loučovice, Novou Pec, Přední Výtoň, Stožec a Vyšší Brod.

Jednou z priorit regionu je podpora rozvoje cestovního ruchu prostřednictvím integrovaného projektu „Lipensko – dovolená bez stresu“ podporující budování infrastruktury cestovního ruchu, marketing a propagaci regionů a turistických produktů (Svazek lipenských obcí charakteristika území 2011).

V minulosti bylo uskutečněno 7 projektů v cestovním ruchu, které měly za cíl především zatraktivnit oblast Lipenska pro celoroční využití. Mnohé z návrhů zmíněných projektů byly uskutečněny a jsou blíže přiblíženy v podkapitole 7.3.3.

Z hlediska aktivity mikroregionu a smysluplnosti projektů je, podle mého názoru, tento svazek nejvýznamnější v celém regionu Šumavy. Je potřeba však přihlédnout k lokalizačním předpokladům oblasti. Dotčené obce významně těží z atraktivity Lipenské nádrže, která má velký potenciál zejména pro turistický rozvoj v zimním období a zároveň se z větší části nacházejí mimo území NP. Z toho vyplývá, že je zde větší možnost orientace na jiné než tzv. ekologické formy cestovního ruchu (viz podkapitola 5.2), avšak stále se zřetelem na udržitelný rozvoj oblasti.

Regionální sdružení Šumava

Sdružení vzniklo v roce 1993 a podle počtu členských obcí je nejrozsáhlejší. Zahrnuje více 35 obcí na Šumavě a v Šumavském podhůří. Sdružení má reprezentovat obce, zároveň vytváří prostor pro výměnu informací v regionu (Perlín, Bičík 2010). V rámci svazku vznikla v roce 1996 Regionální rozvojová agentura Šumava, která se stala jedním z nejvýznamnějších aktérů rozvoje turismu v oblasti.

Agentura se sídlem ve Stachách vyvíjí činnost od roku 1996. Její činnost spočívá zejména v regionálním rozvoji prostřednictvím vytváření rozvojových dokumentů a projektové činnosti pro obce v oblasti strategického plánování (Perlín, Bičík 2010). Více

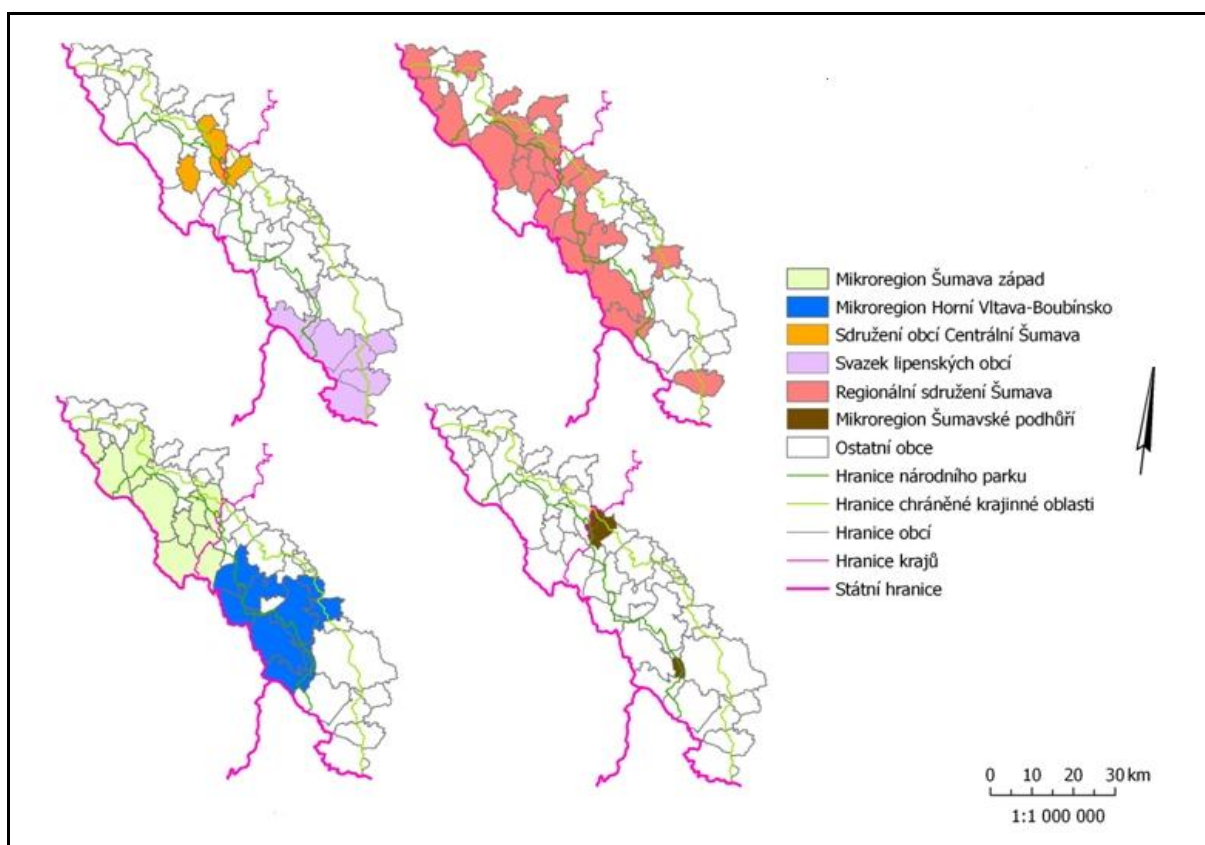
informací o činnosti agentury mimo cestovní ruch je k dispozici v její webové prezentaci www.rra-sumava.cz.

V oblasti turismu je významná její činnost zejména v managementu cestovního ruchu. Agentura aktivně spolupracuje s CzechTourism na úrovni výměny a šíření informací. Významná je též spolupráce s mnoha organizacemi a subjekty působícími v území jako jsou obce, mikroregiony, sdružení, kluby, podnikatelské subjekty či Správa NP a CHKO Šumava. Agentura většinu subjektů oslovuje formou nabídky a propagace destinace Šumavy.

V současné době je nejvýznamnější činností agentury v tomto směru projekt „Turistický destinační management Bavorský les – Šumava“. Účelem tohoto a podobných projektů je propagace Šumavy a Bavorského lesa jako jedné turistické destinace. V Bavorsku je turismus řízen v rámci regionu Ostbayern a oblasti Böhmerwald (Turistický destinační management Bavorský les – Šumava 2011).

Ostatní svazky obcí

V širším zázemí Šumavy existuje dále několik dalších meziobecních celků, jejichž činnost není ve srovnání s uvedenými mikroregiony významná. Tyto účelové celky nedisponují často prostředky ani dostatečným počtem členů, aby vyvinuly významnější aktivitu. Mezi další svazky obcí na území NP a CHKO Šumava patří Sdružení obcí Centrální Šumava a Mikroregion Šumavské podhůří (viz obr. č. 8), (Perlín, Bičík 2010).

Obr. č. 8: Svazky obcí na území NP a CHKO Šumava v roce 2010

Zdroj: Regionální informační servis, cit. v Perlín, Bičík 2010, s. 149, vlastní úprava

Organizace Národního parku Šumava

Podle § 31 zákona č. 576/1990 Sb. O pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky České republiky a obcí České republiky byla k 1. 7. 1991 zřízena příspěvková organizace Správa národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava se sídlem ve Vimperku. Organizaci zřídilo ministerstvo životního prostředí (Rozhodnutí č. 9/91 1991).

Hlavním účelem parku je pak ochrana přírody ve vymezeném území. Podle zřizovací listiny je dále účelem mimo jiné „odborná činnost na území biosférické rezervace v oborech ochrany přírody, lesnictví a zemědělství, soustavná dokumentace území, sanační a jiné práce, kulturně-výchovná činnost včetně ekologického vzdělávání, propagační, publikační a poradenská činnost včetně vědeckého výzkumu“ (Rozhodnutí č. 9/91 1991). V 90. letech a na počátku minulého desetiletí byl zřizovací dokument několikrát upravován.

Na základě nařízení vlády ČR z 20. 3. 1991 se NP Šumava dělí do 3 zón s různou intenzitou ochrany přírody.

1. zóna (přísná přírodní) představuje území s přirozenými nebo jen velmi málo pozměněnými ekosystémy. Její rozloha je přibližně 9000 ha (tj. 13 % plochy parku). Je

tvořena rašeliništními a lesními společenstvy horských smíšených a smrkových lesů (Valenta 2003). Cílem ochrany v tomto prostoru je obnova původních funkcí místních ekosystémů a minimalizace lidské činnosti, která by vedla k narušování tohoto stavu.

2. zóna (řízená přírodní) je plošně největší. Její rozloha dosahuje téměř 57 000 ha (tj. 83 % plochy parku). Pokrývá území člověkem spíše pozměněné, ve kterém se vyskytují málo narušené ekosystémy blízké svým vývojem přirozeného stavu (Valenta 2003). Aktivita člověka jsou opět omezené na nenáročnou formy lesnické a zemědělské činnosti. Ve 2. zóně NP je možno též podle tohoto nařízení provozovat určité aktivity cestovního ruchu, které svým vlivem neomezují hlavní činnost parku, kterou je ochrana přírody.

3. zóna (okrajová) je plošně nejmenší území s 2800 ha (tj. 4 % plochy parku), které je člověkem značně narušené. V této oblasti, jež je tvořena většinou zastavěných ploch v parku, je možno provozovat určité typy zemědělství, služeb, včetně šetrných forem turismu.

Hlavní činnost této organizace podle pozdějších úprav zřizovací listiny je zaměřena zejména na státní správu v oboru ochrany přírody a krajiny, v oborech lesního hospodářství, rybářství, myslivosti a ochrany zemědělského půdního fondu na území NP (Nařízení Vlády České republiky č. 163/1991 Sb.). Více informací o obecné a hospodářské činnosti v NP Šumava je možné nalézt v Nařízení Vlády České republiky č. 163/1991 Sb. o zřízení Národního parku Šumava. Odborný pohled MŽP na zonaci parku je k dispozici v Příloze I. Srovnání zonace v ostatních národních parcích v České republice zobrazuje tabulka č. 4.

Tab. č. 4: Zonace národních parků České republiky v roce 2011

Národní park	I. zóna NP (ha)	II. zóna NP (ha)	III. zóna NP (ha)	ochranné pásmo NP (ha)	CELKEM NP (ha)
NP Šumava	8 807 (12,9 %)	55 885 (82,1 %)	3 372 (5,0 %)	Funkci plní CHKO Šumava	68 064
NP Podyjí	2 218 (24,5 %)	2 262 (25,0 %)	1 779 (19,6 %)	2 822	6 259
NP České Švýcarsko	1 653 (20,8 %)	6 210 (78,3 %)	70 (0,9 %)	Funkci plní CHKO Labské pískovce, CHKO Lužické hory	7 933
Krkonošský NP	6 995 (19,3 %)	10 064 (27,7 %)	19 268 (53,0 %)		36 327

Zdroj: Odbor péče o národní parky, Program rozvoje NP v ČR 2011

Zřizovací dokument a jeho následné úpravy dále zmiňují také aktivity v cestovním ruchu jako součást hlavní nebo hospodářské činnosti v parku. Vybranými činnostmi turismu jsou:

- informační a průvodcovská služba
- provozování návštěvnických středisek a zařízení specializovaných na ekologickou výchovu
- propagační a publikační činnost v oboru ochrany přírody a životního prostředí
- dokumentační činnost a provoz muzeí
- činnost s návazností na ochranu přírody a krajiny NP a CHKO, turistiku a využívání území
- činnost v oboru cestovního ruchu a turismu na území NP a CHKO
- hostinská a restaurační činnost

(Rozhodnutí č. 15/98 1998)

V rámci nařízení Vlády ČR, které zřizuje NP Šumava jsem vybral některé základní povinnosti při ochraně národního parku spojené přímo či nepřímo s cestovním ruchem. Se souhlasem orgánu státní ochrany přírody lze na území národního parku:

- zřizovat nové pohraniční přechody
- zřizovat lyžařské vleky a vytyčovat zimní běžecké tratě
- vyznačovat turistické a cyklistické cesty a místa pro parkování
- pořádat vyhlídkové lety vzdušnými dopravními prostředky
- provádět stavbu silnic, místních komunikací, lesních cest a svážnic

(Nařízení Vlády České republiky č. 163/1991 Sb.)

Mnohé z těchto aktivit jsou dlouhodobě provozovány ať již z popudu samotného národního parku či ze strany sílící poptávky po službách v cestovním ruchu. Na základě rozhovoru uskutečněným s koordinátorem průvodců v NP Šumava však můžeme tvrdit, že funkce národního parku je neměnná a orientována zejména na ochranu přírody. Cestovní ruch vnímá park jako formu zprostředkování přírodně hodnotných ekosystémů poučeným návštěvníkům. Primárně se však nesnaží o aktivní podporu turismu či jeho významnější propagaci. Z rozhovoru však vyplynulo, že sílící poptávka po poznání nedotčených zón parku více méně nutí park vytvářet, podle mého názoru, zatím spíše ojedinělé specifické produkty ekoturistického charakteru (viz podkapitola 5.2), které jsou typické pro moderní národní parky v zahraničí (Pásková 2009). Tento trend jakéhosi otevírání parku turistům a dalším návštěvníkům je patrný teprve v několika posledních letech.

Podpoře udržitelných forem turismu je nakloněno i MŽP mimo jiné i z důvodu „prezentace významu a poslání NP“ (Ing. V. Dolejský 16. 3. 2011). Příspěvek Ing. Dolejského k této problematice je k dispozici v Příloze I.

Postupně se tak park stává dalším aktérem v rozvoji cestovního ruchu. Srovnání podpory cestovního ruchu národními parky v Česku zobrazuje tabulka č. 5. Blíže o projektech NP Šumava, které vyplývají z výše uvedeného přehledu aktivit v cestovním ruchu, přibližuje podkapitola 7.3.4.

Tab. č. 5: Podpora cestovního ruchu v národních parcích Česka v roce 2009 v tis. Kč

Oblast podpory	Česko-Saské Švýcarsko	Krkonoše	Šumava	Podyjí	Celkem
1. - 2. Budování a údržba návštěvnické infrastruktury, zajištění služeb cestovního ruchu	11 019	29 411	8 097	4 409	52 936
3. Sledování a regulace cestovního ruchu	1 836	14 865	10 881	3 730	31 312
4. Environmentální osvěta	580	12 107	4 897	160	17 744
Celkem	13 435	56 383	23 875	8 299	101 992

Zdroj: Zpráva Agentury přírody a krajiny ČR 2010

Další aktéři rozvoje

Tato práce se věnuje podpoře cestovního ruchu především z pohledu klíčových lokálních aktérů, jako jsou obce, Správa NP a CHKO Šumava, destinační agentura apod. Vytváření turistické infrastruktury je však podstatně zajišťováno také komerční sférou či místními obyvateli. Mezi podstatné aktéry patří jistě i samotní návštěvníci, kteří dávají impuls k vytváření konkrétních aktivit v cestovním ruchu.

Komplexní pohled na rozvoj tohoto odvětví v regionu z hlediska všech aktérů by byl předmětem případné rozsáhlejší práce.

7. Projekty pro podporu cestovního ruchu na území NP Šumava

V předchozích kapitolách byly nastíněny hlavní trendy a typy aktivit cestovního ruchu, které jsou obvykle provozovány v chráněných územích. Některé z hlavních projektů pro podporu turismu z pozice jednotlivých klíčových aktérů přibližuje tato kapitola. Z hlediska úspěšnosti zisku finančních prostředků na jednotlivé investiční akce jsou hlavními subjekty především některé mikroregiony a svazky obcí, Správa NP Šumava a RRA Šumava.

7.1 Nedaňové příjmy obcí z cestovního ruchu

Na úvod kapitoly pojednávající o projektech podporující cestovní ruch je důležité připomenout, že obce ve velkoplošných chráněných územích mají možnost získávat finance z některých nedaňových poplatků, které mohou mít zejména v malých obcích vliv na obecní příjmy.

Obce na území národního parku mohou získat finance z poplatků z parkoviště, z ubytování, z ubytovacích kapacit a pobytových poplatků. V případě malých obcí zvyšují nedaňové příjmy výrazně rozpočty obcí. Příkladem je obec Stožec. Ilustrační obrázek č. 7 zachycuje příklad podobných poplatků.

Obr. č. 9: Poplatky z parkování ve Stožci

Zdroj: Autor, snímek pořízen 28. 2. 2011

7.2 Dotační možnosti obcí

Pro získání prostředků na jednotlivé aktivity mohou konkrétní subjekty žádat o dotace z několika zdrojů. Vzhledem k příhraniční poloze regionu a existujícímu institutu ochrany přírody mají například šumavské obce více možností čerpání dotačních titulů než jiné obce ve

vnitrozemí. Obce ve sledovaném území však řeší spoustu jiných problémů především s hospodářským využitím svého území vzhledem k ochraně přírody.

Vedle běžných fondů využitelných v celé zemi (např. dotace z Programu obnovy venkova v letech 1994 – 2007) mohou subjekty hospodařící na Šumavě využít dotační programy spravované MŽP. Významné jsou dotace, které místní aktéři čerpají ze Státního fondu životního prostředí (Perlín, Bičík 2010).

Z hlediska podpory projektů v oblasti turismu jsou významné dotace z fondů Evropské unie na přeshraniční spolupráci. Tabulka č. 6 uvádí přehled těchto programů.

Tab. č. 6: Operační programy Evropské unie umožňující čerpání finančních prostředků pro podporu turismu do r. 2013

Programovací období	Operační program		
Do roku 2004	Phare CBS		
2004 – 2006	INTERREG III A	spolupráce	Česko – Bavorsko
			Česko – Rakousko
2007 - 2013	Cíl 3 v cíli Evropské územní spolupráce	spolupráce	Česko – Bavorsko
			Česko – Rakousko

Zdroj: Perlín, Bičík 2010, vlastní úprava

V rámci prioritní osy Cíle 3 Česko – Bavorsko hospodářského rozvoje, lidských zdrojů a sítí je podporován cestovní ruch formou „spolupráce v oblasti kulturní, přírodní a zdravotní turistiky, zřizování a zkvalitňování turistických zařízení, cyklotras a cyklostezek, hiposteze, tematických a naučných tras, lyžařských běžeckých tras a jejich značení, vytváření informačních a propagačních materiálů, zřizování či výstavby muzeí, informačních středisek“ (Cíl 3 Česká republika – Svobodný stát Bavorsko 2011).

Obdobná podpora existuje v rámci spolupráce Česko – Rakousko Cíle 3. Vedle obcí a jejich svazků jsou žadateli o dotace ve sledovaném území Správa NP a CHKO Šumava, fyzické a právnické osoby a RRA Šumava. Tato agentura se vedle propagace a marketingu cestovního ruchu na Šumavě (viz podkapitola 6.2) zabývá zprostředkováním některých projektů pro obce, které o tuto službu projeví zájem. Může také žádat o jednotlivé dotace. Z různých zdrojů získaly od r. 1992 největší objem prostředků obce na území NP, resp. mikroregiony a svazky obcí, jak ukazuje tabulka č. 7. Ze studie zpracované Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy (dále PřF UK) v Praze, která mapuje lokální rozvoj v NP Šumava v letech 1991 - 2006 vyplývá, že tato podpora na účet obcí činila 456 mil. Kč. Na

dalších místech z hlediska získaných financí byly Správa NP Šumava s 325 mil. Kč, RRA Šumava s 66 mil. a fyzické a právnické osoby s 10 mil. Kč (Perlín, Bičík 2010).

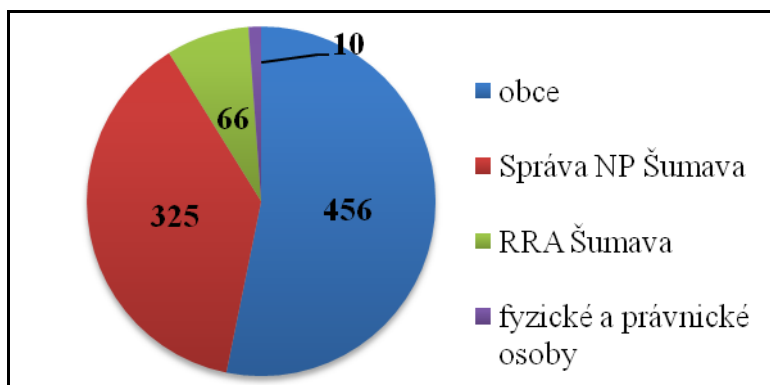
Tab. č. 7: Finanční podpora podle příjemců v letech 1991 - 2006

Subjekt	Objem podpory (mil. Kč)	Počet projektů
Obce	456	36
Správa NP Šumava	325	16
RRA Šumava	66	9
Fyzické a právnické osoby	10	16

Zdroj: Perlín, Bičík 2010, s. 130

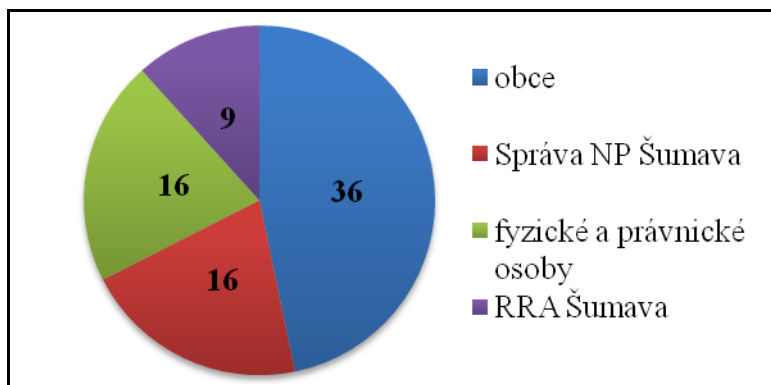
Grafická vyjádření prostředků, které byly získány jednotlivými vybranými aktéry (viz grafy č. 1 a 2), zobrazují, že podle získaných finančních prostředků a počtu projektů jsou nejvýznamnějším subjektem obce. Správa NP Šumava je podle počtu úspěšně žádaných projektů na stejné úrovni jako fyzické a právnické osoby (viz graf č. 2).

Graf č. 1: Objem finanční podpory podle příjemců v letech 1991 - 2006 v mil. Kč

Zdroj: Perlín, Bičík 2010, vlastní úprava

Graf č. 2: Počet projektů podle vybraných subjektů v letech 1991 - 2006

Zdroj: Perlín, Bičík 2010, vlastní úprava

7.3 Podpora cestovního ruchu jednotlivými aktéry

7.3.1 Mikroregion Šumava – západ

Tierisch Wild

Tento projekt vzešel původně z iniciativy bavorských obcí, které našly na české straně partnera v Mikroregionu Šumava – západ (dále MŠZ). Projekt spočívá v jednotné prezentaci a propagaci přeshraničního regionu, pořádání akcí pro veřejnost apod. Každá zúčastněná obec je prezentována jedním charakteristickým živočichem, který představuje marketingový symbol. Celkem se projektu účastní 24 obcí, z toho 9 na české straně (Železná Ruda, Rejštejn, Kašperské Hory, Prášily, Srní, Modrava, Horská Kvilda, Kvilda a Borová Lada). Ve všech těchto obcích je v současné době vytvářena nabídka turistických cílů.

Projekt, který má celkem 3 fáze – přípravnou, marketingovou a realizační by měl být ukončen 31. 12. 2011 (Tierisch Wild 2010). Nejpatrnějším projevem projektu je pořádání společenských akcí a propagace oblasti formou marketingových symbolů – zvířat.

Strategie rozvoje Mikroregionu Šumava – Západ

Tento rozsáhlý dokument byl pro mikroregion zpracován v roce 2006. Součástí strategie je také rozsáhlá kapitola věnující se postavení a možnostem rozvoje cestovního ruchu. Vedle rozvojových záměrů mikroregionu je provedena i kritika a zhodnocení současné socioekonomické situace regionu.

Strategie je spíše dlouhodobou vizí, ve které by měl mít cestovní ruch silné postavení. Z hlediska konkrétní realizace návrhů v podpoře turismu jsou na rozdíl od této strategie významnější jiné dokumenty. Příkladem je Rozvojový koncept, ze kterého vychází RRA Šumava (viz podkapitola 7.3.4).

7.3.2 Mikroregion Šumava – západ a Horní Vltava – Boubínsko

Marketingová strategie a propagace Šumavy

Do projektu jsou zapojeny obce mikroregionů Šumava – západ a Horní Vltava – Boubínsko. Projekt má podporu jak obcí, tak institutu ochrany přírody. Financován je dominantně z Regionálního operačního programu Jihozápad (dále ROP Jihozápad).

Dotace ROP Jihozápad: 10 856 522 Kč

Spoluúčast mikroregionů: 1 622 240 Kč

Celková částka projektu: 12 478 762 Kč

(Marketingová strategie a propagace Šumavy 2009)

Cílem tohoto projektu je zvýšení informovanosti o nabídce cestovního ruchu v regionu. Strategie je rozdělena do 4 dílčích cílů: instalace webových kamer, propagace regionu

v mediích, instalace interaktivních informačních kiosků, zpracování dokumentu Marketingová strategie Šumavy.

Ve všech obcích zapojených do projektu by měly být instalovány interaktivní kiosky využívající moderních technologií jako internet či Bluetooth. Turista má celodenní možnost získávat informace o turistické infrastruktuře v obcích a jejich okolí. Vedle informací pro návštěvníky mohou místní občané z kiosků získat informace od místních úřadů, nabídky práce apod. V současné době se ve většině dotčených obcí chystá instalace těchto zařízení.

Důležitou součástí projektu je propagace Šumavy a zúčastněných obcí v médiích prostřednictvím krátkých filmů, DVD, rozhlasových a televizních spotů v regionálních televizích. Cyklem těchto krátkých pořadů bude vedle redaktora provázet starosta prezentované obce. Jednotlivé premiérové díly by se měly vysílat jednou týdně. V současné době je zmíněná propagace realizována v regionálním vysílání Českého rozhlasu Plzeň a České Budějovice.

Velmi důležitým a také náročným cílem je zpracování smysluplného dokumentu, kterým se budou obce řídit při přerozdělování prostředků na propagaci regionu (Marketingová strategie a propagace Šumavy 2009).

Projekt je realizován s ročním posunem od 1. 2. 2011 do 30. 6. 2012 (Tisková zpráva regionální rady Jihočeského a Plzeňského kraje 2010).

7.3.3 Svazek lipenských obcí

Toto seskupení obcí je z hlediska podpory turismu nejaktivnější v celém regionu Šumavy. Umožňují to zejména poněkud odlišné podmínky vyplývající z polohy oblasti a schopný management mikroregionu a starostů místních obcí. Do konce roku 2010 bylo navrženo, případně realizováno několik projektů, které byly všechny zaměřeny na podporu cestovního ruchu Lipenska. Mezi nejvýznamnější patří vybudování cyklostezky na pravém břehu Lipna, vytvoření bruslařských tratí na zamrzlém jezeře v zimním období a celková propagace sportovních a kulturních akcí v regionu.

Pravobřežní cyklostezka

Celková délka plánované komunikace by měla být se stožeckou a lipenskou částí 49 km. Stavba stále není v plné míře realizována. Měla by dokončit síť stávajících cyklotras a cyklostezek na obou březích Lipna. Intenzivně by měly být využívány především cyklookruhy v horní a dolní části nádrže a nová stezka s nižším předpokládaným provozem, s ohledem na ochranu přírody na pravém břehu, bude sloužit k jejich propojení. Její okrajové partie by měly být využity též pro in-line bruslaře (Lipensko – cyklostezka pravý břeh 2009).

Projekt „Bruslení na Lipně“

K rozvoji zimní turistické sezony má přispět projekt podporující vznik a propagaci bruslařských drah v horní a dolní části Lipenské nádrže. Mikroregion získal od Jihočeského kraje v roce 2010 grant v rámci programu Rozvoj infrastruktury podporující zážitkovou turistiku ve výši 120 000 Kč. Realizace projektu proběhla v roce 2010 a již uplynulou zimní sezonu 2010/2011 bylo bruslení na okruzích provozováno. Vedle pořízení a distribuce propagačních materiálů a informačních cedulí byly zřízeny lavice pro přezouvání návštěvníků (Projekt „Bruslení na Lipně“ 2010). Oba okruhy – Lipenský a Hornoplánský měří 24 km.

Projekt „Na Lipensko po celý rok“

V rámci grantového programu Jihočeského kraje Produkty a služby v cestovním ruchu získal mikroregion na realizaci 90 000 Kč. Cílem projektu je vytvoření webové databáze sportovních a kulturních akcí, která bude k dispozici v prezentaci Sdružení lipenských obcí (dále SLO) a vytvoření kalendáře informující o jednotlivých akcích pro návštěvníky během roku a distribuce tištěné prezentace celého regionu Lipenska. Více informací je k dispozici na webové prezentaci mikroregionu www.lipensko.cz. (Projekt „Na Lipensko po celý rok“ 2010).

Internetová prezentace Lipensko.cz

Projekt z roku 2004 měl za cíl vypracovat informační systém cestovního ruchu na Lipensku a jednotně prezentovat region. Konzultace o projektu probíhaly s Jihočeskou centrálou cestovního ruchu, agenturou CzechTourism v regionu, RRA Šumava a s místními podnikateli v cestovním ruchu (Internetová prezentace Lipensko.cz 2011).

Prezentace oblasti na příslušných webových stránkách je poměrně přehledná a snadno lze zjistit potřebné informace o možnostech využití volného času.

Strategie rozvoje Lipenska „Dovolená bez stresu“

Dokument vychází z předpokladu, že cestovní ruch je v oblasti významnou ekonomickou činností a hlavním činitelem místního rozvoje. Opírá se při tom o socioekonomické analýzy. Obce SLO přijaly strategii v roce 2004 a touto formou prezentují své cíle a priority v cestovním ruchu. Ve strategii jsou řešeny potenciály a limity Lipenska pro rozvoj turismu (Lipensko - dovolená bez stresu 2011).

Více informací o jednotlivých projektech je k dispozici na webové adrese: www.lipensko.cz.

7.3.4 Národní park Šumava

Informace o následujících projektech jsem získal většinou z webové prezentace parku a na základě řízeného rozhovoru s koordinátorem průvodců na území parku.

Národní park Šumava je hlavním nositelem tzv. ekoturistických aktivit (viz podkapitola 5.2). V posledních letech jsou organizovány oblíbené produkty Průvodci divočinou či Splouvání Vltavy.

Průvodci divočinou

Velice oblíbeným projektem se v posledních 2 sezonách stalo průvodcování v některých lokalitách I. zón parku. Projekt vzešel z poměrně silné turistické poptávky. Odborně vyškolení místní průvodci nechávají návštěvníky poznat nejceněnější lokality parku. Prozatím provádí zájemce 9 průvodců. Těmi jsou místní obyvatelé, kteří prošli kurzem pořádaným Správou NP a CHKO Šumava ve spolupráci s Akademií věd v Českých Budějovicích. V současné době provádí národní park prohlídky v 5 lokalitách: Modravské pláně, Trojmezná, Smrčina, Vltavský luh a Křemelná (Průvodci divočinou 2010). Prohlídky jsou zpoplatněny podle dané lokality od 170 do 300 Kč a jejich frekvence je nejčastěji 1 x za 2 týdny od června do srpna v každém vycházkovém okruhu. Zájemci o prohlídky se mohou registrovat telefonicky či elektronicky (Průvodci divočinou – shrnující zpráva 2010).

Podle informací NP Šumava roste zájem o tyto prohlídky, proto je na uvážení možnost zvýšení počtu a frekvence vycházek a také počtu cílových míst.

Splouvání Vltavy

Podobným produktem je v současné době i splouvání Teplé Vltavy od Soumarského Mostu k mostu u Pěkné nad přehradní nádrží Lipno. Vodáci mají možnost využít opět služeb odborného průvodce, který je svým výkladem seznámí s přírodovědně-kulturními reáliemi daného území.

Nový návštěvní řád z března 2011 stanovuje, že v období 1. 5. – 31. 5. bude moci v tomto úseku jen o sobotách a nedělích od 8 do 20 hodin při výšce hladiny od 50 do 61 cm splouvat max. 63 registrovaných plavidel denně. Nad 61 cm je počet plavidel neomezen. V období 1. 6. – 31. 10. může denně, po všechny dny v týdnu, splouvat při stavu vody 50 – 61 cm max. 63 registrovaných plavidel (Nový návštěvní řád Šumavy 2011).

Projekty „Přenocuj a jdi dál“ a „Zaparkuj a jdi dál“

Šetrná turistika je dále podporována dvěma podobnými projekty „Přenocuj a jdi dál“, jehož součástí je síť tzv. „nouzových nocovišť“ umožňující turistům bivakovat a stanovat ve stanovených lokalitách národního parku na páteřní turistické trase z Železné Rudy do Zadní

Zvonkové poblíž státní hranice. V současné době existuje celkem podobných nocovišť 6: Hůrka u Prášil, Poledník, Modrava, Bučina u Kvildy, Strážný a Nové Údolí u Stožce (viz Příloha IV), (Nouzová nocoviště 2009). Skromně vybavenou síť nocovišť by bylo vhodné vzhledem k poptávce rozšířit i mimo tuto páteřní turistickou trasu (Crhonková 2009). Podle vyjádření zástupce Správy NP Šumava však zatím park neuvažuje o dalším rozšiřování.

„Zaparkuj a jdi dál“ je podobný projekt, díky kterému byl vytvořen systém 19 malých parkovacích ploch s informačními panely pro návštěvníky o daném území. Lokalizace parkovišť je k dispozici v Příloze IV. Z těchto parkovišť je možné pokračovat do přírody pěšky, na kole, či využít dopravu „zelenými autobusy“, pokud je v místě zastávka (viz dále v podkapitole 7.3.4), (Projekt „Zaparkuj a jdi dál“ 2009).

Geocaching

Mezi majiteli GPS je oblíbený geocaching. Správa NP Šumava jednak poskytuje prostory geocacherům na svém území, přičemž se i aktivně podílí na zakládání dalších schránek (Geocaching v NP Šumava 2010).

Revitalizace zámku ve Vimperku

Cílem projektu je vedle rekonstrukce prostor interiéru zámku vytvořit centrum environmentálního vzdělávání a výzkumu. Zahrady a další pozemky by měly sloužit k relaxaci a odpočinku. (Revitalizace zámku ve Vimperku 2011). Celý projekt by měl být ukončen v roce 2016 (Gaislerová 2010).

Cyklostezka Gerlova Hut' – Nová Hůrka – Prášily – Srní

Stavbu komunikace spolufinancuje NP Šumava. Výstavba je rozdělena do několika etap. První úsek Gerlova Hut' – Nová Hůrka na Železnorudsku byl dokončen na podzim 2006. Cyklostezka vzniká přeložením stávající komunikace cyklotrasy č. 33.

Způsob financování stavby byl následující:

dotace z Programu INTERREG IIIA:	10 663 000 Kč
státní rozpočet:	711 000 Kč
Správa NP a CHKO Šumava:	6 636 244 Kč

(Cyklostezka G. Hut'-Srní 2011)

Zelené autobusy

Doprava po území NP je z hlediska podpory turismu velmi důležitá. Řízená hromadná doprava přispívá v chráněném území k omezování negativních vlivů automobilismu.

Národní park byl úspěšným žadatelem o dotaci pro projekt zelených autobusů. V současné době, v letech 2009 – 2011, je spolufinancován z Evropského fondu pro regionální rozvoj (dále EFRR) v rámci spolupráce Cíl 3 Česko – Bavorsko (viz podkapitola 7.2). Z 15 % přispívá do projektu NP Šumava a 85 % prostředků je vynaloženo z EFRR (Gaislerová 2010). Doprava po národním parku je však realizována již od roku 1995.

Současný projekt byl v roce 2009 inovován tak, že byla prodloužena sezona od 1. 6. do 30. 9., zároveň se zlepšila návaznost na spoje v NP Bavorský les (Gaislerová 2010). Autobusy jsou vybaveny také přívěsy pro kola, slouží tedy také k přepravě cyklistů.

Výhodným produktem je tzv. NP-Ticket, který umožňuje po dobu jednoho dne kombinovat spoje zelených linek a ušetřit tak finance (Zelené autobusy 2010). Více informací o produktu je na webových stránkách NP Šumava www.npsumava.cz.

Dostupná Šumava

Pro osoby v důchodovém věku a pro handicapované osoby připravil NP Šumava ve spolupráci s Českou autobusovou dopravou (dále ČSAD) Plzeň speciální produkt autobusových zájezdů s průvodcem. Nástupní místa jsou v Sušici a Vimperku. Trasa zájezdu vede přes Hartmanicko, Prášílsko a Srní do Modravy (Dostupná Šumava 2011).

7.3.5 Regionální rozvojová agentura Šumava

Turistický destinační management Bavorský les – Šumava

V současné době se jedná o nejvýznamnější projekt pro podporu řady aktivit v cestovním ruchu a první svého druhu, který komplexně přispívá k rozvoji nejrůznějších aktivit, které jsou na Šumavě a v Bavorském lese s turismem spojeny. Jeho činnost vychází z Rozvojového konceptu udržitelného cestovního ruchu na Šumavě z roku 2007 (viz podkapitola 2.2.4).

Projektové období trvá od září 2008 do srpna 2011, projekt zastřešuje vedle RRA Šumava německý partner Volkshochschule für den Landkreis Regen. Celkové náklady na projekt jsou 88 382 712 Kč, z toho česká část projektu představuje 16 883 112 Kč. Dotace z EFRR Cíle 3 Česko – Bavorsko představuje pro českou stranu cca 90 % nákladů (Turistický destinační management 2011).

Aktivita a cíle české části projektu jsou rozděleny do 6 částí:

- a) Rozvoj a zlepšení příhraničních nabídek v cestovním ruchu
- b) Zřizování a zkvalitňování přeshraniční turistické infrastruktury
- c) Marketing a podpora přeshraničního uplatnění na trhu
- d) Podpora zvyšování kvality služeb – regionální certifikace
- e) Přeshraniční spolupráce v oblasti destinačního managementu

f) Vzdělávání a zvyšování kvalifikace

(Turistický destinační management 2011)

Podrobný popis je k dispozici v prezentaci projektu na webových stránkách www.rra-sumava.cz. Některé významnější projekty či aktivity z hlediska výše uvedené skupiny cílů jsou uvedeny v následujícím ilustrativním přehledu.

Jedním z nejvýznamnějších produktů v rámci prvního cíle je „Bílá stopa“. Tento program vytváří a usměrňuje systém běžeckých tratí probíhajících nejen na území NP. Trasy jsou navrženy s ohledem ekologické limity (Perlín, Bičík 2010). Většinu prostředků kryjí z 60 % veřejné rozpočty, 40 % nákladů je hrazeno z privátních zdrojů. Mapa běžeckých tratí je k dispozici v Příloze VI.

V rámci druhého cíle se podařilo zřídit provoz call a informačních center ve Stachách, Plzni a Českých Budějovicích.

Nejvíce aktivit bylo realizováno v oblasti marketingu. V rámci marketingového plánu se podařilo vytvořit logo, grafiku a slogan projektu, kterým se obě partnerské společnosti prezentují. Destinace Šumavy a Bavorského lesa se také představuje na veletrzích cestovního ruchu. Podstatnou částí marketingové propagace je vydávání tiskovin (mapy běžeckých tras, cyklomapy, turistické mapy, katalog přírodních a kulturních atraktivit přeshraničního regionu, katalog s přehledem možností využití času za nepřízně počasí, kalendář kulturních a společenských akcí apod.). RRA Šumava vydává dvakrát ročně noviny „Doma na Šumavě“ informující o různých společensko-kulturních akcích a událostech v oblasti. Titulní list jednoho z čísel je k dispozici v Příloze VII. Region je též prezentován v médiích, byl vytvořen také elektronický zpravodaj informující o společenském dění na Šumavě.

V oblasti zvyšování kvality služeb je významnou aktivitou poskytování regionální certifikace značkou Šumava – originální produkt. Značku spravuje RRA Šumava a ocenění uděluje Certifikační komise složená ze zástupců aktérů rozvoje působících v území. Cílem je posílit vědomí o kvalitě a tradici výroby místních produktů. Toto ocenění může získat místní produkt vyrobený na území destinační oblasti Šumavy, kterou se RRA Šumava snaží řídit, tj. území okresů Domažlice, Klatovy, Prachatice a Český Krumlov. Mezi produkty s touto značkou jsou zařazeny potravinářské či ručně zhotovené výrobky. Vedle vlastních produktů nelze opomenout i některé nemovitosti, ubytovací zařízení a služby (Katalog certifikovaných výrobků a služeb 2010). Známé logo certifikace, kterým se někteří podnikatelé prezentují, je na obr. č. 9.

Obr. č. 10: Logo projektu Šumava originální produkt

Zdroj: Volary – Občanské sdružení U nás 2011

V oblasti spolupráce s německou stranou projektu jsou pořádány workshopy, fóry cestovního ruchu, probíhá spolupráce s německými informačními středisky, součástí je tvorba drobné statistiky, průzkumu trhu apod.

Z hlediska vzdělávání a zvyšování kvalifikace jsou pořádány semináře pro cílové skupiny v turismu např. pracovníky informačních center, podnikatele v cestovním ruchu, či držitele značky Šumava – originální produkt.

(Turistický destinační management 2011)

7.4 Podpora cestovního ruchu ve vybraných obcích

Na základě řízeného rozhovoru se starosty 5 obcí v únoru a březnu 2011, jejichž území spadá do NP Šumava bylo jedním z cílů zjistit, které aktuální projekty či aktivity v cestovním ruchu dotyčné obce samy, případně ve spolupráci s jinými subjekty, vyvíjí či podporují. Jde spíše o příklad, jak různě velké obce v rozdílných lokalitách jednoho regionu disponujícími odlišnými prostředky podporují turismus. Z příkladu se dá usoudit, jak je vůbec turismus pro obec důležitý.

Modrava

Modrava v tomto směru spolupracuje s obcemi v Mikroregionu Šumava – západ. Z prostředků programu INTERREG IIIA, které mikroregion získal, byly pořízeny webové kamery.

Obec byla zadavatelem stavby návštěvnického centra dřevařství, které bylo spolufinancováno Společným regionálním programem (dále SROP) z EFRR. Stavba probíhala v letech 2006 – 2007. Architektonicky zajímavá dřevostavba budovy centra (viz obr. č. 10) nabízí nejružnější interaktivní expozice, kde se mohou návštěvníci seznámit s technologiemi zpracování dřeva.

V oblasti podpory turismu a ubytování má v obci význam především komerční sféra. Aktivity v rozvoji cestovního ruchu jsou stejně jako v okolních obcích výrazně ovlivněny institutem ochrany přírody, z pozice obcí někdy negativně. Sporným příkladem v oblasti turistické infrastruktury je snaha místních samospráv oddělit infrastrukturu pro turisty od běžného provozu (cyklostezky, pěší stezky), problémem je také úprava cyklostezek a běžeckých tratí.

Obr. č. 11: Návštěvnické centrum dřevařství v Modravě

Zdroj: vlastní fotografie, snímek pořízen 21. 2. 2011

Borová Lada

Z prostředků Jihočeského kraje získala obec část financí na úpravu běžeckých tras. Na údržbě se podílí obvykle obec případně s krajem. Místní podnikatelé a další subjekty však nikoli. Vlastní financování zahrnuje pouze údržbu běžeckých stop. Další úpravy jako například údržbu vegetace kolem stop musí být odsouhlaseny zástupci NP Šumava.

V roce 2009 byla uskutečněna obnova hřbitova v místní části Nový Svět. Akce byla podpořena z Dispozičního fondu Cíle 3 Programu přeshraniční spolupráce Česko – Bavorsko 2007 – 2013. Na obnově se podíleli také němečtí rodáci.

Stožec

Obec společně s městem Ulrichsberg v Rakousku a Sportovním klubem Nová Pec nakoupily novou rolbu na úpravu běžeckých tras. Tato malá obec nacházející se celá v NP nevyvíjí příliš mnoho aktivit v cestovním ruchu, je nutné však přihlídnout k její poloze.

Kašperské Hory

Vedle uvedených aktivit v rámci Mikroregionu Šumava – západ byly v okolí obce vytvořeny nové naučné stezky. Obr. č. 11 zobrazuje rozcestník místních naučných stezek na náměstí

v Kašperských Horách. Místní soukromý lyžařský areál nemá na přímý rozvoj města příliš vliv, a to ani z hlediska zaměstnanosti v zimě. Pozitivní je jistě nepřímý vliv areálu z hlediska jeho propagace a tedy města Kašperské Hory.

V roce 2011 se město chystá oslavit výročí milénia kašperskohorské větve Zlaté stezky. U příležitosti oslav se uspořádá především v letní sezoně řada kulturních a společenských akcí či odborných historických seminářů. K této příležitosti byla také městem vydána řada propagačních materiálů.

Město samo o sobě těží z poměrně příznivých lokalizačních předpokladů (viz podkapitola 4.3). Významnější projekty v oblasti turismu (např. plánovaná výstavba sportovních ploch na východním okraji města) jsou však limitovány ochranou přírody.

Obr. č. 12: Rozcestí naučných stezek v Kašperských Horách

Zdroj: Autor, snímek pořízen 21. 3. 2011

Horní Planá

Mnoho aktivit v podpoře turismu je uvedeno v rámci podkapitoly 7.2.3 o Svazku lipenských obcí, jehož je město součástí.

Další projekty vychází z územní studie Šumava. Plánuje se vybudování malé sjezdovky pro děti na Houbovém vrchu severně od města (zatím je zakotvena jen v územním plánu) nebo zvířecí park s rozhlednou na Dobré Vodě u Horní Plané (Územní studie Šumava 2011). Z ROP Jihozápad získalo město 90 % prostředků na propagaci turismu.

Město spolupracuje jako jedna z mála obcí v regionu i s místními podnikateli v oblasti turismu. Vzhledem k významu nedalekého sportovního areálu Hochficht v Rakousku organizuje město s místními ubytovateli turistický produkt nazvaný „Spěte u nás a lyžujte v Rakousku“, který obsahuje ubytování a stravování v Horní Plané a týdenní skipass na Hochficht včetně dopravy.

7.5 Podpora cestovního ruchu v dalších obcích

Na závěr této kapitoly jsem vybral projekt podporující rozvoj hipoturistiky v Pošumaví. V roce 2006 získalo město Hartmanice dotaci z Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci programu INTERREG IIIA. V rámci realizace projektu bylo vybráno několik vhodných tras na Klatovsku, které doplňují systém jihočeských hipostezek (Projekt Hipostezky v Pošumaví 2006). Trasa vede z Prášil přes Hartmanice, Velhartice, Podolí, Klatovy, Úborsko, Kdyni a Všeruby. Současně byla vydána publikace s popisem území a mapou, dále bylo zbudováno 11 dřevěných stojanů s info tabulemi a mapou záchytných bodů (Malíková 2006).

8. Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala tématem podpory a rozvoje cestovního ruchu na území NP Šumava. Hlavním cílem bylo zhodnocení této podpory podle vybraných aktérů působících přímo v daném území, které je výrazně ovlivněno institutem ochrany přírody. Jedním z předpokladů k sepsání této práce byl úsudek, že turismus patří mezi klíčová odvětví tohoto regionu.

Základem výzkumu se stalo terénní šetření v 5 obcích v NP Šumava či jeho těsném sousedství. Ze získaných informací řízených rozhovorů se starosty těchto obcí a z dalších prezentací obcí je patrné, že význam turismu a tím pádem i jeho zákonitá podpora se odráží v konkrétní poloze dané obce a stávající turistické infrastruktury. Obce ležící většinou mimo vlastní území parku, např. Horní Planá či Kašperské Hory vyvíjejí více aktivit pro rozvoj tohoto odvětví než menší obce uvnitř parku. Vedle různých omezení vyplývajících ze statutu ochrany přírody ovlivňuje další rozvoj i spolupráce obcí, která je poměrně proměnlivá. Pouze některé svazky obcí naplňují základní vize své existence. Většina z nich, které ve sledovaném území působí, jsou z nejrůznějších důvodů pasivní. Z místních svazků obcí je nejaktivnější Svazek lipenských obcí, který svou činnost orientuje většinou na podporu turismu. Různými projekty uvedenými v podkapitole 7.3.3 se snaží mimo jiné dekoncentrovat většinu návštěvníků v oblasti Lipenska z přetížených turistických destinací, jakým je např. Lipno nad Vltavou. Právě dekoncentrace návštěvníků a provoz udržitelných forem cestovního ruchu je hlavním cílem řízení turismu v chráněných územích. Naopak některé malé obce jako Borová Lada či Stožec nemají v současné době rozvinutou turistickou infrastrukturu. Cestovní ruch nemá pro tyto obce příliš velký význam, tento fakt se odráží i v silném postavení dřevozpracujícího průmyslu. Obecně má lesnictví pro region velký význam a z hlediska zaměstnanosti je přes svou sezonní povahu nejdůležitějším odvětvím ve většině obcí na území parku a částečně také v CHKO Šumava. Malé obce nevyvíjí proto příliš aktivit v podpoře turismu ani z hlediska spolupráce s ostatními obcemi v mikroregionech. Výjimkou jsou uvnitř parku obce Modrava či Kvilda, které těží ze stávající infrastruktury.

Postavení cestovní ruch je obecně poměrně silné, zejména v letní sezoně, avšak většinou není rozvinut na takové úrovni, jaký je jeho teoretický potenciál v této oblasti.

Národní park Šumava se do podpory turismu zapojuje vytvářením „ekoturistických“ produktů jako např. průvodci divočinou či splouvání Teplé Vltavy s odborným výkladem. Správa parku se snaží návštěvníky usměrňovat a dekoncentrovat. Problémem však, podle mého názoru, zůstává odlišné řízení cestovního ruchu ze strany NP Šumava a ostatních

aktérů. Samostatný management turismu na různé úrovni kvality vytváří svazky obcí, Správa NP a CHKO Šumava a důležitý aktér RRA Šumava.

Agentura RRA Šumava zajišťuje v současné době hlavní destinační management oblasti formou spolupráce s obcemi, fyzickými a právníckými osobami, národním parkem apod. Její činnost v oblasti cestovního ruchu spočívá zejména ve společné propagaci destinační oblasti Šumavy a Bavorského lesa, kde jsou partnery obce a podnikatelé i jednotlivé fyzické osoby. Společně koordinují vydávání např. reklamních materiálů, RRA Šumava zprostředkovává vzdělávání pracovníků turistických informačních center, zajišťuje certifikaci Šumava – originální produkt apod. Důležitá je též osvěta v otázce trvale udržitelného cestovního ruchu. Tento model managementu funguje dlouhodobě v Bavorsku. Na Šumavě se jedná o první projekt svého druhu, který za necelé 3 roky realizace vykazuje pozitivní výsledky. Problémem dále zůstává intenzivnější spolupráce mezi agenturou, obcemi, instituty ochrany přírody a dalšími subjekty a nestabilní politické klima mezi představiteli obcí a Správou NP Šumava. Zejména vztah místní samosprávy a NP je v řadě případů problematický. Odlišné řízení a koncepce cestovního ruchu do budoucna z hlediska obou stran patří mezi hlavní příčiny problémů. Důležitá je komunikace a konsenzuální princip ve společném postupu při řízení regionu. Přes personální a ideologické změny v NP Šumava v letech 2010 – 2011 lze v otázce řízení cestovního ruchu pozorovat určitý posun. Zároveň lze zaznamenat lepší spolupráci některých obcí či podnikatelů s RRA Šumava, ojediněle i s NP. Impulzem se jistě stává i neutuchající zájem veřejnosti o tuto oblast.

Z hlediska forem turismu je důležité podporovat zejména takové aktivity, které nebudou výrazně narušovat prostředí. V současnosti nejsou tyto tzv. ekoturistické produkty příliš rozšířeny, i když první z nich už fungují. Hlavním nositelem těchto produktů je NP Šumava. Obce a ostatní subjekty zajišťují především marketing oblasti. Důležité je veřejnosti vhodnou formou zprostředkovat místní hodnoty, přírodní i sociální, které povedou nejen k relaxaci, ale také k osvětě a vzdělávání. Důležité je, aby na těchto aktivitách participovali místní obyvatelé, kteří tak budou mít zajištěn stálý příjem. V dnešní době se začínají tyto cíle udržitelného turismu postupně naplňovat. Příkladem jsou vedle tradiční pěší a cykloturistiky projekty typu průvodci divočinou či zpoplatněné splouvání Vltavy s průvodcem. Ekonomicky nejvýznamnější však stále budou ekologicky náročnější formy turismu jako sjezdové lyžování. Cílem není jeho úplné vyloučení z celého NP, nýbrž z blízkosti přírodně cenných zón. V tomto směru je důležitější podpora stávajících areálů než výstavba nových.

Nedávno nastavený management cestovního ruchu založený podle bavorského vzoru na spolupráci mezi klíčovými aktéry v území, kde hlavního koordinátora cestovního ruchu tvoří

destinační agentura, by se měl, podle mého názoru, v budoucnosti dále rozvíjet a prohlubovat. Je důležité, aby byl celý turistický region jednotně řízen a propagován (viz kapitola 4) a do jeho fungování bylo zapojeno co nejvíce místních aktérů.

Podle studie Lokální rozvoj na Šumavě (Perlín, Bičík 2010) je důležité podporovat nejen ekologické funkce krajiny, nýbrž i mnohem rozvinutější trvale udržitelný cestovní ruch než tomu bylo v minulosti (Perlín, Bičík 2010). Řešením není ani „maximální uvolnění podnikání, ani vytlačení zbývajících bydlicích obyvatel k zajištění „zeleného“ koutu Evropy pro omezený počet turistů“ (Perlín, Bičík 2010, s. 180). Důležité je však vzdělávání, zvyšování kvalifikací a schopností místního obyvatelstva, které povedou k vytvoření výše zmíněných funkcí v území (Perlín, Bičík 2010).

Území Šumavy je specifickou oblastí, kde se mísí vzácné přírodní hodnoty s tradiční kulturní krajinou. Obě tyto sféry jsou vzájemně propojeny a pro jejich pokračující existenci v této oblasti, je musíme chránit. Nikoli formou preference jedné či druhé, nýbrž konsenzuálním řízením oblasti, které povede k dlouhodobě udržitelnému životu na Šumavě.

Seznam použité literatury a zdrojů:

Literatura

- ANDĚRA, M. (2003): Šumava: příroda, historie, život. Baset, Praha, 800 s.
- BALATKA, B. (2006): Geomorfologické členění reliéfu Čech. Kartografie Praha, Praha, 79 s.
- BUCHBERGEROVÁ, L. (1971): Rekreační oblast Šumava. Diplomová práce, PřF UK, Praha, 73 s.
- COCCOSSIS, H., NIJKAMP, P. (1995): Sustainable Tourism Development. Ashgate, Aldershot, 198 s.
- CRHONKOVÁ, V. (2009): Nouzová nocoviště v Národním parku Šumava. Bakalářská práce, PřF UK, Praha, 57 s.
- GAISLEROVÁ, E. (2010): Rozvoj cestovního ruchu v Národním parku Šumava. Diplomová práce, Ekonomická fakulta, Jihočeská univerzita, České Budějovice, 124 s.
- GALVASOVÁ I. a kol. (2008): Průmysl cestovního ruchu. Praha, MMR ČR, 262 s.
- GEIST, B. (1992): Sociologický slovník. Victoria Publishing, Praha, 647 s.
- HENDL, J (1997): Kvalitativní výzkum. Portál, Praha, 408 s.
- KOVAŘÍK, P. (2009): Destinace jako značka. COT business, č. 4, s. 57
- MALÍKOVÁ, J. (2006): Agroturistika na Šumavě. Diplomová práce, PřF UK, Praha, 127 s.
- MOSER, F. (2003): Turistika na Šumavě. In: Anděra, M. a kol.: Šumava: příroda, historie, život. Baset, Praha, s. 727-732.
- PÁSKOVÁ, M. (2009): Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Gaudeamus, Hradec Králové, 298 s.
- PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. (2002): Výkladový slovník cestovního ruchu. MMR ČR, Praha, 448 s.
- PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. (2010): Udržitelnost cestovního ruchu a ochrana přírody a krajiny v České republice. Ochrana přírody, 66, zvláštní číslo, s. 19-22.
- PERLÍN, R., BIČÍK, I. (2010): Lokální rozvoj na Šumavě. Správa NP a CHKO Šumava, Vimperk, 187 s.
- ROUČKA, M. (1990): Hodnocení vybraných zařízení občanské vybavenosti Šumavy z pohledu cestovního ruchu a rekreace. Diplomová práce, PřF UK, Praha, 132 s.
- STAŇKOVÁ, J. (2006): Vybrané aspekty turistiky a udržitelného rozvoje v Národním parku Šumava a v Národním parku Podyjí z pohledu tří skupin respondentů. Disertační práce, PřF UK, Praha, 132 s.
- STRNAD, E. (2003): Podnebí Šumavy. In: Anděra, M. a kol.: Šumava: příroda, historie, život. Baset, Praha, s. 35-44.

ŠIMKOVÁ, E. (2008): Udržitelný rozvoj venkova a role venkovské turistiky. *Ekonomie + management*, 11, č. 1, s. 26-31.

ŠTĚPÁNEK, V. a kol. (2001): *Geografie cestovního ruchu*. Univerzita Karlova, Praha, 228 s.

VALENTA, M. (2003): Šumava a ochrana přírody. In: Anděra, M. a kol.: *Šumava: příroda, historie, život*. Baset, Praha, s. 341 – 351.

VÍTEK, O., PEŠOUT, P. (2010): Význam cestovního ruchu pro ochranu přírody. *Ochrana přírody*, 66, zvláštní číslo, s. 12-14.

VYSTOUPIL, J. a kol. (2006): *Atlas cestovního ruchu České republiky*. Praha, MMR ČR, 157 s.

ZÁLOHA, J. (1972): *Šumava od A do Z*. Růže, České Budějovice, 214 s.

Zdroje:

Bílá stopa na Šumavě [online]. 2010 [cit. 2011-4-15]. Dostupné z WWW: <http://www.npsumava.cz/cz/1445/sekce/vyhledavani/?st=B%EDI%E1+stopa+na+%8Aumav%EC>

Borová Lada – propagační materiál, obec Borová Lada, 2010

Cestovní ruch na Šumavě: Rozvojový koncept udržitelného cestovního ruchu, RRA Šumava, o.p.s., Stachy, 45 s., 2007

Cíl 3 Česká republika – Svobodný stát Bavorsko [online]. 2011 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW: <http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2007-2013/Evropska-uzemni-spoluprace/Cil-3-Ceska-republika---Svobodny-stat-Bavorsko-200>

Cyklostezka Gerlova Hut'-Srní [online]. 2011 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW: <http://www.npsumava.cz/cz/1051/1059/clanek/>

ČSÚ: Sčítání lidí, domů a bytů 2001: obec Borová Lada [online]. 2001 [cit. 2011-4-1]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/545902?OpenDocument>

ČSÚ: Sčítání lidí, domů a bytů 2001: obec Horní Planá [online]. 2001 [cit. 2011-4-1]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/545511?OpenDocument>

ČSÚ: Sčítání lidí, domů a bytů 2001: obec Kašperské Hory [online]. 2001 [cit. 2011-4-1]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/556432?OpenDocument>

ČSÚ: Sčítání lidí, domů a bytů 2001: obec Modrava [online]. 2001 [cit. 2011-4-1]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/542148?OpenDocument>

ČSÚ: Sčítání lidí, domů a bytů 2001: obec Stožec [online]. 2001 [cit. 2011-4-1]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/550523?OpenDocument>

ČSÚ: Veřejná databáze ČSÚ: obec Borová Lada [online]. 2011 [cit. 2011-3-28]. Dostupné z WWW: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=5&pro_1_154=545902&cislotab=MOS+ZV01

ČSÚ: Veřejná databáze ČSÚ: obec Horní Planá [online]. 2011 [cit. 2011-3-28]. Dostupné z WWW:
http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=5&pro_1_154=545511&cislotab=MOS+ZV01

ČSÚ: Veřejná databáze ČSÚ: obec Kašperské Hory [online]. 2010 [cit. 2011-3-28]. Dostupné z WWW:
http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=5&pro_1_154=556432&cislotab=MOS+ZV01

ČSÚ: Veřejná databáze ČSÚ: obec Modrava [online]. 2011 [cit. 2011-3-28]. Dostupné z WWW:
http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=5&pro_1_154=542148&cislotab=MOS+ZV01

ČSÚ: Veřejná databáze ČSÚ: obec Stožec [online]. 2011 [cit. 2011-3-28]. Dostupné z WWW:
http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=5&pro_1_154=550523&cislotab=MOS+ZV01

Dostupná Šumava [online]. 2011 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW:
<http://www.npsumava.cz/cz/1201/sekce/dostupna-sumava/>

European Charter for sustainable tourism in protected areas [online]. 2002 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z WWW: <http://www.european-charter.org/become-a-charter-area/charter-principles>

Federace Europarc [online]. 2011 [cit. 2011-4-11]. Dostupné z WWW:
<http://www.europarc.org/home/>

Geocaching v NP Šumava [online]. 2010 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW:
<http://www.npsumava.cz/cz/1610/sekce/geocaching-v-narodnim-parku/>

Horní Planá [online]. 2011 [cit. 2011-3-28]. Dostupné z WWW:
<http://www.horniplana.cz/index.php>

Internetová prezentace Lipensko.cz [online]. 2011 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW:
<http://www.lipensko.cz/cz/page/archiv-projektu/internetova-prezentace-lipensko.cz>

Kašperské Hory – propagační materiál, město Kašperské Hory, 2009

Katalog certifikovaných výrobků a služeb, RRA Šumava, 2010

Klub českých turistů – Nouzová nocoviště v Národním parku Šumava [online]. 2010 [cit. 2011-4-15]. Dostupné z WWW: <http://www.plzenskykraj.kct.cz/pamatky/bivaky.htm>

Lipensko – cyklostezka pravý břeh [online]. 2009 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW:
http://www.lipensko.cz/files/cyklo_resized.pdf

Lipensko - dovolená bez stresu [online]. 2011 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW:
<http://www.lipensko.cz/cz/page/archiv-projektu/lipensko-dovolena-bez-stresu>

Marketingová strategie a propagace Šumavy [online]. 2009 [cit. 2011-4-3]. Dostupné z WWW: <http://www.sumavanet.cz/mszapad/user/2009/Popis%20projektu.pdf>

Mikroregion Horní Vltava – Boubínsko [online]. 2006 [cit. 2011-3-24]. Dostupné z WWW: <http://www.hornivltava.cz/mrhvb/omikroregionu.asp>

Mikroregion Šumava – západ [online]. 2006 [cit. 2011-3-24]. Dostupné z WWW: <http://www.sumavanet.cz/mszapad/mikroregion.asp>

Modrava – propagační materiál, obec Modrava, 2010

Nařízení Vlády České republiky č. 163/1991 Sb. o zřízení Národního parku Šumava [online]. 1991 [cit. 2011-2-7]. Dostupné z WWW: http://www.npsumava.cz/gallery/3/971-narizeni163_92.pdf

Nouzová nocoviště [online]. 2009 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW: <http://www.npsumava.cz/cz/1336/sekce/nouzova-nocoviste/>

Noviny Doma na Šumavě [online] 2010 [cit. 2011-4-15]. Dostupné z WWW: http://www.rra-sumava.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=211:noviny-qdoma-na-umav-8q&catid=72:produkty-cr&Itemid=107

Nový návštěvní řád Šumavy [online]. 2011 [cit. 2011-3-7]. Dostupné z WWW: http://budejovice.idnes.cz/novy-navstevni-rad-sumavy-pusti-na-teplou-vltavu-vyrazne-mene-vodaku-1e5-/budejovice-zpravy.asp?c=A110307_164942_budejovice-zpravy_alt

Odbor péče o národní parky, Program rozvoje NP v ČR, informace poskytl Ing. V. Dolejský

Projekt „Bruslení na Lipně“ [online]. 2010 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW: <http://www.lipensko.cz/cz/novinky/projekt-brusleni-na-lipne-prispeje-k-rozvoji-zimni-turisticke-sezony-na-lipensku>

Projekt „Na Lipensko po celý rok“ [online]. 2010 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW: <http://www.lipensko.cz/cz/novinky/jihocesky-kraj-podporil-projekt-na-lipensko-po-cely-rok->

Projekt „Zaparkuj a jdi dál“ – přehledová mapa [online]. 2009 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW: http://www.npsumava.cz/gallery/2/867-zaj_mapa_prehled.jpg

Projekt „Zaparkuj a jdi dál“ [online]. 2009 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW: <http://www.npsumava.cz/cz/1546/sekce/zaparkuj-a-jdi-dal/>

Projekt Hipostezky v Pošumaví.[online]. 2006 [cit.2011-4-6]. Dostupné z WWW: <http://www.vwv.cz/hipostezky/index.html>

Průvodci divočinou – shrnující zpráva 2010 [online]. 2010 [cit. 2011-5-17]. Dostupné z WWW: http://www.npsumava.cz/gallery/10/3275-pruvodci-divocinou_2010.pdf

Průvodci divočinou 2010 [online]. 2010 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW: <http://www.npsumava.cz/cz/1081/sekce/pruvodci-divocinou-2010/>

Regionální informační servis – Šumava [online]. 2011 [cit. 2011-4-11]. Dostupné z WWW: <http://www.risy.cz/cs/turisticke-ris/sumava>

Revitalizace zámku ve Vimperku [online]. 2011 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW: <http://www.npsumava.cz/cz/1381/sekce/zamek-vimperk/>

Rozhodnutí č. 15/98 o úpravě předmětu činností ve zřizovací listině příspěvkové organizace Správa národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava [online]. 1998 [cit. 2011-2-7]. Dostupné z WWW: http://www.npsumava.cz/gallery/3/969-zrizovaci_listina.pdf

Rozhodnutí č. 9/91 o zřízení příspěvkové organizace Správa národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava z 27. 6. 1991 [online]. 1991 [cit. 2011-2-7]. Dostupné z: http://www.npsumava.cz/gallery/3/969-zrizovaci_listina.pdf

Stožec – historie a současnost [online]. 2010 [cit. 2011-3-28]. Dostupné z WWW: http://www.stozec.cz/index.html?p=osady&Menu_Polozka=1

Svazek lipenských obcí – charakteristika území [online]. 2011 [cit. 2011-3-24]. Dostupné z WWW: <http://www.lipensko.cz/cz/page/charakteristika-uzemi>

Tierisch Wild [online]. 2010 [cit. 2011-3-4]. Dostupné z WWW: <http://www.sumavanet.cz/mszapad/fr.asp?tab=mszapad&id=185&burl>

Tisková zpráva regionální rady Jihočeského a Plzeňského kraje [online]. 2010 [cit. 2011-4-3]. Dostupné z WWW: <http://www.sumavanet.cz/mszapad/user/2010/vrr2010.pdf>

Turistický destinační management - informace o projektu [online]. 2011 [cit. 2011-4-5]. Dostupné z WWW: http://www.rra-sumava.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=77&Itemid=99

Turistický potenciál regionů [online]. 2011 [2011-4-2]. Dostupné z WWW: <http://www.czechtourism.cz/2-turisticky-potencial-regionu/>

Územní studie Šumava [online]. 2011 [cit. 2011-4-6]. Dostupné z WWW: <http://up.kraj-jihocesky.cz/?uzemni-studie-sumava,89>

Volary – Občanské sdružení O nás [online]. 2011 [cit. 2011-4-11]. Dostupné z WWW: <http://volary.vesele.info/o-sumave/sumava-originalni-produkt-2.html>

Základní data a fakta o cestovním ruchu [online]. 2011 [cit. 2011-3-1]. Dostupné z WWW: <http://www.czechtourism.cz/6-zakladni-data-a-fakta-o-cestovnim-ruchu-v-cr/>

Základní údaje o NP Šumava [online]. 2011 [2011-4-5]. Dostupné z WWW: <http://www.npsumava.cz/cz/1261/318/clanek/priroda-np-a-pece-o-ni---zakladni-udaje/>

Zelené autobusy 2010 [online]. 2010 [cit. 2011-4-4]. Dostupné z WWW: <http://www.npsumava.cz/cz/1194/sekce/zelene-autobusy/>

Zpráva Agentury přírody a krajiny ČR 2010, informace poskytl Ing. V. Dolejský

PŘÍLOHY

Příloha I

Pohled ředitele Odboru péče o národní parky v České republice Ministerstva životního prostředí Ing. Vladimíra Dolejského na problematiku řízení NP Šumava

1. Někteří starostové a podnikatelé na základě řízených rozhovorů potvrdili, že jedním ze základních problémů spojených s využitím území je současná zonace parku.

a) Jaký je Váš názor?

„Je třeba rozlišovat dvě zonace, zonaci ze ZOPK (první, druhá třetí zóna) a zonaci managementovou (v mezinárodním pojetí odstupňovaný management směřující k bezzásadovému území). S ohledem na skutečnost, že tzv. první zóny (více než 130 územních celků) jsou poměrně roztržité, vznikají problémy zvláště v ochraně lesa proti kůrovcům na sousedních celcích, na nichž je režim zásahový. Na problémech souvisejících se současně nastavenou zonací je relativně dlouhá a relativně široká shoda.“

b) Jaký je Váš návrh případné nové zonace?

„Zcelit roztržité první zóny, jež budou základem tzv. bezzásahového území. Podle zákona se území NP s ohledem na přírodní hodnoty a zranitelnost ekosystémů daného území neregulovanými lidskými aktivitami člení na tři zóny ochrany přírody, podle kterých se v daném území uplatňují základní ochranné podmínky dané zákonem a bližší ochranné podmínky dané zřizovacím předpisem. Metodický pokyn MŽP k vymezení, schvalování a dokumentování zón ochrany přírody v NP byl uveřejněn ve Věstníku MŽP č. 10 v roce 2004 s účinností od 1. 10. 2004.

V zásadě je možno říci, že v současnosti většina přírodovědně nejvzácnějších a zároveň nejvíce zranitelných území všech našich NP je zařazena do nejpřísněji chráněné I. zóny ochrany přírody. V případě změny stávající zonace ochrany přírody je nutné respektovat jednotnou metodiku pro zařazování území do zón ochrany přírody.

Stávající zonace ochrany přírody dle ZOPK je často zaměňována s typem péče (managementem) o dané území, přestože pro takový názor není žádná legislativní opora. Laickou a částečně i odbornou veřejností je zonace ochrany přírody totiž chápána jako určující podmínka pro péči zejména o lesní ekosystémy. Dílčím cílem v oblasti zonace by v budoucnu mělo být ucelení zón pro zajištění efektivnější ochrany přirozených ekosystémů nebo málo lidskou činností ovlivněných ekosystémů, neboť pouze na dostatečně velkých plochách mohou fungovat přirozené procesy a mohou přežívat životaschopné populace organismů tvořících tato společenstva.

Veřejností je stávající zonace mnohdy chápána více jako omezení vstupu do daného území než jako ochranné opatření bránící nadbytečnému poškozování daných ekosystémů. Zejména místní obyvatelé přistupují k zonaci často velmi negativně. Většina návštěvníků našich NP omezení vyplývající ze stávající zonace přitom bez větších problémů respektuje.“

Cíl nové zonace:

- „Stávající zonaci NP postupně transformovat ve smyslu mezinárodního pojetí zonace IUCN (tj. managementová zonace) a významně posílit úlohu tohoto nástroje z hlediska zajišťování cílů ochrany NP.“

2. Národní park Šumava je klíčový aktér v územním rozvoji sledovaného území. Vedle ochrany přírody by měla spočívat jeho činnost mimo jiné i v podpoře cestovního ruchu (na základě zřizovací listiny a pozdějších dodatků).

Dochází skutečně k podpoře turismu v území? Jaké formy turismu jsou podporovány?

Odpověď byla podána formou tabulky finančních prostředků, které v roce 2009 vydaly na podporu turismu všechny národní parky v Česku (viz podkapitola 7.2.6).

3. V zahraničních parcích jsou velice atraktivní produkty cestovního ruchu ve zvláště chráněných územích např. formou prohlídek místních vyškolených průvodců v nejceněnějších lokalitách. Na Šumavě jsou tyto produkty také postupně zaváděny (např. splouvání Teplé Vltavy s průvodcem).

a) Jaký význam má řízený turismus v nejceněnějších lokalitách? Má cenu ho podporovat, případně kde na Šumavě?

„Po vzoru uznávaných a prestižních evropských parků má řízený turismus naprosto jasnou roli. Např. provádění návštěvníků po nejceněnějších lokalitách má vynikající ohlasy, MŽP bude takové formy řízeného turismu podporovat. Kde na Šumavě – otázka pro Správu NP Šumava“.

b) Jaký je Váš názor?

„Jasná podpora řízeného turismu, z těchto důvodů:“

- „Maximální možné snížení negativního vlivu turismu, rekreace a sportovních aktivit na přírodně cenné oblasti, a tím zachování vysokého přírodního potenciálu NP pro využívání území „měkkými“ formami rekreace a turismu.“
- „Dlouhodobě udržitelný rozvoj cestovního ruchu a turismu nepoškozující a dlouhodobě neohrožující přírodní a krajinné prostředí.“
- „Podpora rozvoje k přírodě šetrných forem cestovního ruchu na území NP.“
- „Efektivnější využívání turismu pro prezentaci významu a poslání NP v široké turistické veřejnosti.“
- „Posilování regionálně marketingového významu NP.“
- „Umožnění sportovních aktivit šetrných k přírodě na území NP.“

4. Jaký je Váš názor na komunikaci a jednání mezi národním parkem a místní samosprávou, komerční sférou a obyvateli? Jak hodnotíte jejich vzájemné vztahy?

Zajímá by mě Váš názor spíše z obecného hlediska, lze mluvit o nějakém trendu či posunu ve vzájemné důvěře a partnerství mezi těmito subjekty od doby založení parku do současnosti?

(Tato otázka nesouvisí přímo s tématem, přesto pro lepší pochopení situace by mě zajímal Váš názor).

„Mezi faktory ovlivňující stav a především vnímání NP veřejností, stejně jako vnímání ochrany nejceněnějších částí přírody v ČR politickou reprezentací na všech úrovních (obce, kraje, parlament, vláda) patří bezpochyby práce s veřejností (public relations, PR), s médii (media relations, MR) a zčásti rovněž environmentální výchova, vzdělávání a osvěta (EVVO). Kvalitní PR a MR tak působí ve prospěch péče o přírodní prostředí a přenosu základních ekologických poznatků a to nejenom v regionech samotných NP.

Vzdělanost, informovanost a motivace obyvatel a návštěvníků sehrávají klíčovou úlohu při aktivní péči o přírodu i krajinu v NP. Práci s veřejností a využívané komunikační nástroje (ať už v oblasti PR nebo MR) je třeba vždy přizpůsobit jednak sdělení, které chceme komunikovat, jednak cílovým skupinám, kterým je to které sdělení určeno. Resortní PR a MR strategie a především vlastní PR/MR práce musí brát v potaz, že směřuje nejenom na turisty a návštěvníky parku či místní obyvatelstvo, ale i na širokou veřejnost v ČR a decision makers všech úrovní.

Významným prvkem PR/MR práce je probouzet pozitivní vztah k přírodě a ke spolupráci na ochraně životního prostředí povzbudit širokou veřejnost (včetně decision makers). PR/MR NP ČR musí srozumitelně vysvětlovat všechna opatření v rámci managementu, zejména ve vztahu k zástupcům veřejné správy, vlastníkům nemovitostí, místním obyvatelům i návštěvníkům oblasti. Jednotlivé kroky, opatření a koncepce správ NP musí být vždy odůvodnitelné a vysvětlitelné široké veřejnosti.

Pokud jde o MR, jednoznačně lze doporučit, aby všechny NP měly svého tiskového mluvčího, v případě větších NP alespoň minimálně personálně zabezpečené tiskové oddělení. V současné době se kvalita MR jednotlivých NP u nás velmi významně liší a pohybuje se od velmi koncepční a s PR provázané a koordinované (časově, tematicky) profesionální práce až po ad hoc komunikaci, která je často spíše reakcemi na reálné či virtuálně vznikající problémy. MR musí být jednoznačně koncepční, dlouhodobě koordinovaná s PR a proaktivní.

Klíčovou oblastí je budování corporate identity NP. Sem pochopitelně patří logo a jasná pravidla jeho užívání, včetně jejich absolutního a bezvýjimečného dodržování. Patří sem i jednotný vizuální styl každého NP, označení budov, pracovního oblečení zaměstnanců, vozového parku apod. Patří sem ale i pravidla jednání zaměstnanců NP vůči návštěvníkům parku (vč. zdánlivých drobností jako je provoz parkových vozidel po turistických trasách, absolutní přednost návštěvníků před vozidly Správy NP na turistických trasách, samozřejmost prvního pozdravu, apod.).

Na celorepublikové úrovni je nutné pokračovat v práci v roce 2009 zřízené pracovní skupiny pro PR NP ČR, která by měla sloužit především ke koordinaci PR/MR aktivit a jejich podpoře „shora“, tedy ze strany MŽP, ale také ke vzájemné výměně informací a zkušeností z využívání nejrůznějších koordinačních nástrojů. Z celostátní úrovně je také vhodné připravit

a realizovat PR a osvětovou kampaň (a případně ji v čase opakovat) o smyslu existence národních parků a ochrany přírody v ČR vůbec.

Cíle:

- „Kvalitní práce s veřejností a médii musí být jedním z pilířů dlouhodobě účinné ochrany přírodního prostředí v NP.“
- „Široká, srozumitelná a proaktivní práce na informování občanů i médií s cílem upevnit důvěru v tezi, že uchování přírodního prostředí je jedním z nezbytných předpokladů naší existence a součástí našeho bohatství a identity.“
- „Zlepšení mediálního obrazu NP a ochrany přírody v nich.“
- „Využití profesionální PR práce v propagaci cílů ochrany přírody a krajiny (např. PR a mediální kampaně).“
- „Zlepšení využívání informačních a komunikačních nástrojů pro všechny cílové skupiny – „profesní“ (decision makers, média, obce v regionu NP, místní obyvatelé, návštěvníci, sportovci, veřejnost v příslušných krajích, veřejnost v ČR...), ale i věkové.“
- „Profesionalizace PR a marketingu v rámci jednotlivých správ NP.“

5. *Jakým směrem by se měl NP Šumava, jako moderní evropský park, ubírat do budoucnosti?*

„V rámci kategorií zvláštní územní ochrany má kategorie národní park významné postavení. Tato kategorie již sama o sobě předurčuje cíl ochrany takového území a jeho další směřování. Národní park představuje území, jehož základním posláním a hlavním důvodem pro vyhlášení je na většině území ochrana přírodních hodnot vázaných na přirozené a přírodě blízké ekosystémy, které jsou unikátní nebo reprezentativní v národním nebo mezinárodním měřítku, a které je nutné zachovat pro příští generace.

Národní parky jsou místem rekreace místních obyvatel i návštěvníků, míra takového využití však musí být v souladu s únosností území a taková, aby nedocházelo k ohrožení cílů a předmětů ochrany národního parku. Národní parky představují jedinečnou výzkumnou plochu pro zkoumání přírodních procesů, a to i s ohledem na klimatické změny. Následně tak slouží k osvětě a poučení veřejnosti především o hodnotách a významu přirozených a přírodě blízkých ekosystémů. Přeshraniční národní parky je nutné zároveň vnímat jako evropský příklad péče dvou sousedních národů o unikátní společné přírodní dědictví bez ohledu na administrativní hranice států. V rámci péče o jednotlivé národní parky jsou respektovány zájmy místních lidí, kteří se angažují ve prospěch zdejší přírody a krajiny, tedy jejich domovského prostoru. Vzhledem k výše uvedenému stát vytváří veškeré předpoklady pro zajištění maximální péče o přírodní i kulturní dědictví národních parků v České republice. Za tímto účelem využívá vhodných legislativních, ekonomických, organizačních a jiných nástrojů.“

Mise Ministerstva životního prostředí České republiky ve vztahu k národním parkům:

„Ministerstvo životního prostředí České republiky na základě rozhodnutí státu o zřízení národních parků, při zohlednění celosvětových trendů ochrany přírody a při citlivém zohledňování potřeb všech zainteresovaných skupin v regionech i mimo ně spravuje

prostřednictvím národních parků unikátní území a zajišťuje profesionální péči o návštěvníky národních parků.“

Komunikace Vize k zájmovým skupinám

„Pro každou zájmovou skupinu je třeba přijít se sdělením, které bude konkretizovat a blíže vysvětlovat Vizi konkrétního národního parku jednotlivým zájmovým skupinám“ :

- Obyvatelé obcí a místní komunity
- Starostové obcí a zastupitelé
- Návštěvníci parku
- Podnikatelé
- Nevládní organizace
- Zaměstnanci správ NP

Strategické iniciativy související s Vízí

- Vytvoření funkčních a prestižních střeoevropských národních parků
- Tvorba podmínek stabilizujících aktivní spolupráci se zástupci regionů a místních komunit
- Profesionální řízení správ NP ve prospěch přírody a ve prospěch návštěvníků národních parků

Příloha II

Osnova řízeného rozhovoru se starosty vybraných obcí

1. Jak dlouho žijete v obci?
2. Jak dlouho jste starostou a veřejně činnou osobou?
3. Jakým způsobem se vyvíjí nezaměstnanost v obci a jako má povahu (např. sezónní apod.)?
4. Jak významná je zaměstnanost ve službách a cestovním ruchu z hlediska celkové struktury zaměstnanosti obce?
5. Přispívá obec k rozvoji služeb a cestovního ruchu, případně jakým způsobem?
6. Které projekty podporující rozvoj turismu se Vám případně podařilo realizovat?
7. Jaké projekty se naopak nepodařilo uskutečnit a z jakých důvodů (finance, obstrukce a restrikce ze strany národního parku, změna poptávky po dané formě cestovního ruchu v průběhu času...)?
8. Spolupracuje obec na vytváření podobných projektů v oblasti turismu s dalšími aktéry působících v území (mikroregiony, RRA Šumava, místní podnikatelé, Správa NP a CHKO Šumava apod.)

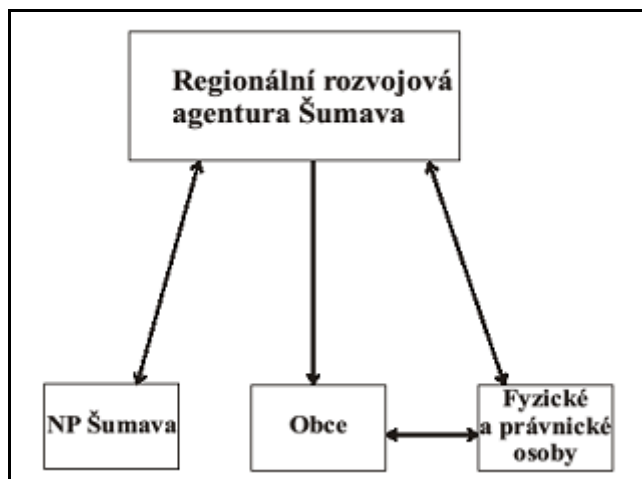
Řízený rozhovor se zástupcem NP Šumava

1. Jakým způsobem přispívá NP k podpoře turismu?
2. Které ekoturistické projekty NP realizuje?
3. Jaké jsou případné další plánované projekty a produkty pro podporu trvale udržitelného turismu?
4. S jakými dalšími aktéry v území NP spolupracuje v oblasti turismu?

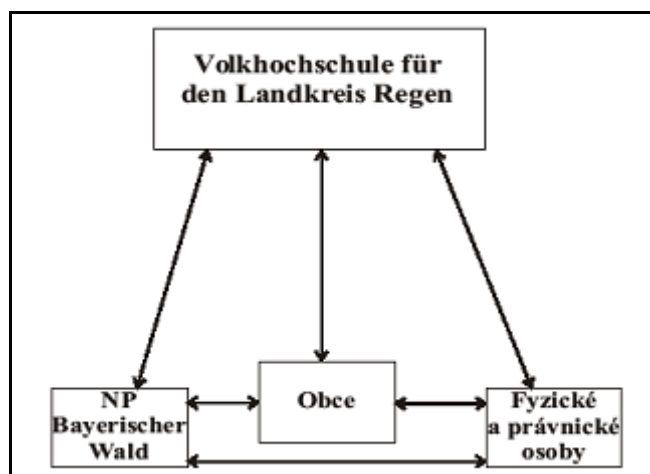
Příloha III

Schéma spolupráce hlavních aktérů rozvoje cestovního ruchu na Šumavě a v Bavorském národním parku

a) Šumava

b) Bavorský les

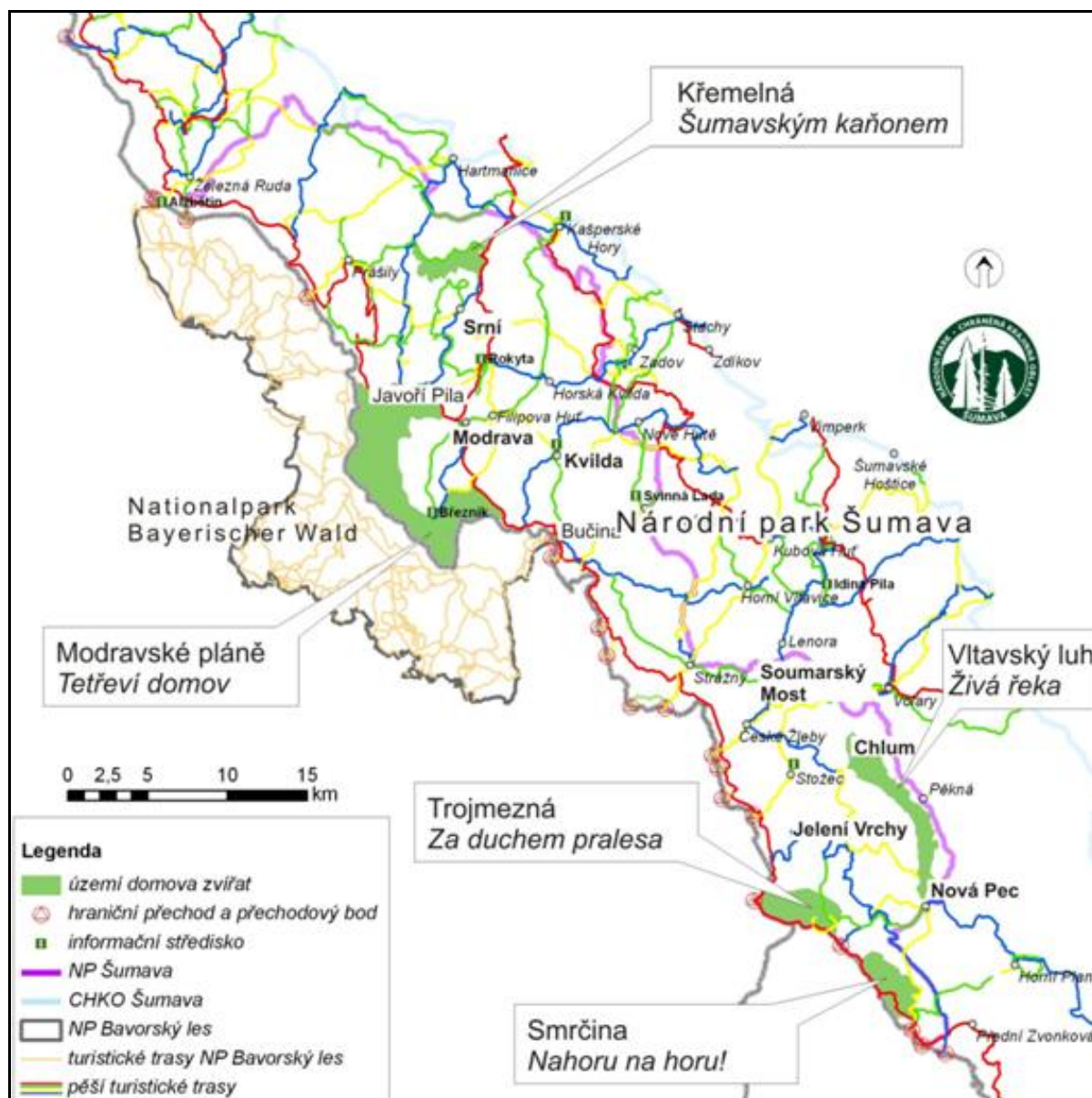
Zdroj: na základě rozhovoru s projektovou manažerkou a referentkou cestovního ruchu z RRA Šumava, vlastní úprava

—————> jednostranná spolupráce

←—————> oboustranná spolupráce

Příloha IV

Průvodci divočinou

Zdroj: Průvodci divočinou 2010 (scan obrázku)

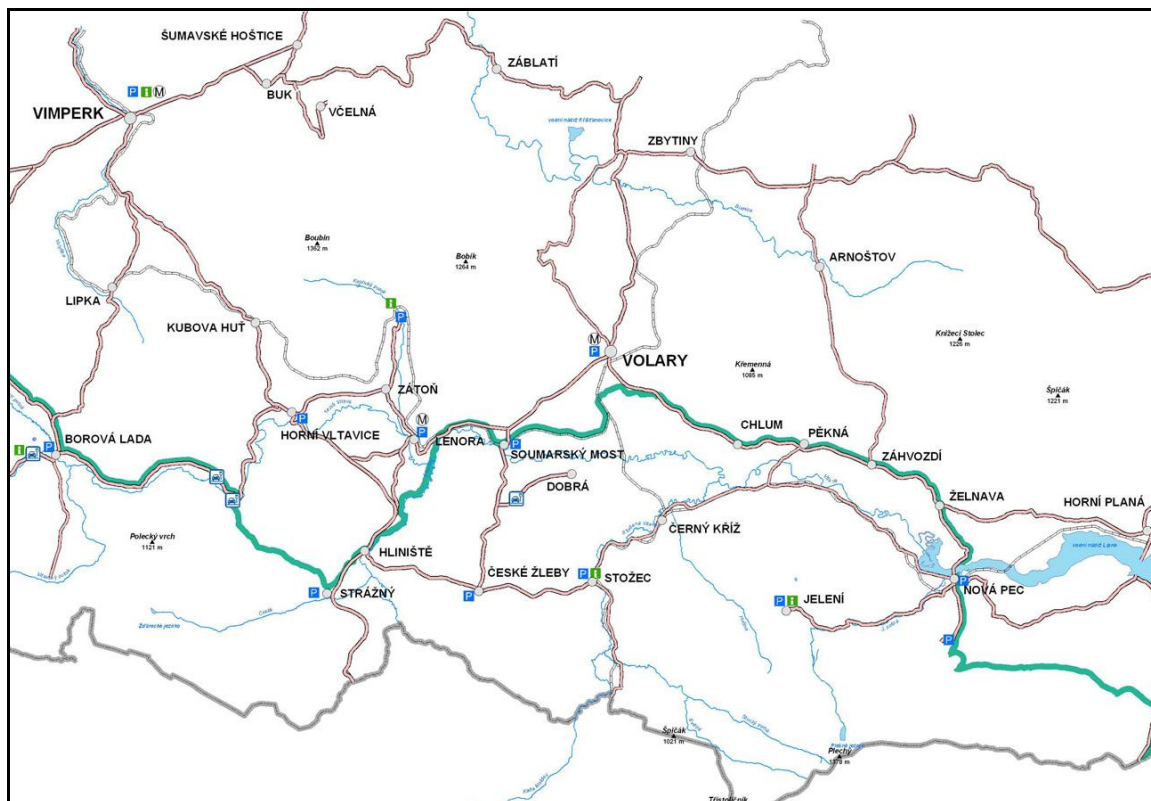
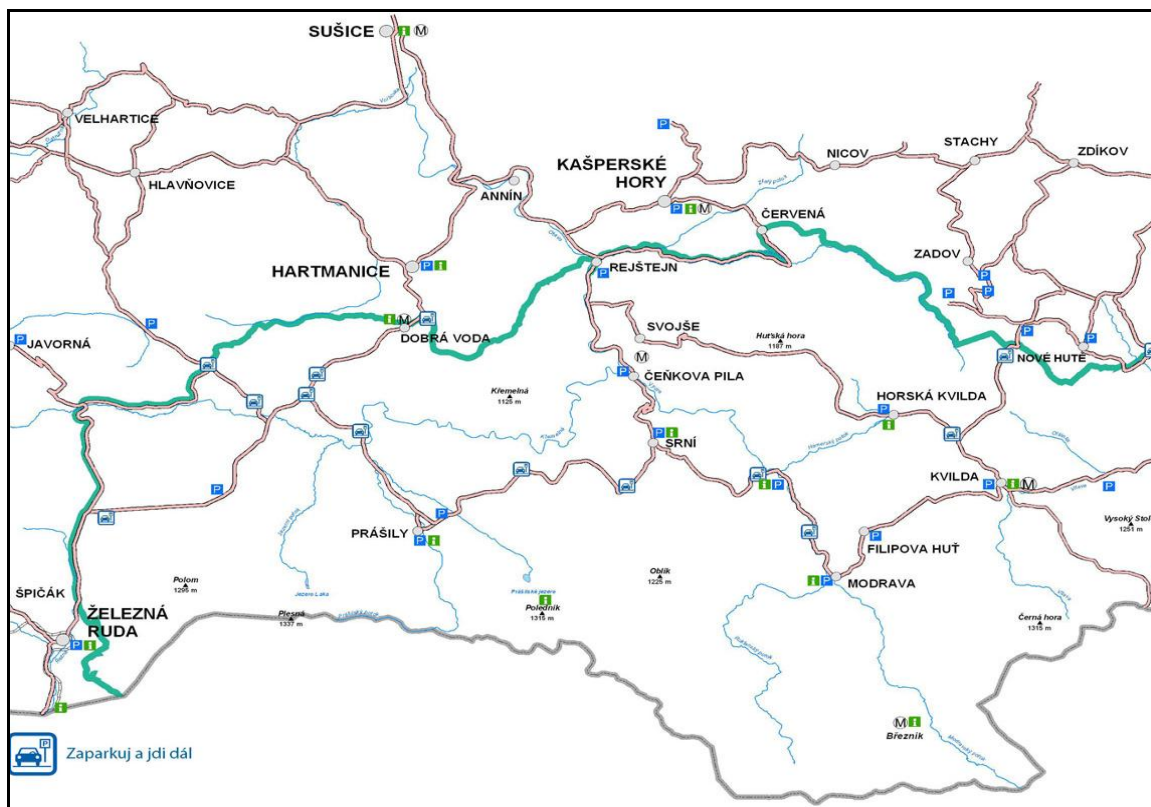
Příloha V

Nouzová nocoviště

Zdroj: Klub českých turistů – Nouzová nocoviště v NP Šumava 2011 (scan obrázku)

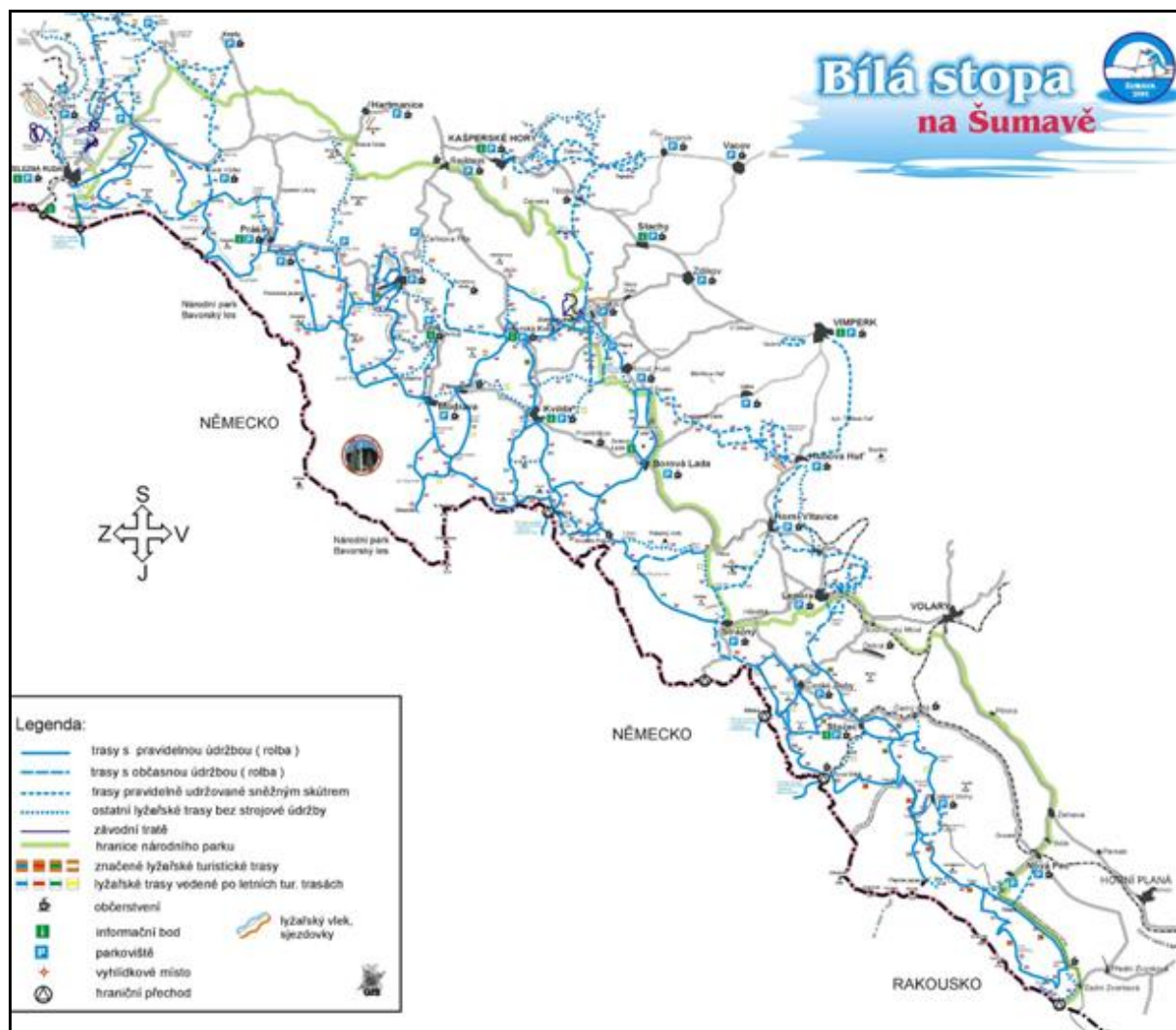
Odstavná parkoviště v Národním parku Šumava

Zdroj: Projekt „Zaparkuj a jdi dál“ – přehledová mapa 2009, vlastní úprava

Příloha VI

Lyžařské stopy upravované v rámci projektu Bílá stopa

Zdroj: Bílá stopa na Šumavě, cit. v Perlín, Bičík 2010, s. 85 (scan obrázku)

Příloha VII

Propagační tisk v rámci projektu Turistický destinační management

Bavorský les – Šumava

Léto 2010
číslo 8
ZDARMA

Výrobky, řemesla a lidé
Již 70 výrobců se pyšní značkou
Šumava originální produkt®. Navštívit
vám představujeme na straně 8.

Koupání na Šumavě
V horkých letních dnech jistě oceníte příjemné
ochlazení v bazénu, aquaparku či přírodním
koupališti. Nabídka je na stranách 6 a 7.

Jedinečná pohostinnost
Certifikát Šumava originální produkt® získala
již 22 ubytovacích a stravovacích zařízení.
Celkový přehled přinášíme na straně 9.

www.regionální-značky.cz • www.domaci-vyroby.cz

Doma na ŠUMAVĚ

Noviny pro milovníky Šumavy, její přírody a lidí.

Ríkáme jí Šumava

První doložený název používaný pro Šumavu, pro „les dýlý jako vlt álm“, je Gahreta a pochází z doby keltské. Objevuje se v díle Claudia Ptolemaie ve 2. století po Kr. Označoval celé mohutné pohory s hlubokými klesadly, řekoucími se na severovýchod od Dunaje. Kromě dnešní Šumavy zahrnoval i hřebeny Českého lesa, Bavorského lesa a Novohradských hor. Gahreta byla zřejmě podle jazykovědce Les kozorobí nebo také Ovčí hory. Latinský název Silva Norica používaný Římany byl opět označením pro les – pro Severní les.

Komun používal ve středověku latinské označení Silva Bohemica. Původní germánské pojmenování pohorí Böhmerwald odkazovalo pravděpodobně na přítomnost keltských Bójů v České kotlině – tedy na Bójský les. Až do 19. století se jméno Böhmerwald vztahovalo na celá zalesněná pohorí dříve nazývaná Gahreta. Až od 17. století nadhlaše český jazyk získal označení Šumava, jež má základ v pravevropském slově šuma, tj. lesní nebo hlasy les (dodnes se používá například v chorvatštině).

Od 19. století se objevilo pro část pohorí ležící v Bavorsku označení „Bayerischer les“. Místní obyvatelé ho začali

Šumavská značka slaví 5 let

Doma je doma, říká známé přísloví. Noviny Doma na Šumavě jsou však určeny především těm, jejichž doma je někde jinde a Šumavu přijeli poznávat a vychutnávat. Ilustrován lákadlem je pro ně nepříliš příroda a lákadla podniků ke zdravému pohybu, k Šumavě však neodmyslitelně patří i stopy. Jsou to se do poměří krajiny zaplétající čáry.

Podobně jako v jiných desítkách horských oblastech život na Šumavě nebyl a není snadný. I přesto na něj spousta místních lidí neváhá dopustit. Mnozí z nich navíc dokážou svou snášenlivost s místem, kde jsou doma, zhmotnit i ve své práci, ať už je jim zdrojem obživy nebo koníčkem. Některí jsou cestou probozření důvěry a nůžky už i skoro zapomenutých tradičních řemesel a pracovních postupů, jiní se nechají ovlivnit potřebami současnosti a vyzkouší možnosti nejmodernější techniky.

Značka ŠUMAVA originální produkt®, která v letošním roce slaví již páté výročí své existence, je určena všem místním výrobcům a poskytovatelům ubytovacích a stravovacích služeb, jímž záleží na kvalitě, hospodárnosti a šetrnosti k životnímu prostředí, a jejichž produkty mají k Šumavě nezanedbatelný vztah. To, že v současné době má právo používat toto ochrannou značku už 70 šumavských podniků a 22 zařízení poskytujících ubytování nebo stravovací služby, svědčí nejen o potenciálu turisticky atraktivní oblasti Šumavy, ale také o stále stoupajícím zájmu o regionální certifikaci mezi samotnými výrobci

a provozovateli hotelů a penzionů. S dobře zapracovanou značkou ŠUMAVA originální produkt®, která zdobí základní těchto novin, se můžete seznámit u oceněných výrobců a provozovatelů služeb a rovněž na stránkách oficiálních prodejních místech v regionu a navíc v kavárně Na šumavě na pařížských Vinohradech.

Rostoucí význam značky dokládá i skutečnost, že po celý letošní rok vystupuje Český rozhlas České Budějovice každou sobotu odpoledne pod názvem „Šumava se z pracími šumavskými výrobky“ reportáž z návštěvy a některých certifikovaných výrobců (osobnostně

výrobku či směřujícího představa. A je jedno, zda z nich dýchá historie celých rodů nebo jen osud jednoho člověka. Všechny je spojuje intenzivní vztah k jejich místu někde na Šumavě.

K vizuálnímu seznámení s výrobky z reportáží slouží katalog výrobků a služeb, který byl právě vydán, a také webové prezentace www.doma-na-umave.cz a www.regionální-značky.cz. Ty Vám představí celý systém regionální certifikace, který v současné době funguje ve dvanácti regionech sdružených v Asociaci regionálních značek. Původní zaměření na turisticky atraktivní oblasti s vysokým stupněm ochrany přírody se postupně díky zájmu jednotlivých regionů rozšířilo i mezi regiony s vlastní značkou patří i tradiční zemědělské oblasti, jako je Haná nebo Polabí. O to prostějším je nabídka regionálních produktů i přístup k pojetí regionální certifikace, která má jednotná základní pravidla, ale respektuje individuální jednotlivých regionů. Především však všechny nositele certifikátů napěť celou republikou spojuje to, co jejich výrobky odlišuje od masové bezesmyšlné produkce – do své práce dívají nejen zkušenosti, znalosti a zručnost, ale i kus srdce, které se nachází tam, kde jsou doma.

Kateřina Čudilová,
Asociace regionálních značek a.s.

Střípky odjinud

Dvanáctá regionální značka je na světě!

Československo je dříve regionem, kde se rozhodli pro značení místních výrobků. Asociace regionálních značek spolu s regionálním koordinátorem České republiky, o.p.s., uspořádali v Králové Lípě tři semináře pro zavádění regionálních značek, kde se spolu s dalšími místními sdruženími dohodli na výhledu podobě návrhu a logu značky, certifikačních kritériích a zásadách. Také se podíleli vyjednat spolupráci s německým partnerem Nationalpark Zentrum v Bad Schandau a značka bude fungovat i na německé straně. První výrobky se značkou ČESKOSLOVENSKÉ ŠUMAVSKÉ regionální produkt® a budou noví návštěvníci tohoto zajímavého a pestrého regionu zakoupit již během léta.

Prince Charles má zájem o regionální produkty

Britský prince Charles přijel na počátku letošního jara do Hostinného v Býlích Karpatech. Měl s sebou na úterý odpolední, známá realizace četných ekologických projektů, se na velkou událost pečlivě připravil. Prince z Walesem navštívil výstup na horečku, kofarovou čítrinu odpadních vod, výhledu jehličnatého mořského a energeticky pasivní dům. Místní obyvatelé pro prince připravili trh s výrobky, které nesou značku Býlých Karpát®, a velice je překvapil princev zájem o místní produkci

a jeho konkrétní dotazy. Prince Charles se zastavil a bezdůvě, na stánku s medem, i palčivou krasnou kráskou nebo s křídly. Akcív regionální značka Býlých Karpát® nepatří do rukou Asociace regionálních značek (ARZ), která je svou graficky podobná, funguje na stejných principech pro odělování značky jako značky VARZ.

